

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS**

ŽILVINAS STANIŠAUSKAS

**LIETUVOS REGIONŲ INVESTICINIO PATRAUKLUMO
VERTINIMAS**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas

Prof. dr. Jurgita Bruneckienė

KAUNAS, 2019

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

LIETUVOS REGIONŲ INVESTICINIO PATRAUKLUMO VERTINIMAS

Baigiamasis magistro projektas

Verslo ekonomika, 6211JX042

Vadovas

.....Prof. dr. Jurgita Bruneckienė

(parašas) 2019 12

Recenzentas

.....Prof. dr. Vaidas Gaidelys

(parašas) 2019 12

Projektą atliko

.....Žilvinas Stanišauskas

(parašas) 2019 12

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
Ekonomikos ir verslo fakultetas

Žilvinas Stanišauskas

Verslo ekonomika, 6211JX042

Baigiamojo magistro projekto „Lietuvos regionų investicinio patrauklumo vertinimas“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2019 m. gruodžio d.

Kaunas

Patvirtinu, kad mano, **Žilvino Stanišausko**, baigiamasis magistro projektas tema „Lietuvos regionų investicinio patrauklumo vertinimas“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame projekte nėra viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose sąrašė. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį projektą niekam nesu mokėjusi.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Stanišauskas, Žilvinas. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo vertinimas. Magistro studijų baigiamasis projektas / vadovė prof. dr. Jurgita Bruneckienė; Kauno technologijos universitetas, Ekonomikos ir verslo fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų krypčių grupė): Socialiniai mokslai, Ekonomika.

Reikšminiai žodžiai: investicinis patrauklumas, veiksnių modelis, vietovės patrauklumas, patrauklumo koncepcija, veiksnių analizė.

Kaunas, 2019. 93 p.

SANTRAUKA

Dabartinės verslo sąlygos dėl kintančios aplinkos, globalizacijos, naujų standartų atsiradimo, technikos pažangos ir t.t. verčia investuotojus, verslininkus ir savarankiškai dirbančius asmenis įdėmiau vertinti ir analizuoti esamas ir ieškoti naujų vietų plėsti savo verslui ir apgalvoti strategijas kurios padeda nuspręsti pasirinkimą. Tokie veiksniai kaip vartotojų ir rinkų pasiekiamumas, išteklių ir informacijos gavimo galimybės ir t.t. daro stiprią įtaką investuotojams renkantis naujas vietas savo verslui plėsti. Ekonominė, socialinė ir politinė terpė yra taip pat labai svarbi nes joje yra priimami sprendimai ar investuoti arba vykdyti tam tikrą veiklą: darbo jėgos kaina, mokestinės sistemos, politinis stabilumas ir kt. Todėl galime teigti, kad ypatingas dėmesys ir svarba rinkos ekonomikoje yra suteikiamas investavimo ir verslo aplinkoms, sąlygoms ir veiksniams, kurie yra suformuoti tam tikroje vietovėje ir kurios pritraukia, skatina ir išlaiko investicijas ir naujus verslus. Svarbu paminėti, kad vietovės patrauklumą plėstis verslui suformuoja valdžia, o pati vietovė formuoja per savo gamtinę, infrastruktūrinę, geografinę, technologinę, socioekonominę, demografinę ir kt. aplinką bei ekonomikos subjektai, kurie veikia toje vietovėje.

Mokslininkų ir ekonomistų literatūroje ir straipsniuose patrauklumo koncepcija yra dažnai sutinkama. Apie patrauklumo koncepciją galime rasti daugybę tyrimų ir analizių bei kitų įvairių darbų regionų investiciniam patrauklumui tirti ir analizuoti. Šia tema dažnai labai plačiai yra nagrinėjama tiesioginių užsienio investicijų ir šalies lygmeniu bei verslo aplinkos gerinimo klausimais. Tačiau dažnai yra trūkstama išsamių problemos analizių šalies regioniniu aspektu. Taip pat, reikalingas naujas požiūris moksliniuose darbuose bei verslo praktikoje kintančioms verslo sąlygoms nagrinėti.

Darbo objektas - Lietuvos regionų investicinio patrauklumo vertinimas.

Darbo tikslas - Suformuoti šalies regionų investicinį patrauklumą lemiančių veiksnių modelį ir atlikti jo empirinį tyrimą Lietuvos apskričių pavyzdžiu.

Atlikus mokslinės literatūros analizę, Lietuvos regionų investicinį patrauklumą lemiančių veiksnių analizę, ekspertinį vertinimą buvo ištirta, jog Lietuvos regionų investicinis patrauklumas yra priklausomas nuo vidinių bei išorinių aplinkos veiksnių. Atlikus koreliacinę analizę, buvo ištirta, kad Lietuvos regionų BVP įtakos turi tiesioginės užsienio investicijos ir tarp jų yra labai stiprus ryšys. Atlikus Lietuvos regionų investicinį patrauklumą formuojančių veiksnių indeksų skaičiavimus ir rangavimą, buvo nustatyta, kad Lietuvoje trys patraukliausi investicijoms regionai yra Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos. Ekspertinis vertinimas patvirtino teorinėje ir praktinėje dalyje nagrinėtus

investicinį patrauklumą formuojančius veiksnius ir buvo nustatyta, kad pagrindiniai veiksniai lemiantys investicijų pritraukimą į Lietuvos regionus yra: rinkos konkurencija, investicijos į plėtrą, švietimas, geografinė padėtis, informacinių technologijų plėtra, laisvosios ekonominės zonos, mokesčių lengvatos.

Stanišauskas, Žilvinas. Assessment of Investment Attractiveness of Lithuanian Regions. Master's Final Degree Project / supervisor prof. dr. Jurgita Bruneckienė; School of Economic and Business, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): Social sciences, Economy.

Keywords: Investment attractiveness, factor model, location attractiveness, concept of attractiveness, analysis of factors.

Kaunas, 2019. 93

SUMMARY

Current business conditions due to changing environment, globalization, emergence of new standards, technical progress and so on. forces investors, entrepreneurs and the self-employed to take a closer look at and analyze existing and new places to expand their business and think about strategies that help them make choices. Factors such as consumer and market access, access to resources and information, and so on. has a strong influence on investors in choosing new places to grow their business. The economic, social and political environment is also very important because it is about making decisions about whether to invest or carry out certain activities: labor costs, tax systems, political stability and so on. Therefore, we can argue that special attention and importance in a market economy is given to the investment and business environments, conditions and factors that are formed in a particular area and which attract, promote and retain investment and new businesses. It is important to mention that the attractiveness of the area for business growth is determined by the government, and the area itself is shaped by its natural, infrastructural, geographical, technological, socio-economic, demographic and so on. environment and economic actors operating in the area.

In the literature and articles of scholars and economists, the concept of attractiveness is often found. We can find a lot of research and analysis about the concept of attractiveness and other areas of work to investigate and analyze investment attractiveness. This topic is often very widely addressed at the level of foreign direct investment and at the domestic level as well as improving the business environment. However, detailed analysis of the problem from a regional perspective is often lacking. Also, a new approach is needed to examine changing business conditions in research and business practice.

The object of the work - assessment of investment attractiveness of Lithuanian regions.

The aim of the work - is to form a model of factors determining the investment attractiveness of the regions of the country and to carry out its empirical research on the example of Lithuanian counties.

After the analysis of scientific literature, the analysis of the factors determining the investment attractiveness of Lithuanian regions and the expert evaluation, it was investigated that the investment attractiveness of the Lithuanian regions is dependent on internal and external environmental factors. Correlation analysis showed that the GDP of Lithuanian regions is influenced by foreign direct investment and there is a very strong correlation between them. After calculating and ranking the

indices of factors of investment attractiveness of Lithuanian regions, it was determined that the three most attractive investment regions in Lithuania are Vilnius, Kaunas and Klaipėda. The review of experts confirmed the factors of investment attractiveness analyzed in the theoretical and practical part and found that the main factors determining investment attraction in Lithuanian regions are: market competition, development investments, education, geographical location, development of information technologies, free economic zones, tax incentives.

Turinys

Lentelių sąrašas	8
Paveikslų sąrašas	9
Įvadas.....	11
1. Regionų investicinio patrauklumo teoriniai aspektai	13
1.1. Investicinio patrauklumo samprata	13
1.2. Investicinį patrauklumą formuojantys veiksniai	14
1.3. Investicinio patrauklumo skirtumų Lietuvos regionuose problematikos pagrindimas	20
1.3.1. Pagrindinės Lietuvos regionų charakteristikos	20
1.3.2. Tiesioginių užsienio ir materialinių investicijų pasiskirstymas Lietuvos regionuose	25
1.3.3. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo valdymas strateginiuose dokumentuose	28
1.3.4. Pagrindiniai regionų investicinės aplinkos formavimo principai ir etapai	35
2. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo formavimas ir vertinimas	39
2.1. Pagrindinės regionų investicinio patrauklumo skirtumus lemiančios priežastys.....	39
2.2. Įmonių investavimo į regioną motyvai	43
2.3. Pagrindiniai investicinio patrauklumo vertinimo metodai	45
2.3.1. Investicinio patrauklumo vertinimas indeksu	45
2.3.2. Tiesioginių užsienio investicijų vertinimo metodai.....	49
2.3.3. Ekspertinio vertinimo metodas	52
3. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo vertinimo metodologija.....	55
4. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo tyrimų rezultatai ir diskusija	60
4.1. Tiesioginių užsienio investicijų ir BVP koreliacinė analizė	60
4.2. Lietuvos regionų 2014 – 2017 metų laikotarpio investicinio patrauklumo indeksai	66
4.3. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą formuojančių veiksnių ekspertinis vertinimas.....	70
Išvados	80
Literatūros sąrašas	82
Priedai.....	87
1 priedas. Ekspertinio vertinimo anketa	87
2 priedas. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo indeksai ir rangai 2014 – 2017 m.....	92

Lentelių sąrašas

- 1 lentelė. Investicijų pritraukimo veiksniai (sudaryta autoriaus pagal Danilevičienė, Lukšytė, 2017).
- 2 lentelė. Investicinės aplinkos patrauklumo konkurencingumo didinimas (sudaryta autoriaus pagal 2014 – 2020 m. nacionalinės pažangos programą).
- 3 lentelė. Vertinami investicijų pritraukimo kriterijai regionuose (sudaryta autoriaus pagal Investuok Lietuvoje, 2018).
- 4 lentelė. Institucinis bendradarbiavimas investicinio klimato gerinimui (sudaryta autoriaus pagal Valstybės audito ataskaitą, 2017).
- 5 lentelė. Investicinio klimato patrauklumo skirtumų priežastys Lietuvos regionuose (sudaryta autoriaus pagal valstybinio audito ataskaitą, 2017).
- 6 lentelė. Regionų ekonominių skirtumų teorijos (sudaryta autoriaus pagal Šneiderienė, Jusčius, 2015).
- 7 lentelė. Veiksniai, lemiantys sprendimą dėl investicijų vietos pasirinkimo (sudaryta autoriaus pagal „Ernst & Young“, 2012).
- 8 lentelė. Vertinimo indeksu privalumai ir trūkumai (sudaryta autoriaus pagal J. Bruneckienė, 2013).
- 9 lentelė. TUI efektyvumo įvertinimo metodai pagal lietuvių autorius (sudaryta autoriaus pagal įvairių mokslininkų literatūrą).
- 10 lentelė. TUI efektyvumo įvertinimo metodai pagal užsienio autorius (sudaryta autoriaus pagal įvairių mokslininkų literatūrą).
- 11 lentelė. Ekspertinio vertinimo stadijos (sudaryta autoriaus pagal V. Rudzkiene, 2008).
- 12 lentelė. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo 2014 – 2017 m. laikotarpio indeksų rezultatai (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 13 lentelė. Pirsono koreliacijos koeficientai (sudaryta autoriaus pagal gautus rezultatus).

Paveikslų sąrašas

- 1 pav. Investicinės aplinkos patrauklumo veiksniai (Šaltinis: Valstybės kontrolė, 2017).
- 2 pav. Investicijų pritraukimo veiksniai (Šaltinis: „Investuok Lietuvoje“, 2018).
- 3 pav. Gyventojų skaičius Lietuvoje pagal regioną (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 4 pav. Darbingo amžiaus gyventojai Lietuvos regionuose 2018 m. (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 5 pav. Darbo jėgos aktyvumas pagal Lietuvos regionus 2018 m. (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 6 pav. Nedarbo lygis, proc. 2018 m. (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 7 pav. Vidutinis neto darbo užmokestis Lietuvos regionuose, eur. 2018 m. (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 8 pav. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvos regionuose 2014 - 2018 m. mln. eur. (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 9 pav. TUI tenkančios vienam gyventojui pagal regionus 2014 - 2018 m. (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 10 pav. Materialinių investicijų kitimas Lietuvos regionuose 2014 - 2017 m. (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 11 pav. Strateginiai dokumentai, turintys sąsajas su investicijų pritraukimu (Valstybės audito ataskaita, 2017).
- 12 pav. Veiksniai, kurie pritraukia investicijas į regioną (sudaryta autoriaus).
- 13 pav. Pagrindiniai regiono investicinio klimato formavimo etapai (Moran, T., Graham, E. ir Blomstrom, M. „The Competitive Advantage of Regions and Nations“, 2005).
- 14 pav. Investicijų pritraukimo į regioną sąlygos (Hilpert „Diversities of Innovation“, 2019).
- 15 pav. Regioninių skirtumų priežastys (sudaryta autoriaus pagal Šneiderienė ir Jusčius, 2015).
- 16 pav. Indekso skaičiavimo etapai (sudaryta autoriaus pagal J. Bruneckienė, 2013).
- 17 pav. Ekspertinio vertinimo metodų klasifikacija (sudaryta autoriaus pagal V. Rudzkiene, 2009).
- 18 pav. Empirinio tyrimo eiga (sudaryta autoriaus).
- 19 pav. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo vertinimo modelis (sudaryta autoriaus).
- 20 pav. Ekspertų vertinimų standartinio nuokrypio priklausomybė nuo ekspertų skaičiaus.
- 21 pav. TUI ir BVP kitimas 2014 - 2017 m. (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).

- 22 pav. TUI ir BVP priklausomybė 2014 m. (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 23 pav. TUI ir BVP priklausomybė 2015 m. (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 24 pav. TUI ir BVP priklausomybė 2016 m. (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 25 pav. TUI ir BVP priklausomybė 2017 m. (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 26 pav. Aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų skaičius Lietuvos regionuose 2014 – 2017 m. laikotarpiu (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 27 pav. Tiesioginių užsienio investicijų srautai ir jų pokytis pagal ekonominės veiklos rūšis Lietuvoje 2014 - 2017 m. mln. eur. (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 28 pav. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo 2014 – 2017 m. laikotarpio indeksai (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 29 pav. Lietuvos regionų 2014 – 2017 m. laikotarpio rangai (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 30 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir amžių (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 31 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 32 pav. Respondentų darbo patirtis pagal išsilavinimą (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 33 pav. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojančios aplinkos (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 34 pav. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakoiantys ekonominiai veiksniai (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 35 pav. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakoiantys politiniai veiksniai (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 36 pav. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakoiantys socialiniai veiksniai (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 37 pav. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakoiantys gamtiniai veiksniai (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).
- 38 pav. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakoiantys technologiniai – moksliniai veiksniai (sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis).

Įvadas

Darbo aktualumas: Investicinės aplinkos patrauklumas yra faktorius, darantis įtaką investicijų pritraukimui, tačiau reikia suprasti koncepto patrauklumas įvairiapusiškumą. Investicinės aplinkos patrauklumas praktiškai atsiranda tuomet, kai suformuojamas investicijoms palankus klimatas, kuris orientuojamas į ilgalaikę investicijų atsipirkimo perspektyvą. Tiksliau tariant, investicinis patrauklumas, priklausomai nuo to kokiam kontekste formuojamas, suprantamas kaip investicinė sąlyga investuotojui, šalies, regiono, miesto ar organizacijos kontekste. Veiksnių visuma, formuoja investicinio klimato visumą, kuri atitinkamai veikia investuotoją. Šiuo atveju reikėtų kalbėti apie tokius faktorius kaip vietos infrastruktūra, rinka, paklausa, esama pasiūla ir pan.

Investicinio klimato patrauklumas daro įtaką pačių regionų plėtrai, bei nulemia regionų atskirtį, kalbant apie darbo lygį ar vystomą infrastruktūrą. Būtent tai ir yra viena aktualiausių problemų kalbant apie Lietuvos regionų patrauklumą investicijoms. Lyderiaujantys regionai yra patraukliausi investicijoms, o mažesni regionai nesugeba išnaudoti savo turimo potencialo, skiria per mažai dėmesio investicinio klimato formavimui, todėl nesugeba pritraukti tiesioginių užsienio investuotojų, nėra akcentuojamos regiono galimybės, neišnaudojamas potencialas, kuris turėtų vertingą perspektyvą investavus. Iš tiesų, yra nemažai įrankių ir metodų, kuriuos panaudojant patys regionai gali gerinti investicinį klimata, o ir pačios regionų savivaldybės turi skirti daugiau dėmesio ir kryptingai panaudoti turimus resursus išskirtinumo, kaip investicijų patrauklumą nulemiančio faktoriaus formavimui. Lyginant atskirus Lietuvos regionus galima identifikuoti kiekvieno regiono pranašumus, kurie gali būti palankiai vertinami investuotojo požiūriu. Remiantis esama patirtimi ir investicijų pasiskirstymo situacija Lietuvos regionuose, lyderiaujančios pozicijos tenka Vilniaus regionui, tačiau tai nereiškia, kad likusieji Lietuvos regionai praranda pranašumą kalbant apie patrauklumą investicijoms. Iš tiesų, kai kurie Lietuvos regionai pagal gamybinius projektus turimas kompetencijas gali konkuruoti ir su Vilniaus regionu, pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas. Kita vertus, tenka pripažinti, kad esama situacija yra tokia, kad būtent didžioji dalis TUI investicijų pasiskirsto Vilniaus regione, o likusieji regionai išlieka teoriniame lygmenyje, tik aptariant potencialius regiono patrauklumo tobulinimo būdus, tačiau praktiškai padėtis nesikeičia jau ne vienerius metus.

Darbo problema: Šalyje vyrauja ne tik netolygus investicijų pasiskirstymas pagal regionus, tačiau ir patys regionai bei jų savivaldybės skiria per mažai investicijų, netinkamai valdo lėšas, kurios gali būti panaudojamos regiono investicinio klimato patrauklumui formuoti. Iš esmės, tai reiškia, kad Lietuvoje nėra susiformavusios bendros investicijų pritraukimo struktūros. Kita vertus, galimai trūksta institucinio bendradarbiavimo ir bendros vizijos, regionų pozicionavimas nėra pakankamas. Tai atitinkamai sukelia iškilusias problemas kaip investicijų pritraukimas didžiuosiuose šalies regionuose, atskirties didėjimas, migracijos mastų augimas, žmogiškųjų išteklių ir kompetencijų poreikio neužpildymas. Taigi, apie investicijų pritraukimo Lietuvos regionuose, problemą, reikėtų kalbėti žvelgiant į investicijų pritraukimo organizacinės struktūros problematiškumą. Galima iškelti klausimą, ar mažesni Lietuvos regionai aiškiai ir tinkamai suformuoja ir vykdo atsakomybes, tarpusavio bendradarbiavimą, atstovauja politinius interesus ir politines jėgas, kad būtų pritrauktos investicijos? Kaip gali būti pagerinta atskirtį pagal investicijų pritraukimą patiriančių šalies regionų padėtis, didinant investicinio klimato patrauklumą? Kokie regionų ir jų savivaldybių organizacinės

struktūros ir rinkodaros pokyčiai padėtų pasiekti tolygesnio investicijų patrauklumo šalies regionuose?

Darbo objektas - Lietuvos regionų investicinio patrauklumo vertinimas.

Darbo tikslas – Suformuoti šalies regionų investicinį patrauklumą lemiančių veiksnių modelį ir atlikti jo empirinį tyrimą Lietuvos apskričių pavyzdžiu.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti šalies regionų investicinio patrauklumo sampratą ir pagrindinius patrauklumą lemiančius veiksnius;
2. Identifikuoti investicinio patrauklumo skirtumus Lietuvos regionuose;
3. Išanalizuoti šalies regionų investicinio patrauklumo formavimo ypatumus ir vertinimo metodus;
4. Suformuoti šalies regionų investicinį patrauklumą lemiančių veiksnių modelį;
5. Atlikti šalies regionų investicinio patrauklumo lemiančių veiksnių modelio empirinį tyrimą Lietuvos regionų pavyzdžiu 2014 – 2017 m. laikotarpiu;
6. Atlikti Lietuvos regionų investicinį patrauklumą formuojančių veiksnių ekspertinį vertinimą.

Tyrimo metodai – mokslinės literatūros, publikacijų, internetinių šaltinių analizė, statistinių duomenų analizė, sisteminimo, lyginimo ir apibendrinimo metodai, grafinis duomenų vaizdavimas (horizontalios, vertikalios analizės), koreliacinės analizės metodai, indeksų skaičiavimas ir rangavimas bei ekspertinis vertinimas.

1. Regionų investicinio patrauklumo teoriniai aspektai

1.1. Investicinio patrauklumo samprata

Turbūt kiekvienas pastebime, kad Lietuvoje, ypač didžiuosiuose miestuose įsikūrinėja įvairios lietuviško ir užsienio kapitalo įmonės, kurios sukuria pridėtinę vertę miestui ir šaliai. Įsikūrusios įmonės sukuria daug naujų darbo vietų, taip gerindamos ne tik žmonių gyvenimus, bet ir Lietuvos statistiką. Tačiau norint pritraukti investuotojus, neužtenka pasiūlyti pigaus nekilnojamo turto ar papildomų lengvatų. Nagrinėdamas investicijų aspektus, dažnai susiduriu su sąvoka „investicinis patrauklumas“, kurią yra būtina žinoti ir suprasti, norint toliau analizuoti šalies investicinį patrauklumą.

Lietuvos regionų investicinis patrauklumas investuotojams yra dažnai girdimas klausimas mokslinėje ir praktinėje literatūroje, žiniasklaidoje ir politikų kalbose, tačiau dažniausiai girdima apie užsienio investicijas, įmonių skaičius ar kitus statistinius rodiklius. Tačiau retai diskutuojama apie investicinį patrauklumą, jo aspektus, veiksnius ir rodiklius.

Todėl investicinio patrauklumo aspektai yra labai aktuali ir retai nagrinėjama sritis, kuri reikalauja mokslinių tyrimų, sąsajų su statistiniais rodikliais ir apibendrinimų.

Ekonomikos atžvilgiu investicinis patrauklumas yra šalies išorės ir vidaus aplinkos teigiamų ir neigiamų veiksnių rezultato įvertinimas. Šis rezultato įvertinimas daro įtaką investuotojui ir padeda įvertinti investuoti į šią šalį ar ne. Investicinis patrauklumas susidaro iš kelių bendrų (tikslingų) investicinio klimato charakteristikų ir individualių (subjektyvių) investuotojų interesų. Jie bendrai nustato investicinės veiklos aktyvumą, kuris yra galutinis rodiklis. Šis rodiklis leidžia įvertinti ir susidaryti bendrą nuomonę apie šalies investicinę aplinką, taip pat ir apie investicinės veiklos patrauklumą.

Investicijos būna skirtos įmonei, korporacijai, regionui, miestui, projektui ir šaliai. Nėra sunku nustatyti, kas tarpusavyje sieja šiuos objektus. Įvairūs tapatumai tarp kapitalo ir valdymo sistemos. Šie išvardinti objektai turi tik jiems būdingų kriterijų. Todėl regionas šiuo atžvilgiu išsiskiria labiausiai, nes jis turi savo individualią specifiką bei tuo pat metu jo specifika nėra individuali, todėl dėl šios ypatybės galime lyginti regionus tarpusavyje bei ieškoti tam tikrų sąlygų, kuriomis vėliau remiantis investuotojams regionas būtų patrauklus.

Investicijų aplinkos patrauklumas yra investicinio klimato dalis, pagrindžianti investavimo naudą, vertę, atsiperkamumą investuojamo subjekto atžvilgiu. Tam tikra prasme, tai yra subjekto konkurencinis pranašumas prieš kitus, atsirandantis dėl turimų patrauklių savybių investuotojui. Investicinio klimato kaip investicijų aplinkos konstrukto suvokimas, svarbus siekiant suvokti investicinės aplinkos patrauklumo kilmę ir reikšmę visame investiciniame procese bei investicijas pritraukiančio subjekto atžvilgiu.

Investicinis klimatas, teoriškai, kaip nurodo Misiūnas ir Gudeliauskaitė (2013) yra visuma savybių, kurios būdingos tam tikrai vietai, bei darančios įtaką dėl priamųjų sprendimų jos plėtrai. Investicinis klimatas, kaip rodo praktinė patirtis kuria pridėtinę vertę, kuri atsiranda ne tik dėl tam tikros infrastruktūros ir verslo plėtros, bet kartu su ja gerėjančios socialinės padėties, darbo lygio ir užimtumo didėjimo.

Tuo tarpu Danilevičienės ir Lukšytės (2017) teigimu, investicinis klimatas reiškia šalies ekonomines, socialines bei politines sąlygas, kurios daro įtaką investuotojo perspektyvai. Šios sąlygos dažnai yra kritinės mažiau išsivysčiusiose šalyse, todėl būtent tose šalyse investicinis klimatas pasižymi mažesniu patrauklumo rodikliu. Lygiai taip pat teigia ir Kvon (2015) prie investicinio klimato turinio priskirdamas:

1. Ekonomines sąlygas;
2. Finansines sąlygas;
3. Politines sąlygas;
4. Socialines sąlygas.

Visos šios sąlygos kartu apibūdina ar investuotojui yra palanku investuoti vietovėje. Taigi, iš esmės, investicinis klimatas yra visuma aplinkybių, sąlygų, aplinkos veiksnių, kurios bendrame kontekste daro įtaką investuotojo pasirinkimui, vertinant ar aplinka yra palanki ilgalaikėje investicijų perspektyvoje.

Investicinis klimatas, kaip nurodo, Griebeler ir Wagner (2017) yra investicinė aplinka, kurios tinkamumą vertina investuotojas pagal investicijų atsiperkamumo ir pelno galimybes. Tuo tarpu valstybės audito ataskaitoje (2017), nurodoma, kad investicinis klimatas yra visuma valstybės veiksmų ir kitų veiksnių, esančių už verslo subjektų ribų.

Kvon ir kt. (2017) akcentuoja, kad investicinė aplinka yra šalies integracijos ir tvaraus augimo pagrindas, kurio vertė pasireiškia:

1. Išlaikant investicijas;
2. Pritraukiant investicijas.

Šiame kontekste, investicinis klimatas išlaikydamas arba pritraukdamas investicijas, skatina ekonomikos augimą, sektoriaus konkurencingumą bei užtikrinant darnų vystymąsi. Pagrindinėmis investicinio klimato dedamosiomis, autorių teigimu turi būti laikomas stabilumas ir valdymas, verslas ir jo alternatyvos, socialinė visuomenė ir jos vystymasis, bei inovacijos. Kiek kitaip investicinio klimato turinio kintamuosius įvardina Cole ir kt. (2017). Autorių teigimu, investicinio klimato kintamuosius sudaro makroekonominė aplinka, valdymas ir institucijos, infrastruktūra. Jų visuma įgalina atsirasti palankaus arba nepalankaus investicinio klimato sąvokai. Palankaus investicinio klimato koncepcija gali būti apibrėžiama kaip valstybės strateginis ramstis, kuris kuria ekonominių augimą, sukuria darbo vietas ir didina užimtumą.

1.2. Investicinį patrauklumą formuojantys veiksniai

Investicinį patrauklumą formuojantys veiksniai, tai yra ankstesniame skyriuje aptartų savybių visuma sudaranti investicinio klimato bei patrauklumo konstrukto turinį. Tiksliau tariant, investicinis klimatas priklausomai nuo vyraujančių investicinių sąlygų, gali būti palankus arba priešingai, nevertingas investicijų atsiperkamumo atžvilgiu. Siekiant, pritraukti investicijas, turi būti rūpinamasi veiksniais, kurie suvokiami kaip patrauklūs investuotojui. Būtent tokiu atveju, teigiama, kad investicinis klimatas yra palankus. Konkretizuojant faktorius, sudarančius investicinio klimato

visumą, galima remtis Biau ir Pfister (2014) teigiančiais, kad investuotojams patrauklumo klimato turinį sudaro:

1. Investicinė politika ir investicijų skatinimas;
2. Konkurencinė aplinka ir mokesčių sistema;
3. Žmogiškųjų išteklių ir infrastruktūros plėtros situacija;
4. Viešasis valdymas ir atsakingas verslo elgesys.

Danilevičienė ir Lukšytė (2017) taip pat aptaria investicijų pritraukimą veikiančius veiksnius. Tokiems veiksniams, autorių teigimu, priskiriama verslą skatinantys veiksniai. Kita vertus, kalbant apie investicinį patrauklumą formuojančius veiksnius, nereikėtų pamiršti ir netiesioginių veiksnių, tokių kaip nacionalinis saugumas, infrastruktūra, vyriausybinių nuostatų (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Investicijų pritraukimo veiksniai

Veiksnių grupės	Faktoriai
Politinė struktūra	Ekonominis, politinis ir socialinis stabilumas; Operacijų bei įėjimo į rinką taisyklės; Elgesio su užsienio įmonėmis normos; Rinkos funkcionavimo ir struktūros politika; Tarptautiniai susitarimai dėl tiesioginių užsienio investicijų; Privatizacijos politika.
Verslą skatinantys veiksniai	Investicijų rėmimas; Investicijų paskatos – Kaštai, susiję su korupcine aplinka, biurokratine struktūra ir administraciniu efektyvumu; Paslaugos po investicijų.
Rinka	Ekonomikos dydis ir pajamos vienam gyventojui; Ekonomikos augimas; Prieiga prie regioninių ir globalių rinkų; Specifiniai šalies vartotojų prioritetai; Ekonomikos struktūra.
Resursai	Žaliavos; Žemų kaštų nekvalifikuota darbo jėga; Kvalifikuota darbo jėga; Technologinis, inovatyvus ir nematerialus individualus, įmonių ir klasterių turtas; Fizinė infrastruktūra.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Danilevičienė, Lukšytė (2017).

Hanh ir kt. (2017) nuomone, investuotojams ypatingai svarbūs ekonominiai ir socialiniai investicinės aplinkos komponentai, infrastruktūros elementai, teisinės sistemos ir verslo suderinamumas. Autorių teigimu, investuotojai teikia prioritetą tokiai investicinei aplinkai, kurioje gali pasinaudoti kylančios ekonomikos ištekliais kaip gausi darbo jėga, gamtiniai ištekliai ar ekonominiai ištekliai.

Hilpert (2019) teigia, kad investuojamo kapitalo dydį ir netolygią sklaidą įtakoja šie dvylika veiksnių:

1. Politinis stabilumas;

2. Monetarinė politika;
3. Įstatyminė bazė;
4. Bankų veikla;
5. Kapitalo judėjimo galimybės;
6. Pasienio kontrolė;
7. Kriminogeninė situacija;
8. Darbo jėga;
9. Viešbučių tinklas;
10. Sveikatos apsaugos kokybė;
11. Susisiekimo galimybės;
12. Ryšių kokybė.

Taip pat dar galima išskirti ir papildomus veiksnius:

1. Rinkos dydis ir kokybė;
2. Vietiniai ištekliai;
3. Iki tol egzistavusi vietinė materialinė bazė;
4. Ekologinės sąlygos ir reikalavimai.

Visi šie veiksniai sudaro sąlygas investuotojams, į kurias jis atsižvelgia prieš investuodamas savo kapitalą į tam tikrą regioną.

Griebeler ir Wagner (2013) akcentuoja vyriausybės reputacijos vaidmenį pritraukiant investicijas, teigdami, kad investuotojai renkasi tokią politinę aplinką, kurioje vyrauja ne populistinė, o konservatyvioji vyriausybė. Autorių teigimu, investuotojo sprendimas investuoti ar ne, priklausoma nuo to kaip pasitikima politinių ir kitų veiksnių sąvoka. Tiksliau tariant investicinė aplinka:

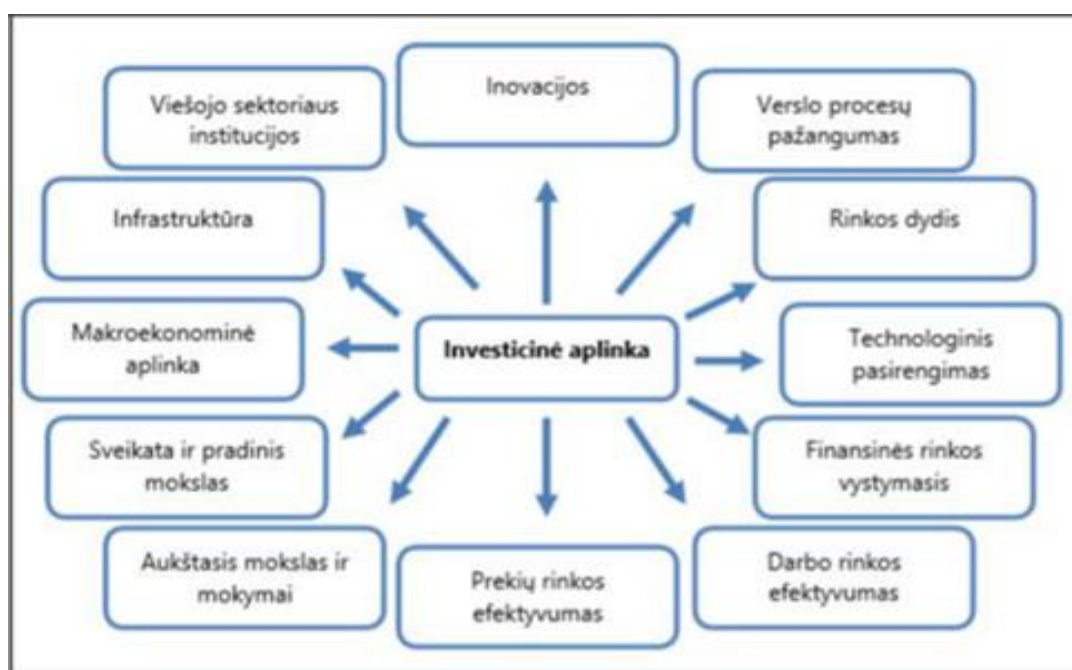
1. Turi kelti pasitikėjimą;
2. Būti stabili;
3. Būti išvystyta.

Saksonova (2014) taip pat analizuoja investicinį patrauklumą formuojančius veiksnius. Autorė kaip ir kiti autoriai įvardina panašius veiksnius kaip makroekonominės ir politinės aplinkos stabilumas, politiniais sprendimai, lengvinantys verslo sąlygas, konkurencingumas bei mokesčių sistema. Akcentuojama, kad ekonomikos augimas nebūtinai yra kritinis veiksnys, darantis įtaką investicijų pritraukimui, todėl nėra teisinga teigti, kad besivystančios ekonomikos šalys neleidžia investuotojams gauti pelno.

Tuo tarpu, Šlėderytė ir Montvilaitė (2015) aptardamos ekonominės aplinkos faktorių, nurodo, kad pačios investicijos padeda skatinti vietos ekonomikos vystymąsi, nors pripažįsta, kad kiti autoriai laikosi skirtingos pozicijos. Bet kuriuo atveju, nors investicijų pritraukimas skatina ekonomikos vystymąsi, tačiau dažniausiai mažiau ekonomiškai išsivysčiusios šalys nėra tokios patrauklios investicijoms dėl kartu su ekonomikos lygiu vyraujančiomis kitomis aplinkybėmis. Kita vertus, kaip akcentuoja autorės, investicijų patrauklumą nulemiančių veiksnių vertė yra kintanti, todėl šalyse investuotojams pirmaisiais perėjimo metais iš planinės į rinkos ekonomiką svarbiausi veiksniai buvo makroekonominis stabilumas ir institucijų reformos. Nors šiuo metu daugiau dėmesio yra skiriama kitiems veiksniam, nes šie investuotojų vertinami kaip būdingi kiekvienoje šalyje.

Naulickaitės ir Solnyškinienės (2016) teigimu, kalbant apie ekonomiką, reikėtų vertinti ekonomikos atvirumą investicijoms, bei tokius rodiklius kaip prekybos apyvarta nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu. Priklausomai nuo investicijų tipo skiriasi ir ekonomikos atvirumo vaidmuo, vertinant investicinio klimato patrauklumą. Tuo atveju, jeigu ekonomika nėra atvira, tokia susidaranti investicinė aplinka tampa palanki horizontaliosioms investicijoms, tačiau priešingai - netinkama vertikaliosioms investicijoms atveju. Visgi, reikia suvokti, kad ekonomikos augimo mastas turi realų poveikį investuotojams, tačiau jeigu auganti ekonomika nebus suderinta su gyventojų skaičiaus augimu, tai taps investuotojams nepalankios aplinkos požymiu, nes investicijų atsiperkamumas nebus suderintas su paklausos augimo potencialu.

Iš tiesų, investicijas pritraukiančių veiksnių kategorijos gali būti plečiamos, tačiau Su ir kt. (2018) įvardina populiariausius veiksnius, darančius įtaką investicijų pritraukimui. Autoriai tarp dažniausiai vertinamų faktorių įvardina infrastruktūrą, rinkos dydį bei mokesčius, darbo jėgą ir prekybos atvirumą. Empiriniai tyrimai taip pat parodė, kad tokie pereinamojo laikotarpio kintamieji kaip privatizavimo pažanga, nacionalinė rizika priimančiojoje ekonomikoje, prekybos liberalizavimas, įgyvendintos bankų sektoriaus reformos, lemia tai ar vietovė turi potencialą pritraukti investicijas.

1 pav. Investicinės aplinkos patrauklumą veiksniai

Šaltinis: Valstybės kontrolė (2017).

Pirmame paveiksle matyti veiksnių kategorijos, kurių padėtis daro įtaką investicijų pritraukimui, tačiau tai nereiškia, kad šis grupavimas yra baigtinis. Papildomai vertinami papildomi šių veiksnių pogrupiai ir savybės - pavyzdžiui infrastruktūros išvystymas, prieinamumas, plėtros galimybės; rinkos dydis; paklausa, vartotojiškumas ir pan.

Šlėderytė ir Montvilaitė (2015) analizuodamos investicinį patrauklumą nulemiančius veiksnius, nurodo, kad tokie veiksniai apima kokybines bei kiekybines kategorijas, kurios plačiai aptariamoms kituose šaltiniuose, tačiau dažniausiai tokiais veiksniais įvardinama:

1. Rinkos dydis;
2. Makroekonominiai veiksniai;
3. Prekybos atvirumas ir prieinamumas;
4. Politinis stabilumas;
5. Darbo sąnaudos.

Kita vertus, investicijų pritraukimą veikiančių veiksnių vertinimas, priklauso ir nuo investicinio konteksto ir jo situacijos, todėl nebūtų teisinga teigti, kad tik šie įvardinti veiksniai yra kertiniai, kurie daro įtaką investuotojo sprendimui. Būtent tai patvirtina ir kiti šaltiniai, kuriuose įvardinami faktoriai, kurių veikimas ir dalyvavimas daro didžiausią įtaką investicijų pritraukimui.

Pavyzdžiui, Naulickaitės ir Solnyškinienės (2016) nuomone, investicijas nacionaliniu lygmeniu gali pritraukti šalies ekonominė strategija, kartu integruota su socialinių procesų visuma kaip infrastruktūra, darbo jėgos kvalifikacija. Be to, reiktų nepamiršti, kad globalizacijos procesas keičia investicinių veiksnių vertę investicinėje aplinkoje.

Naulickaitė ir Solnyškinienė (2016). teigimu, problematiškumas įvardinant investicijas pritraukiančių veiksnių vertę, kyla dėl skirtingame kontekste atliktų tyrimų, vertinama ne vienodos šalių ekonominės ir politinės sąlygos: tyrimai pasižymi nevienodais modelyje įtrauktais nepriklausomais kintamaisiais bei nevienodais gautais rezultatais: skiriasi poveikio kryptis ir veiksnių statistinis reikšmingumas.

Visgi, autorės remiantis atliktos literatūros analizės duomenimis, taip pat įvardina nepriklausomuosius kintamuosius kaip investicijų pritraukimą skatinančius veiksnius, priklausomai

nuo horizontaliųjų ir vertikalinių investicijų tipo. Viena aktualiausių aplinkybių tiek horizontaliuosius, tiek vertikaliosius investicijoms, kaip nurodo autorės, yra rinkos dydis bei potencialios rinkos augimo galimybės. Tuo tarpu gamybos veiksnių kaina ypatingai svarbi vertikalinių investicijų atveju.

Literatūroje, nemažai kalbama ir apie žmogiškojo kapitalo vaidmenį, investicijų pritraukimą nulemiančių veiksnių visumoje. Pavyzdžiui, Biau ir Pfister (2014) teigimu, investicijų pritraukimą veikia žmogiškojo kapitalo kvalifikacija, o tai tam tikra prasme yra darbo jėgos kokybė, kuri gali pasiteisinti investavimo ir plėtros atveju. Dažnai darbo jėga yra konkurencinės aplinkos kriterijus, kalbant apie investavimo aplinkos pasirinkimą, suvokiant jos įtakos vaidmenį. Autorių teigimu, investuotojai ieško tokios investicinės aplinkos, kurioje vyratų:

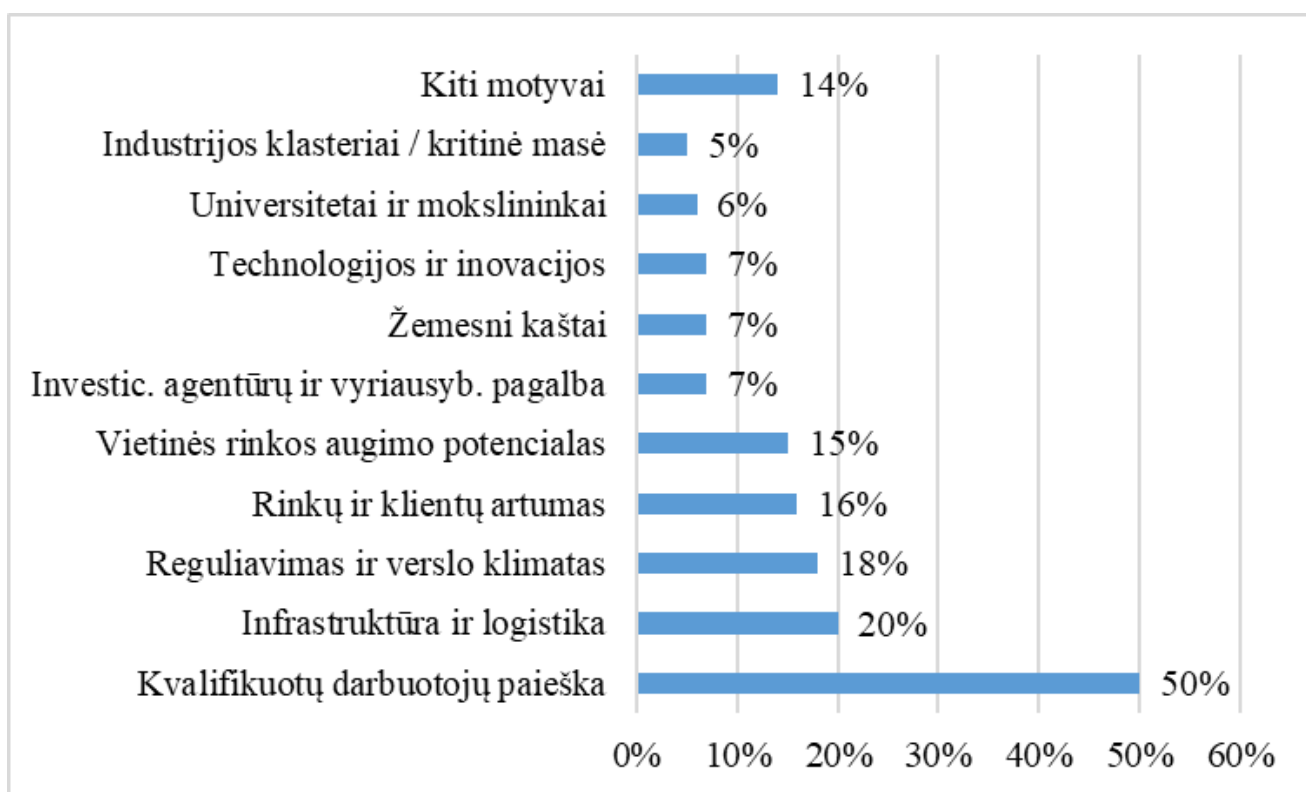
1. Aukšti kvalifikaciniai įgūdžiai;

2. Didelis darbo našumas;
3. Mažas darbo atlygis.

Kaya (2014) nuomone, literatūroje per mažai dėmesio skiriama politinių veiksnių aktualizavimui, nors iš tiesų, politinė struktūra ir teisinė aplinka daro įtaką investicinio verslo sėkmei. Šiuo atveju galima kalbėti apie pačio verslo integravimo rinkoje taisykles ir sąlygas, vyraujančią prekybos ir privatizacijos politiką bei jos reikalavimus, ne mažiau svarbu ir pati mokesčių sistema, kuri politiniu sprendimu, gali būti pritaikyta investuotojų naudai.

Saksonova (2014) teigimu, darbo jėgos kokybė yra ženklas pagrindžiantis ir kitus faktorius. Tuo atveju, jeigu vietoje nėra kvalifikuotos darbo jėgos, atitinkamai keliamos prielaidos apie tokios darbo jėgos nebuvimo aplinkybes, kaip neišvystyta infrastruktūra, aukštas nedarbo lygis, mažas gyventojų skaičius, o tai tampa papildomomis kliūtimis investicijoms.

Tuo tarpu žvelgiant nacionaliniu lygmeniu, tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą šalyje ir jų pasiskirstymą regionuose labiausiai nulemia kvalifikuota darbo jėga, infrastruktūra, teisinio reguliavimo nuostatos (žr. 2 pav.).

2 pav. Investicijų pritraukimo veiksniai

Šaltinis: „Investuok Lietuvoje“ (2018).

Antrame paveiksle, įvardinti aktualiausi investicinės aplinkos veiksniai, kurie reikšmingiausi pritraukiant užsienio investuotojus. Visi šie įvardinti elementai, nustatyti statistiniu pagrindu ir

išreikšti procentais, iš tiesų atitinka prieš tai aptartus mokslinės literatūros teiginius bei dar kartą patvirtiną investicinės aplinkos patrauklumo kriterijus.

Visi aptarti investicijų pritraukimą veikiančys veiksniai ir jų vertė konkrečių investicijų vertinimo atžvilgiu, kaip teigia Naulickaitė ir Solnyškinienė (2016) yra nevienareikšmiai, vyraujanti mokslinės literatūros analizės pozicija tokių veiksnių vaidmenį pagrindžia teorinėmis prielaidomis, kad investicijų pritraukimo veiksnių svarba yra priklausomas nuo vietos veiksnių skirtumų tarp investuotojo ir investicijų gavėjo bei laiko atžvilgiu atsiliekančio vietos veiksnių poveikio, pritraukiant investicijas.

Investicinės aplinkos patrauklumo veiksnių suvokimas teoriniu pobūdžiu vertinant tokių veiksnių įvairovę ir paplitimą gali būti vertinamas skirtingų mokslinių tyrimų ir literatūros šaltinių kontekste, tačiau siekiant identifikuoti investicinės aplinkos veiksnius darančius įtaką konkrečiam investiciniam lygmeniui, tai yra šaliai, regionui, miestui ar verslui, turėtų būti koncentruojamasi į tiriamojo konstrukto aplinkybes, nes investicinio subjekto situaciją ir aplinką formuoja investicinės aplinkos kriterijų svarbą.

1.3. Investicinio patrauklumo skirtumų Lietuvos regionuose problematikos pagrindimas

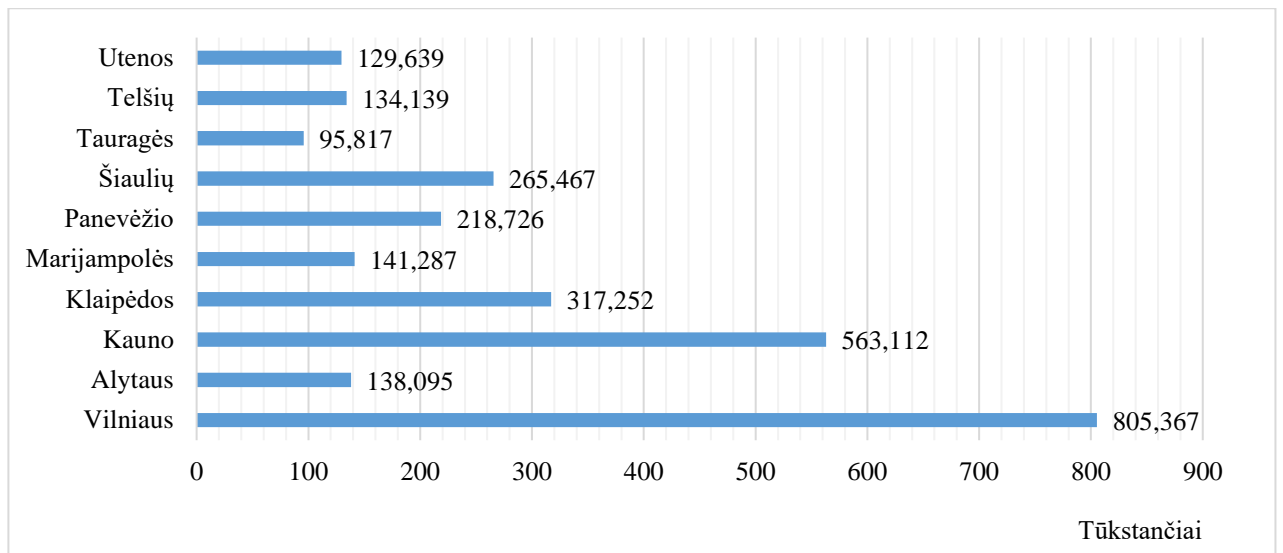
1.3.1. Pagrindinės Lietuvos regionų charakteristikos

Skatinti tolygią Lietuvos raidą ir tuo pat metu mažinti socialinius bei ekonominius skirtumus tarp šalies regionų ir regionų viduje, išlaikyti jų savitumą yra vienas iš svarbiausių Lietuvos plėtros tikslų. Gyventojams gali tapti sunku įveikti išskylančius iššūkius bei kurti patologiją ir darnią aplinką, jeigu pamiršti ir nesulaukę tinkamo dėmesio šalies regionai informatizacijos, globalizacijos fone taptų periferijomis. Todėl yra svarbu žinoti regionų silpnąsias ir stipriąsias puses, taip pat suprasti plėtros galimybes ir esamą situaciją. Tačiau norint pasiekti šį tikslą, reikia turėti regioninės statistinės informacijos.

Lietuvos Respublikos teritorijos administraciniai vienetai yra apskritys ir savivaldybės. Apskritys sudaromos iš savivaldybių teritorijų, pasižyminčių socialinių, ekonominių ir etnokultūrinių interesų bendrumu. Šiuo metu Lietuvos Respublikos teritorija yra suskirstyta į 10 apskričių ir 60 savivaldybių. Dauguma savivaldybių yra suskirstytos į mažesnius teritorinius vienetus – seniūnijas.

Valstybės įmonės Registrų centro duomenimis, 2019 m. vasario 1 d. šalyje buvo 103 miestai, 252 miesteliai, 19 075 kaimai, 16 geležinkelio stočių ir 1 586 viensėdžiai (kaimų, geležinkelio stočių ir viensėdžių skaičius dėl įvairių priežasčių gali kisti).

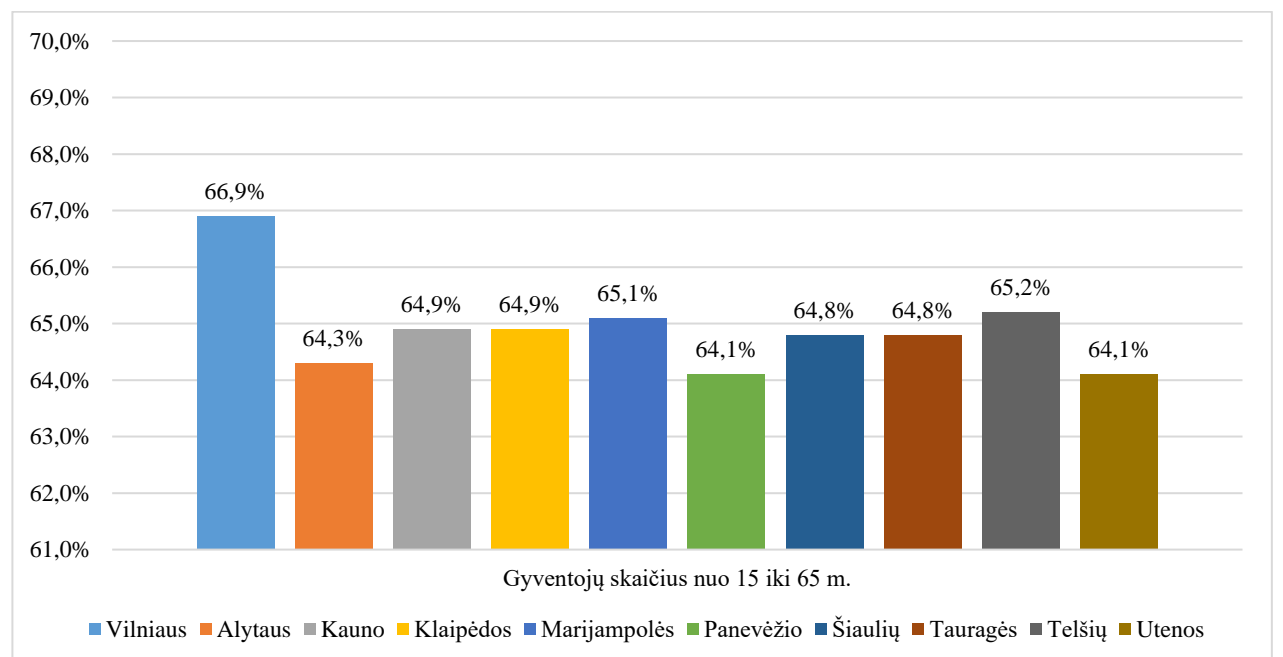
Išankstiniais duomenimis, 2019 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 2 mln. 794 tūkst. nuolatinių gyventojų, (žr. 3 – a paveikslą), t. y. 0,5 proc. (14,9 tūkst.) mažiau negu 2018 m. pradžioje. Nuolatinių gyventojų skaičius labiausiai (7,4 proc.) padidėjo Neringos savivaldybėje, Klaipėdos ir Kauno rajonų savivaldybėse padidėjo atitinkamai 4,1 ir 2,7 proc., Vilniaus rajono ir Palangos miesto savivaldybėse – po 1,9 proc. Labiausiai (3,3 proc.) nuolatinių gyventojų skaičius sumažėjo Ignalinos rajono savivaldybėje, Pagėgių ir Kalvarijos rajonų savivaldybėse – atitinkamai 3,2 ir 3,1 proc., Kelmės ir Šilalės rajonų savivaldybėse – po 2,8 proc.

3 pav. Gyventojų skaičius Lietuvoje pagal regioną

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Oficialios statistikos departamento duomenimis (2019) 2018 m. pradžioje vaikų kurių amžius buvo iki 14 metų buvo 1,3 karto mažiau nei pagyvenusių žmonių. Vaikai sudarė 15 proc. šalies nuolatinių gyventojų, o pagyvenę žmonės – 19,6 proc. Vilniaus apskrityje vaikų dalis, palyginti su bendru apskrities nuolatinių gyventojų skaičiumi, buvo didžiausia ir sudarė 16,2 proc. Utenos apskrityje buvo mažiausia vaikų dalis, palyginti su bendru apskrities nuolatinių gyventojų skaičiumi, ir siekė tik 12 proc. 2018 m. pradžioje „seniausios“ buvo Utenos, Alytaus ir Panevėžio apskritys, kur pagyvenę žmonės sudarė net 22,4 – 23,9 proc. bendro apskrities nuolatinių gyventojų skaičiaus (žr. 4 paveikslą).

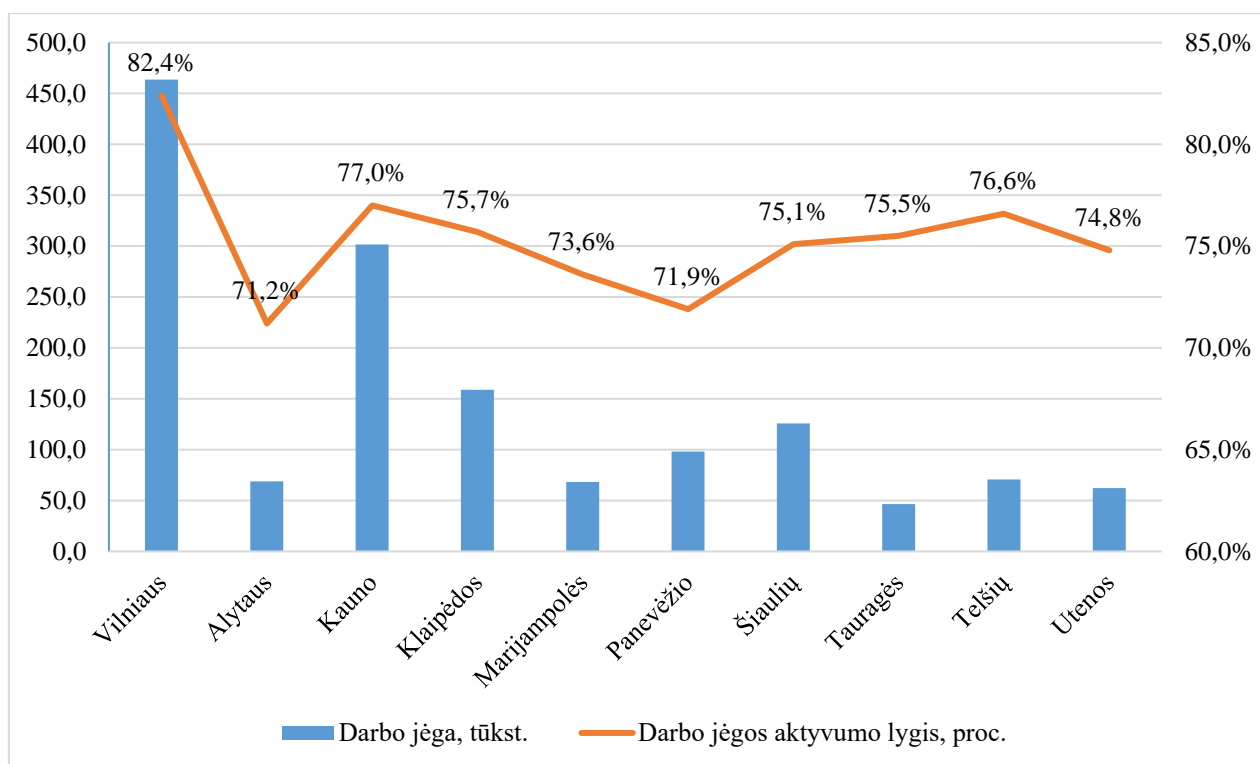

4 pav. Darbingo amžiaus gyventojai Lietuvos regionuose 2018 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Analizuodamas mokslininkų literatūrą ir Lietuvos gyventojų statistiką, galiu teigti, kad investuotojams patraukliau investuoti į tuos Lietuvos regionus, kuriuose yra daugiau gyventojų, bei ten kur yra daugiau darbingo amžiaus žmonių. Analizuodami sudarytą lentelę, matome, kad daugiau darbingo amžiaus žmonių yra Vilniaus apskrityje (66,9 proc.), taip pat Telšių (65,2 proc.) ir Marijampolės (65,1 proc.) apskrityse. Visuose regionuose yra labai panašus darbingo amžiaus žmonių kiekis, jis svyruoja iki 3 proc. tarp visų Lietuvos regionų.

Kitame paveiksle galime matyti koks yra įvairiuose Lietuvos regionuose esančių darbingo amžiaus žmonių kiekis ir kiek iš jų yra dirbančių. Darbo jėgos aktyvumas yra pateikiamas procentais, kad galėtume aiškiau ir lengviau suprasti kokia dalis darbingo amžiaus žmonių yra dirbantys ir kokiose regionuose (žr. 5 paveikslą).

5 pav. Darbo jėgos aktyvumas pagal Lietuvos regionus 2018 m.

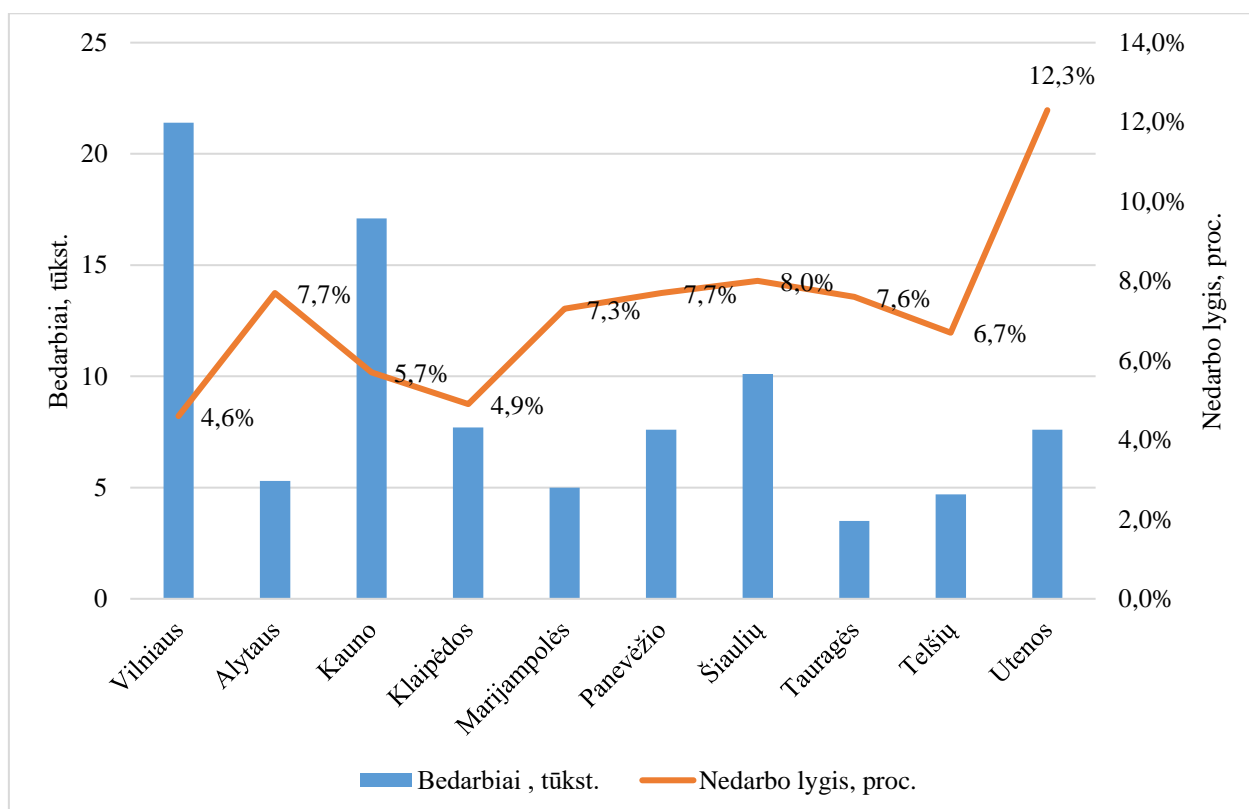
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Analizuodami pateiktą grafiką, matome, kad rezultatai skiriasi labiau nei prieš tai lygintame paveiksle. Kuo didesnis darbo jėgos aktyvumas tam tikrame regione, tuo didesnė žmonių dalis yra dirbantys pagal darbingų žmonių amžių. Kaip matome, didžiausias dirbančių žmonių kiekis yra Vilniaus (82,4 proc.), Kauno (77,0 proc.), Telšių (76,6 proc.) ir Klaipėdos (75,7 proc.) regionuose. Remiantis gautais duomenimis, galima teigti, kad labiausiai užimti yra Vilniaus regiono gyventojai. Tai reiškia, kad Vilniaus regione yra mažas nedarbo lygis, kadangi ten didžiausias darbo jėgos aktyvumas. Investuotojams tai gali būti labai didelis ir svarus reiškinys, kadangi tai rodo, kad Vilniaus regione yra daugiausiai darbingo amžiaus žmonių ir ten didžiausia dalis dirbančių. Taip pat matome, kad Alytaus regionas turintis mažiausią (71,2 proc.) dalį aktyvios darbo jėgos, nuo Vilniaus regiono atsilieka 11,2 proc. Tai reiškia, kad Alytaus regione trečdalis darbingo amžiaus žmonių yra bedarbiai.

Toliau praktinėje dalyje išsiaiškinsime, kokie veiksniai lemia tokius rodiklius ir kaip šie rodikliai veikia Lietuvos regionų investicinį patrauklumą.

Sekančiame paveiksle matome pavaizduotą bedarbių skaičių tūkstančiais Lietuvos regionuose ir nedarbo lygį procentais. Nedarbo lygis yra gaunamas nedirbančių asmenų, kurie galėtų ir norėtų dirbti, tačiau neturi tokių galimybių, santykis su visais darbingais asmenimis ir išreikštas procentais. Nedarbo lygis parodo, koks yra bedarbių procentas visos darbo jėgos požiūriu. Kai nedarbo lygis sudaro 4 – 5 proc. ekonomistai laiko visišku užimtumu (žr. 6 pav.).

2018 m. šalyje buvo 90 tūkst. bedarbių – tai 13,1 tūkst. (12,7 proc.) mažiau nei 2017 m. Nedarbo lygis 2018 m. sudarė 6,1 proc. ir buvo 1 procentiniu punktu mažesnis nei 2017 m.

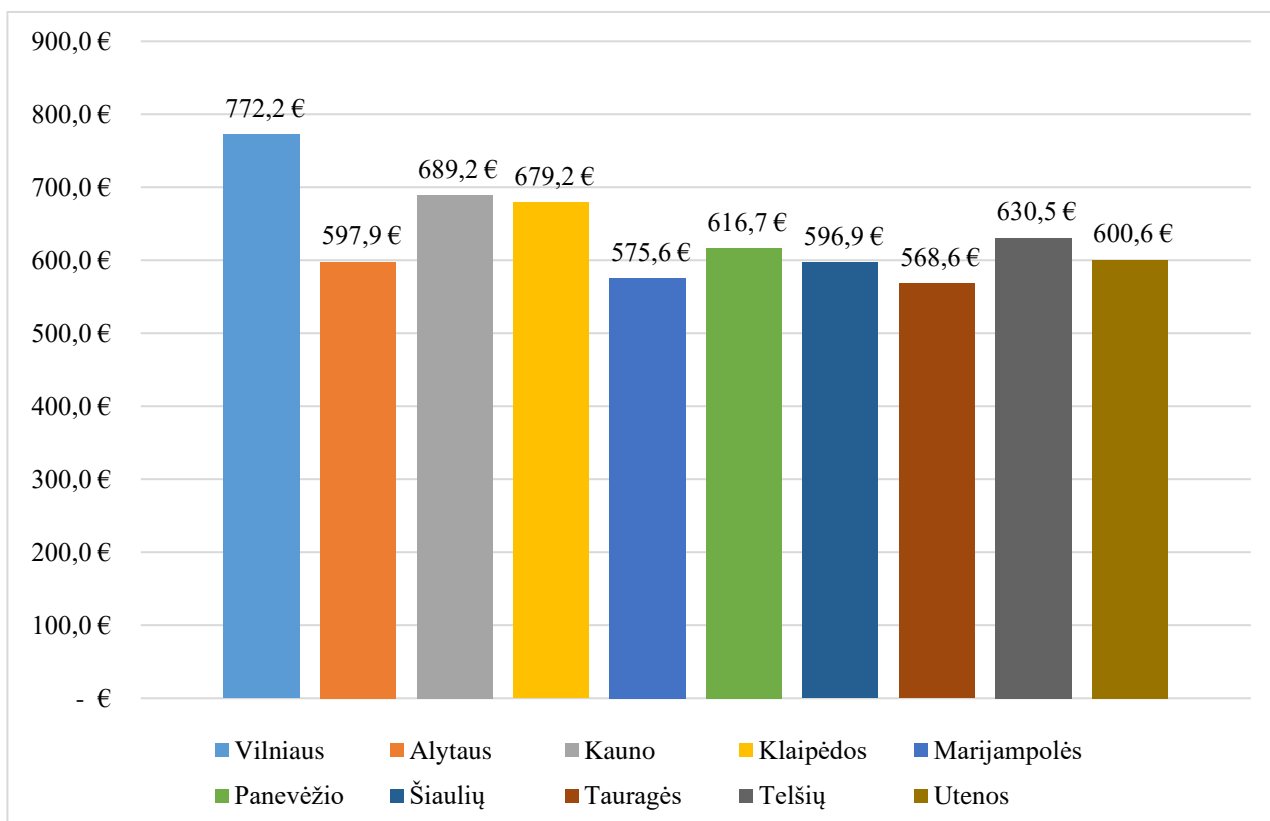
6 pav. Nedarbo lygis, proc. 2018 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Analizuodami duomenis, matome, kad Vilniaus ir Klaipėdos regionuose nedarbo lygis yra žemas ir nesiekia nei 5 proc., o tai reiškia, kad šiuose regionuose užimtumas yra didelis. Šiek tiek didesnis nedarbo lygis yra Kauno regione (5,7 proc.), o didžiausias nedarbo lygis yra Utenos regione, ten jis siekia net 12,3 proc. Tai reiškia, kad Utenos regione norinčių ir galinčių dirbti yra daug, bet negali rasti darbo. Šiame regione yra daug norinčių dirbti asmenų, todėl įkurus įmonę tokioje vietoje, darbuotojų tikrai netrūktų. Visuose Lietuvos regionuose nedarbo lygis svyruoja gan ženkliai, apie 7,7 proc. tarp visų regionų, bet tai neparodo blogos šalies padėties kalbant apie nedarbo lygį, kadangi

nedarbo lygio dalis nėra labai aukšta, o kai kuriuose regionuose, tokiuose kaip Vilniaus ir Klaipėdos nesiekia 5 proc., galime teigti, kad Lietuvoje užimtumas yra aukštas.

Vienas iš pagrindinių veiksnių lemiančių TUI pritraukimą į šalį yra darbo užmokestis. Investuotojams yra labai svarbu kokioje šalyje yra mažesni mokesčiai, atlyginimai, kur yra suteikiama papildomų lengvatų ir pan. Todėl nustatant Lietuvos regionų investicinį patrauklumą yra svarbu išanalizuoti darbo užmokesčio dydį skirtinguose Lietuvos regionuose. 7 – am paveiksle galime matyti kuruose regionuose yra didesnis, o kuriuose mažesnis vidutinis neto (į rankas) darbo užmokestis.

7 pav. Vidutinis neto darbo užmokestis Lietuvos regionuose, eur. 2018 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Išanalizavus pateiktą paveikslėlį, galima teigti, kad didžiausias vidutinis neto darbo užmokestis yra Vilniaus apskrityje, jis siekia net 772,2 €. Taip pat aukštas ir labai panašus vidutinis neto darbo užmokestis yra Kauno (689,2 €) ir Klaipėdos (679,2 €) regionuose. Kol kas mažiausias vidutinį neto darbo užmokestį turi Tauragės regionas, ten jis siekia tik 568,6 €. Panašiai yra ir Marijampolės, Šiaulių, Utenos regionuose. Ten jis svyruoja nuo 575,6 iki 600,6 €. Iš tiesų, skirtumas tarp Vilniaus ir Utenos regionų yra ganėtinai didelis. Kaip ir nedarbo lygis, Vilniaus regione jis yra mažiausias (4,6 proc.), o Utenos didžiausias (12,3 proc.).

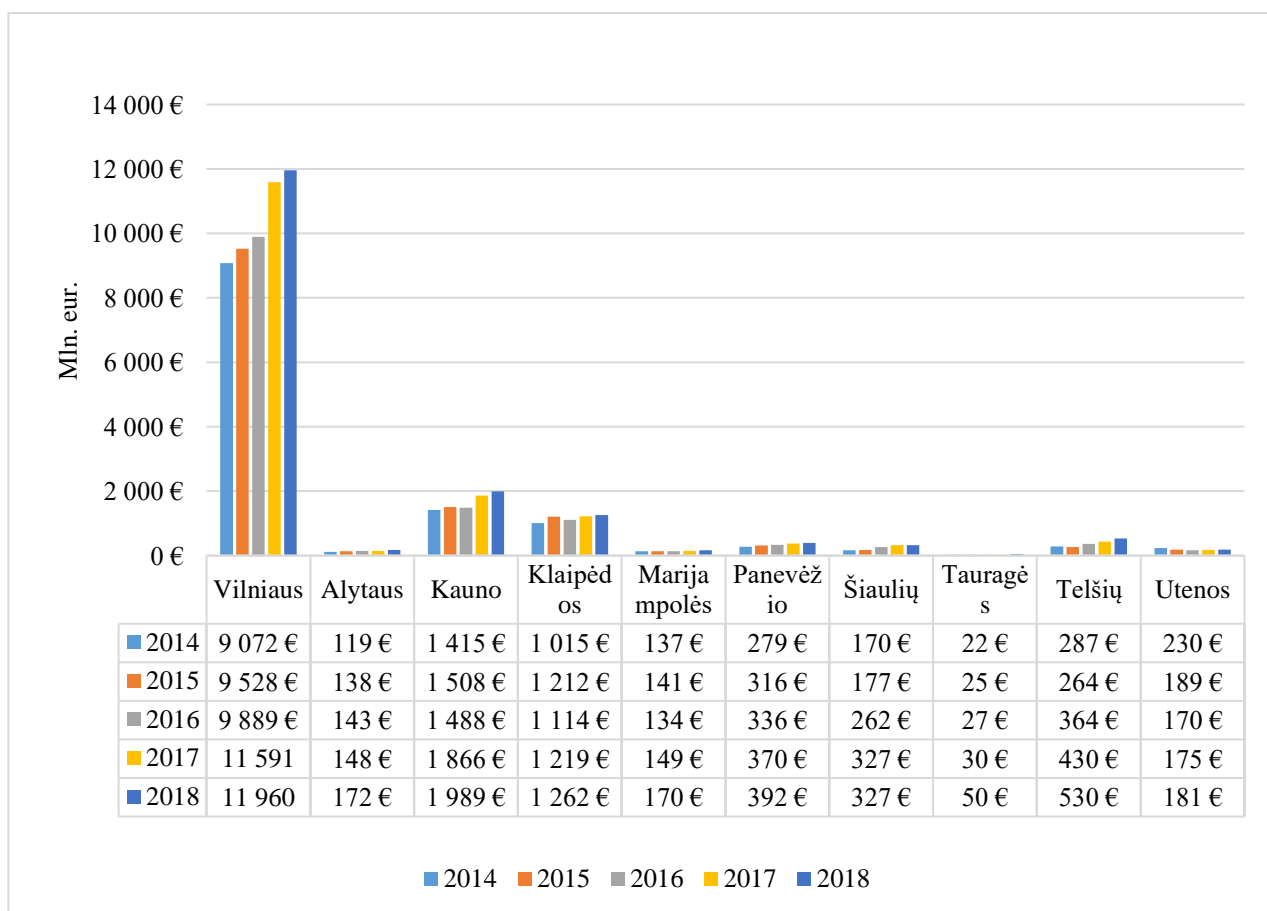
Investuotojams gali būti palanku investuoti į tą regioną, kuriame vyrauja mažesni darbo užmokesčiai, bet tai priklauso ne vien nuo darbo užmokesčio, nes dažniausiai investuotojai lygina bendrą šalį

darbo užmokestį. Regionai gali nulemti pasirinkimą, bet tai priklauso nuo to, į ką investuojama, o tai gali lemti ir geografinė padėtis, rinka, infrastruktūra ir pan.

1.3.2. Tiesioginių užsienio ir materialinių investicijų pasiskirstymas Lietuvos regionuose

Tolimesnėje darbo dalyje yra svarbu išanalizuoti, teorinėje darbo dalyje aptartus veiksnius ir nustatyti kurie iš jų daro įtaką investicinio patrauklumo formavimuisi Lietuvos regionuose.

Sekančiame paveiksle yra pateikta informacija apie tiesiogines užsienio investicijas skirtinguose Lietuvos regionuose 2014 - 2018 m. laikotarpyje. Analizuodami gautus duomenis, galime matyti, kurie Lietuvos regionai pritraukia daugiausiai tiesioginių užsienio investicijų, o tai leidžia manyti, kad jie yra patrauklesni investuotojams (žr. 8 - ą paveikslą).

8 pav. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvos regionuose 2014 - 2018 m. mln. eur.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Išanalizavus pateiktus duomenis diagramoje, galima teigti, kad tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas yra labai netolygus. Visiškai normalu, kad didžioji dalis TUI pasiskirsto trijuose didžiausiuose Lietuvos regionuose. Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regione. Tačiau galime matyti labai didelį skirtumą tarp Vilniaus ir kitų regionų. Vilniaus regione TUI augo tolygiai, kiekvienais metais. Matome, kad 2016 metais Kauno ir Klaipėdos regionuose buvo TUI mažėjimas, o sekančiais metais

vėl pradėjo augti ir augo iki pat 2018 metų. Mažiausiai TUI per nagrinėjamą 2014 – 2018 metų laikotarpį pritraukė Tauragės apskritis. Lyginant šią apskritį vienoje diagramoje su kitomis, yra labai didelis skirtumas tarp TUI, todėl vizualiai jos augimo nesimato. Tačiau tai yra pavaizduota informacijos lentelėje. Joje matome, kad Tauragės apskrityje TUI augo, tačiau labai neženkliai. Per 2014 – 2018 m. laikotarpį TUI išaugo nuo 22 mln. eur. iki 50 mln. eur. Skirtumas tarp Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Tauragės regionų yra labai didelis.

Kaip buvo minėta, daugiausiai investuota Vilniaus apskrityje. Investicijos Vilniaus apskrityje 2018 metų pabaigoje sudaro 70,2 proc. visų šalies TUI. Kauno apskrityje – 11,7 proc., o Klaipėdos 7,4 proc. Tai atitinkamai sudaro 89,3 proc. visų šalies TUI. Likusioms apskritims lieka tik 10,7 proc. TUI. Galima lengvai nustatyti tokio skirtingo TUI pasiskirstymo priežastis Lietuvos regionuose:

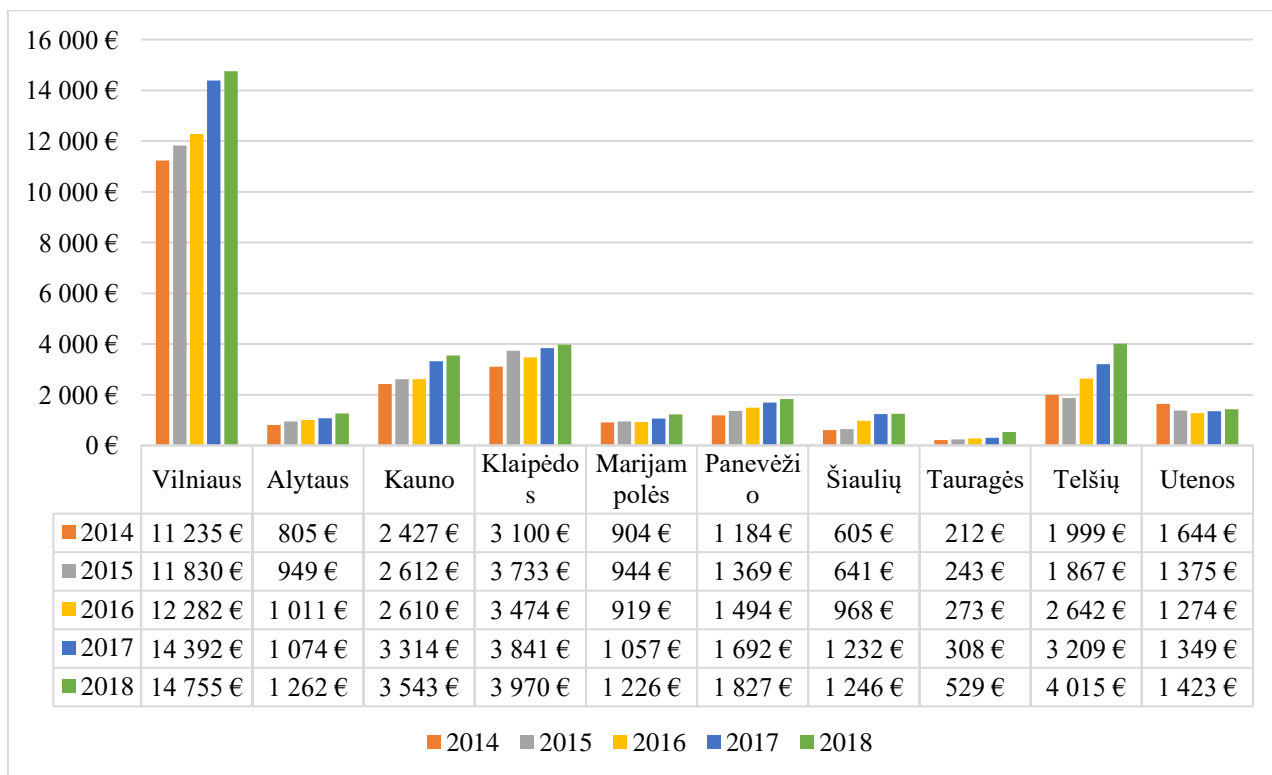
1. Didžiuosiuose miestuose yra įsteigta daugiausiai potencialių tiesioginio investavimo įmonių;
2. Vilniaus miesto patrauklumą iš dalies labai lemia sostinės statusas;
3. Kauno patrauklumą nulemia patogi geografinė padėtis;
4. Klaipėdos regionas patrauklus investuotojams tuo, kad yra galimybė investuoti ne tik į turimą jūrų uostą, bet yra galimybė investuoti kapitalą ir į turimą kurortinę sritį.

Oficialios statistikos departamento duomenimis (2019) sostinės regione daugiausia investuota į finansinės ir draudimo veiklos (4,4 mlrd. EUR), nekilnojamojo turto operacijų veiklos (1,6 mlrd. EUR), didmeninės ir mažmeninės prekybos (1,5 mlrd. EUR) bei profesinės, mokslinės bei techninės veiklos (1,3 mlrd. EUR) įmones, o Vidurio ir vakarų Lietuvos regione – į apdirbamosios gamybos (2,2 mlrd. EUR), nekilnojamojo turto operacijų veiklos (508,7 mln. EUR) bei didmeninės ir mažmeninės prekybos (458,1 mln. EUR) įmones.

Lietuvoje yra daug žemės ūkio regionų, o tiesioginiai užsienio investuotojai nėra linkę investuoti į žemės ūkio sektorių Lietuvoje. Dėl šių priežasčių TUI pasiskirstymas Lietuvoje yra netolygus, tiesioginiai užsienio investuotojai renkasi tas ekonomines veiklas ir tuos sektorius, kurie daugiausiai plėtojami ir vystomi didžiuosiuose Lietuvos miestuose.

Tiesioginės užsienio investicijos įtakoja šalies ir mažesnių teritorinių administracinių vienetų ekonominei raidai, taip pat ekonominės plėtros tendencijoms. Svarbu išanalizuoti, kiek tiesioginių užsienio investicijų teko vienam gyventojui skirtinguose Lietuvos regionuose 2014 - 2018 m. laikotarpiu ir kaip šiuo laikotarpiu šis dydis kito.

Didesnis tiesioginis investicijų kiekis, atitenkantis vienam gyventojui, rodo, kad valstybėje atsižvelgiant į populiaciją, pritraukiama daugiau investicijų ir jų pritraukimui skiriamas didelis dėmesys. Koks yra TUI vienam gyventojui skirtinguose Lietuvos regionuose 2014 - 2018 m. laikotarpiu yra pateikiama 9 – amė paveiksle.

9 pav. TUI tenkančios vienam gyventojui pagal regionus 2014 - 2018 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

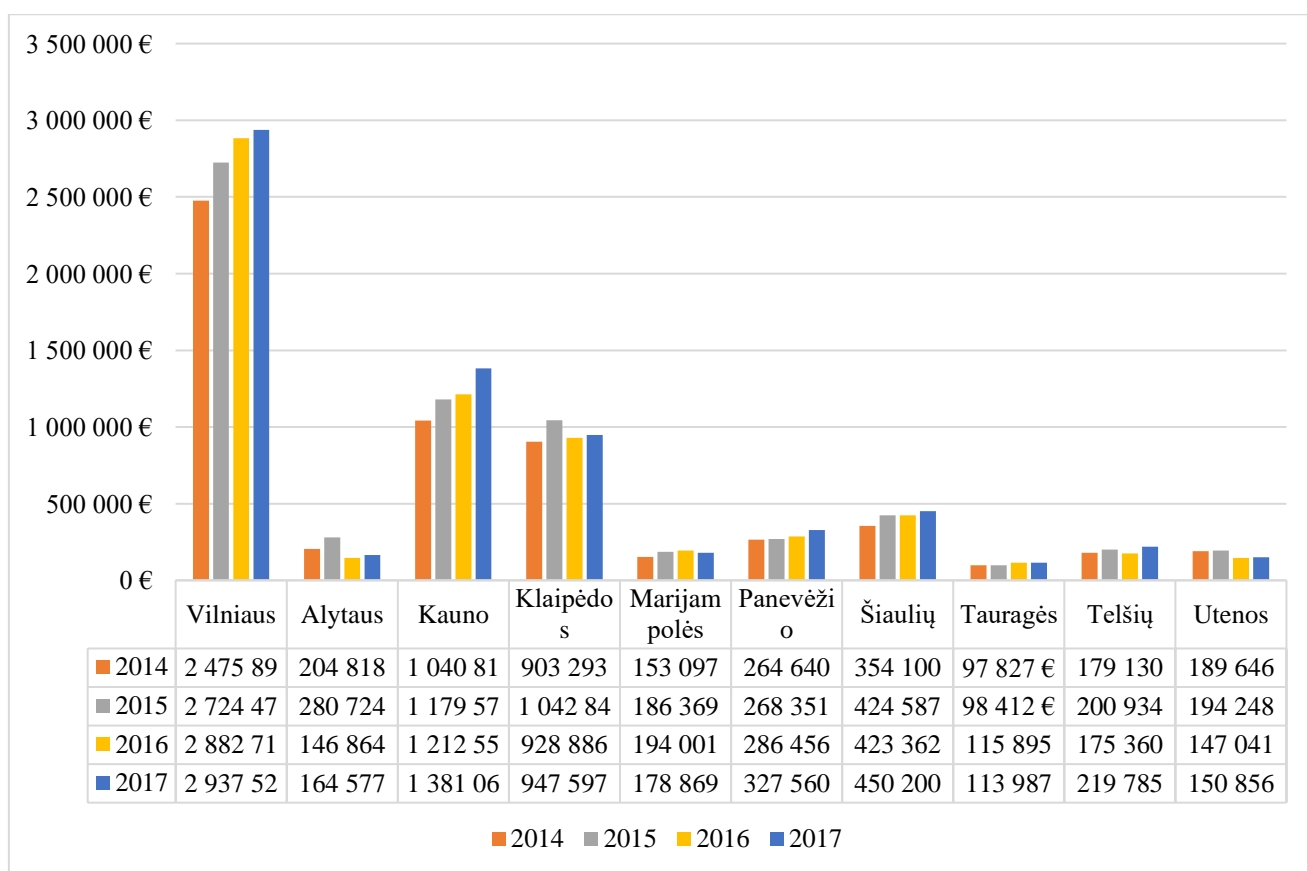
Pateiktame paveiksle matome, kad 2014 – 2018 m. laikotarpiu daugiausiai TUI vienam gyventojui teko Vilniaus apskrityje, bei pastebime, kad kiekvienais metais šioje apskrityje priešingai nei kitose TUI augo. Kauno, Klaipėdos ir Telšių regionai taip pat pritraukia didžiąją dalį tiesioginių užsienio investicijų. Tik šiose apskrityse negalima teigti, kad TUI tenkančios vienam gyventojui augo kiekvienais nagrinėjamais metais. Mažiausiai TUI tenkančių vienam gyventojui yra Tauragės apskrityje. Šioje apskrityje TUI augo kiekvienais metais, tačiau labai neženkliai.

Kaip pastebime, 2014 – 2018 m. laikotarpiu visų regionų tiesioginių investicijų tenkančių vienam gyventojui matomas augimas, todėl galime teigti, kad šių nagrinėjamų regionų investicinis patrauklumas auga, nors kai kur labai neženkliai. Nors Telšių apskrityje 2015 m. buvo TUI mažėjimas, tačiau 2016 m. matomas ženklus TUI padidėjimas ir jis toliau auga. Tai reiškia, kad Telšių apskritis darosi patrauklesnė ir pritraukia daugiau tiesioginių užsienio investicijų.

Apibendrinant galime teigti, kad analizuodami šiuos Lietuvos regionus 2014 – 2018 metų laikotarpiu matome ženklų tiesioginių investicijų Vilniaus, Kauno, Klaipėdos regionuose, kituose regionuose jis auga ne taip ženkliai, bet analizuojami duomenys rodo, kad auga. Matome, kad šiuo laikotarpiu Lietuvos regionai tampa vis labiau patrauklesni ir pritraukia vis daugiau investuotojų į mūsų šalį.

Vidaus investicijos ir tiesioginės užsienio investicijos turi įtakos regionų plėtrai. Valstybinių įmonių, privataus sektoriaus ir įstaigų lėšos, kurios yra panaudotos mašinoms, transporto priemonėms, inventoriui, įrenginiams, modernizavimui, remontui, rekonstrukcijai, plėtrai, statyboms bei kitoms išlaidoms sudaro didžiąją dalį materialinių investicijų. Svarbus ekonominės plėtros veiksnys yra materialinės vidaus investicijos, kadangi jos įtakoja regionų plėtrą. Didelė dalis makroekonominių

rodiklių patvirtina besitęsiantį šalies ekonomikos augimą, įtakodami MI (materialinių investicijų) didėjimo tendenciją. Materialinių investicijų kitimą 2014 – 2017 m. laikotarpiu galime matyti 10 – ame paveiksle.

10 pav. Materialinių investicijų kitimas Lietuvos regionuose 2014 - 2017 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

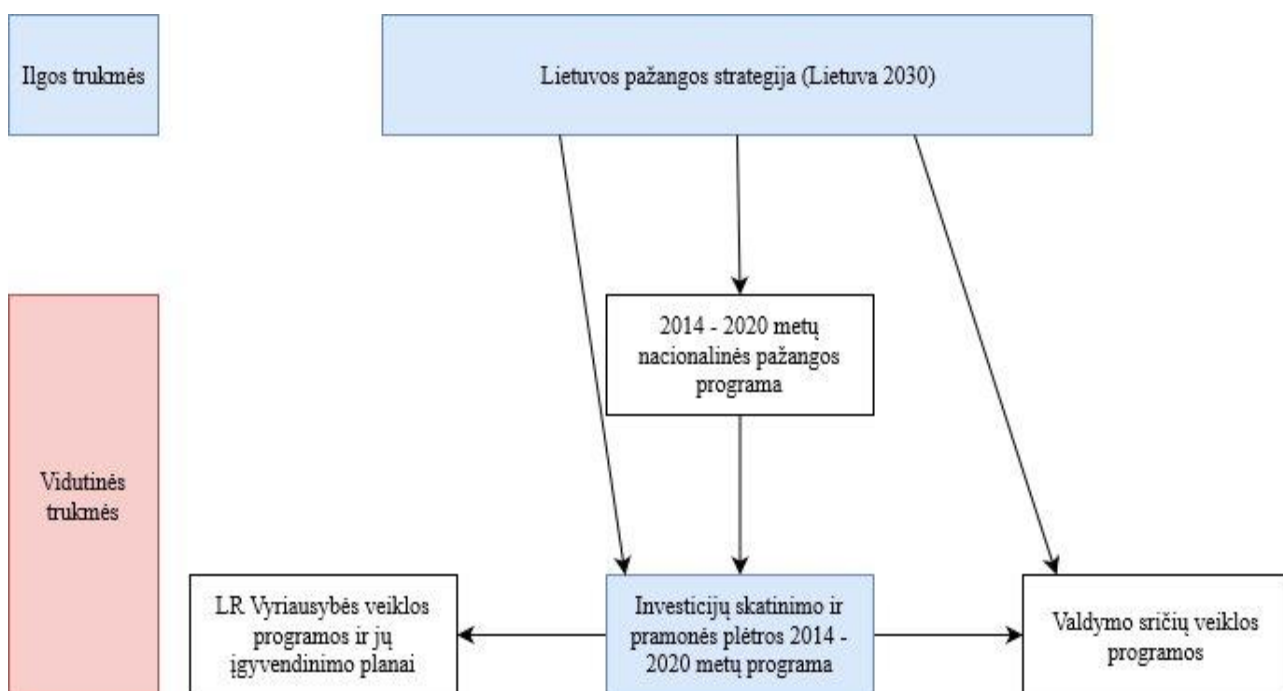
Išanalizavus gautus duomenis, matome, kad daugiausiai materialinių investicijų buvo Viliaus, Kauno ir Klaipėdos regione. Tačiau nuoseklus augimas 2014 – 2017 metų laikotarpiu matomas tik Vilniaus ir Kauno regione. Tuo tarpu Klaipėdos regione 2016 metais matomas materialinių investicijų sumažėjimas, o sekančiais metais jis nežymiai paaugo. Mažiausiai materialinių investicijų turėjo Tauragės, Marijampolės, Utenos, Alytaus ir Telšių regionai. Alytaus, Telšių ir Utenos regione 2016 metais taip pat matomas materialinių investicijų sumažėjimas.

Apibendrinant galima teigti, kad pagal materialinių investicijų pasiskirstymą apskrityse dominuoja regioninė nelygybė, kad didžioji dalis investicijų atitenka didiesiems Lietuvos regionams (Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos).

1.3.3. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo valdymas strateginiuose dokumentuose

Lietuvos regionų investicinio klimato patrauklumo valdymas yra svarbi strateginių plėtros ir vystymosi dokumentų dalis, tačiau paradoksalu yra tai, kad neatsižvelgiant į šiam klausimui skiriamą dėmesį, išryškėja abstraktumo problema, kalbant apie realius žingsnius, investicijų pritraukimui

šalies regionuose. Strateginiai dokumentai, kurie turi sąsajų su investicijų pritraukimu (žr. 11 - ą paveikslą), kaip nurodoma Valstybės audito ataskaitoje (2017), neturi aiškios TUI pritraukimo vizijos.

11 pav. Strateginiai dokumentai, turintys sąsajas su investicijų pritraukimu

Šaltinis: Valstybės audito ataskaita (2017).

Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ kaip ilgalaikės trukmės strateginis dokumentas, akcentuoja visos šalies investicinio klimato patrauklumo vertę investuotojų atžvilgiu bei numato regionų atskirties mažinimo sprendimus, taip prisidedant prie investicinio klimato gerinimo. Tai reiškia, kad turi būti:

1. Gerinama gyvenimo kokybė;
2. Didinama įsidarbinimo galimybės visoje šalyje;
3. Modernizuojama infrastruktūra;
4. Remiamas smulkus ir vidutinis verslas.

Užtikrinant šių prioritetinių sąlygų įgyvendinimą, tikimasi ne tik pritraukti investicijas, skatinti tolygią regionų plėtrą tačiau ir siekti teritorinės sanglaudos. Akcentuojama, kad investicijų pritraukimas gali didėti, jeigu šalyje bus supaprastinta verslo aplinka. Tai reiškia, kad reikia:

1. Atsisakyti neskaidraus reguliavimo;
2. Kurti verslo reglamentavimo sistemą palankią atvirai konkurencijai;
3. Aktyviai dalyvauti kuriant Šiaurės ir Baltijos valstybių regione laisvą paslaugų rinką;

4. Kurti skaidrią, paprastą bei prognozuojamą mokesčių sistemą.

Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ taip pat akcentuojamas siekis dėti visas pastangas pritraukiant pasaulio kompanijų investicijas į Lietuvą, o tai įmanoma, jeigu šalyje būtų skatinamas ekonominis integralumas.

Visgi, žvelgiant bendrame kontekste, Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ mažai akcentuoja konkrečias galimybes ir sprendimus, kuriais būtų prisidedama prie esamos situacijos gerinimo, didinant investicijų pritraukimą šalies regionuose. Pateikiama labiau abstraktaus pobūdžio pasiūlymai, kuriais siekiama visuomenės gyvenimo kokybės gerinimo nacionaliniu lygmeniu, kuriant ekonominei plėtrai palankias sąlygas, tačiau kita vertus, reikia pripažinti, kad nuo to ir pradama kurti investicijoms patraukli aplinka.

Kritikuojamų aspektų, galima rasti ir 2014 – 2020 m. nacionalinės pažangos programoje. Ši programa, kaip nurodoma Valstybės audito (2017) ataskaitoje, nepateikia aiškios vizijos, pagrindžiančios kaip būtų didinamas investicijų pritraukimas regionuose. Tiksliau tariant, nurodoma, kad ši programa, kaip įgyvendinanti strategijos „Lietuva 2030“ siekius, netiksliai detalizuoja kaip numatoma pritraukti investicijas regionuose:

1. Nėra aiškiai detalizuojama kaip regionai Lietuvoje gali tapti vienodai patrauklūs investuotojams;
2. Nėra aiškiai numatomi ir konkretizuojami finansavimo šaltiniai;
3. Nėra aiškios vizijos valstybės mastu apie investicijų pritraukimą.

Analizuojant, pačią programą, negalima tiesiogiai patvirtinti šio teiginio dėl vizijos abstraktumo programoje, numatant investicijų pritraukimą. Programa numato kaip siekiama prisidėti prie investicinio klimato patrauklumui svarbių faktorių kokybės gerinimo šalyje. Pavyzdžiui, programos 3 - ias prioritetas numato kurti ekonominiam augimui palankią aplinką, akcentuojant, kad tolygus ekonominis augimas nėra įmanomas, jei negali būti garantuota tolygi visų šalies regionų ir vietovių ekonominė plėtra bei naudojami jų ekonominiai pajėgumai. Akcentuojamas siekis skatinti savivaldybes naudotis esamu ekonominiu potencialu, bei kurti konkurencingumui palankias sąlygas (žr. 2 - ą lentelę).

2 lentelė. Investicinės aplinkos patrauklumo konkurencingumo didinimas

Verslumo ir darnios verslo plėtros sąlygos	Tvari ir efektyvi ekonominė infrastruktūra	Teritorinė regionų sanglauda
Augimui palanki reguliacinė aplinka	Energetikos infrastruktūros plėtra	Konkurencingumo didinimas
Verslumo ir verslo plėtros skatinimas	Turizmo infrastruktūros plėtra	Ekonominio augimo skatinimas
	Energetikos infrastruktūros plėtra	TUI projektų skatinimas

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal 2014–2020 m. nacionalinės pažangos programą.

Investicinės aplinkos patrauklumo konkurencingumą gali didinti regionuose sudaromos verslui ir darniai verslo plėtrai reikalingos sąlygos, bei vystoma infrastruktūra. Žinoma, reikėtų nepamiršti ir

TUI projektų skatinimo, derinant ne tik mokestinės bazės klausimus, bet ir sudarant palankią teisinio reglamentavimo aplinką investuotojams. Kalbant apie teritorinę regionų sanglaudą, pačioje strategijoje pripažįstama, kad netinkamai vertinami regioniniai pokyčiai, sudarant strateginius regionų vystymosi planus, nuolat keičiančios miestų socialinės – ekonominės ir demografinės tendencijas, tokios kaip naujos infrastruktūros poreikio augimas, žmonių persikėlimas į kaimus, bei jų skaičiaus mažėjimas, augančios butų ir žemių kainos miestuose, kompaktiškų miestų struktūrų išskydimas pakankamai neparodo miestų plėtros planuose. Tokia regioninė atskirtis ir išsivystymo skirtumai, neleidžia užtikrintai siekti ekonominio augimo, vienodai dalyvaujant visiems šalies miestams, todėl keliamas poreikis didinti investicijų pritraukimą regionų miestuose, susiduriančiuose su mažo ekonominio aktyvumo, nepakankamo užimtumo, emigracijos problemomis dėl nepatrauklios jų gyvenamosios ir investicinės aplinkos.

Valstybės audito ataskaitoje (2017), nurodoma, kad visi strateginiai dokumentai funkcionuoja tarsi atskira bazė, kalbant apie investicijų pritraukimo skatinimą, nacionalinės pažangos ir kitų vyriausybės patvirtintų programų uždaviniai bei kriterijai, kurie yra susiję su tiesioginių užsienio investicijų pritraukimu, nėra vientisi ir derantys, o tam tikrais atvejais net prieštarauja vieni kitiems, nes yra nesudaromos tinkamos sąlygos priimti geriausius sprendimus siekiant investicijų pritraukimo viešajame sektoriuje.

Šios problemos rodo, kad programoje reikia daugiau detalumo, kaip ir kituose strateginiuose ir plėtros dokumentuose, be to reikėtų atkreipti dėmesį ir į prieštaraujančius teiginius, kurie iš esmės parodo kaip nevieningai ir kryptingai dirbama ties regioninių investicijų pritraukimo klausimais nacionaliniu lygmeniu ir visos regioninės politikos kontekste. Nacionalinės regioninės politikos iki 2030 m. prioritetai skelbiami projekte, numato, šalies regioninė politika padeda siekti regionams ir savivaldybėms ekonominio augimo ir taip sudaryti palankias investicijų pritraukimo sąlygas.

Problema yra ta, kad efektyvaus TUI pritraukimo ir susijusio ilgalaikio šalies ekonominio provežio regioninė politika neužtikrina. Trūksta Vidaus reikalų ir Ūkio ministerijų bendradarbiavimo pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas į šalies regionus, numatant finansavimo Europos Sąjungos lėšomis ir investicinio pritraukimo intensyvumą.

Investuok Lietuvoje (2016) reformų gairėse nurodoma, kad regioninė politika turi atsižvelgti į demografines ir regionines tendencijas ir vertinti situaciją objektyviai. Tiksliau tariant, vizija, kuri padės sukurti visiškai tolygų ekonomikos augimą visoje Lietuvoje, nėra realistiškas, todėl regioninė politika turi orientuotis kaip skatinti investicijų pritraukimą į Vilniaus regionų alternatyvas pagal investicinio klimato aplinkybes. Kita vertus, investicijų pritraukimas, yra ne valstybės, o miestų konkurencinės kovos laukas, įgalinantis miestų savivaldybes didinti investicinio klimato konkurencingumą.

Šis teiginys, iš tiesų, prieštarauja tam, kad, kaip nurodoma Valstybės audito ataskaitoje (2017) investicijų pritraukimas regionuose turi turėti aiškia viziją valstybėje. Tuo atveju, jeigu vadovautis principu, kad tik pačios savivaldos institucijos yra atsakingos už regionų investicinio ir ekonominio tolygumo formavimą, tuomet neliktų prasmės kritikuoti ir nacionalinės pažangos programų, kurios nepaaiškina valstybės funkcijų ir prioritetinių veiksmų, kurie padės sumažinti regionų atskirtį, pritraukiant investicijas. Tiksliau šiuo atveju regionų investicinio klimato gerinimo problemą analizuoti nacionaliniame kontekste, suvokiant, kad būtent ši sąlyga neleidžia pritraukti investicijų ir gerinti gyvenimo kokybės ir tolygaus ekonominio augimo. Kitaip tariant, valstybė turi padėti

regionams formuoti investicinio klimato sąlygas, ieškant regionų centrų, kurie būtų paklausūs investuotojams, bei užsiimant jų investicinės infrastruktūros ir klimato gerinimo. Kitaip tariant, tolygus investicijų pritraukimas kuria naudą nacionaliniu lygmeniu, todėl ir ši problema neturi būti palikta vien tik savivaldybėms.

Naginionytė (2019) teigia, kad vertinant net ir savivaldybių strateginius plėtros dokumentus, galima matyti, kad skiriama nepakankamai dėmesio investicijų pritraukimui, išryškėja jų motyvacijos nebuvimas. Siekiant didinti savivaldybių įsitraukimą gerinant investicinę aplinką regionuose, turi būti didinamas savivaldybių įgalinimas bei sukuriama kryptinga regioninės ekonomikos plėtros sistema.

Tą pačią problemą akcentuoja ir Valstybės audito ataskaitos (2017) turinys, kuriame nurodoma, kad vertinant bendrame regionų savivaldybių kontekste, nustatyta, kad savivaldybių strategijose nėra sisteminio požiūrio į TUI pritraukimą:

1. Audito eigoje nustatyta, kad 43 proc. savivaldybių neidentifikuoja veiklos sričių, kurios apibrėžtų jų vykdomas funkcijas pritraukiant investicijas ir gerinant investicinės aplinkos klimatą;
2. Tuo atveju jeigu išskiriamos kryptys, jos nėra suderinamos su esama regionų specializacija, todėl nėra įgyvendinamos praktiškai ir tampa neveiksniomis.

Iš tiesų, kaip akcentuojama Valstybės audito ataskaitoje (2017) ne tik strateginiai dokumentai, bet ir pats savivaldos kaip ir kitų valstybės institucijų planavimas, neskatina investicijų pritraukimo. Valstybės strateginiuose dokumentuose pastebima, kad nėra atsižvelgta į kitas galiojančias strategines programas, jose nustatytus su investicijomis susijusius kriterijus ir jų reikšmes.

Be to, ne tik savivaldybės, bet ir valstybės institucijoms reikalingos paskatos tikslingam išteklių panaudojimui, kad būtų pritraukiami didesni investicijų srautai ne tik Vilniaus regiono srityje:

1. Nėra aiškiai pristatomi pasiektų investicijų apimčių rezultatai;
2. Neužtikrinamos institucinės paskatos;
3. Neambicingas savivaldybių planavimas investicijų pritraukimui;
4. Nėra aiškaus biudžeto, nukreipto į investicijų pritraukimą, planavimo.

Teorinis egzistuojančių investicijų pritraukimo problemos sprendimas yra sąlyginai aiškus. Tai yra keliamas prioritetas finansinių paskatų taikymui, bandoma rasti būdų kaip geriausiai išspręsti investuotojams svarbiausius klausimus, siekiama orientuotis į ilginiui kuriančias didelę pridėtinę vertę verslo paslaugas, kurios prisideda prie pramonės plėtros bei į tas, kurioms reikia auštos kvalifikacijos darbo jėgos.

Savivaldybių lygmeniu, planuojami plėtros dokumentai turi ieškoti galimybių:

1. Kaip paskatinti savivaldybes teikti finansinę paramą;
2. Kaip sukurti patrauklią infrastruktūrą;
3. Kaip pritraukti kvalifikuotą darbo jėgą.

Tai trys kertiniai klausimai, kurie daro įtaką investicinės aplinkos kokybei bei sukuria tokios aplinkos skirtumus regionų savivaldybėse. Nacionaliniai plėtros ir strateginiai dokumentai šiandien funkcionuoja nereikšmingai, kalbant apie investicijų pritraukimo klausimą ir regioninės atskirties mažinimą. Numatyti tikslai nedetalizuoja kaip bus sprendžiama problema instituciniu lygmeniu, nėra reikalingų paskatų savivaldybėse, be to pačios savivaldybės nėra pilnai įgalintos traukti verslą ar motyvuojamos naudotis lengvatomis, kurios gali būti vertingos, pritraukiant investuotojus, kontroliuojant mokestinį dydį, kuris tenka investuotojams.

Regioniniai skirtumai ir jų atskirtis, tam tikra prasme yra regionui priklausančių savivaldos institucijų indėlio rezultatas, suvokiant jų funkcionalumo, prisidedant prie investicinio klimato gerinimo, reikšmę. Kaip jau buvo aptarta ankstesnėje darbo dalyje, Vilniaus regionas yra lyderiaujantis tiek pagal investicijų pritraukimą, tiek pagal sukuriamą ekonominę vertę, išsivystymą ir infrastruktūrą. Naudojantis esama potenciali situacija, Vilnius 2018 m. gavo apdovanojimą už geriausią investicijų pritraukimo strategiją dėl ekonomikos augimo, įvaizdžio tarptautiniame kontekste, atitikimo visuomenės lūkesčiams, o ir TUI pritraukimo agentūra, daugiausiai investicijų pritraukė būtent Vilniaus regionas. Taigi, likusiems regionams pagrindiniu klausimu lieka kaip perimti bent dalį investicijų.

Regioninė atskirtis pagal ekonominius ir socialinius rodiklius, kaip jau buvo minėta, Lietuvoje nuolat tendencingai didėja, tačiau kartu nemažai kalbama apie regioninės plėtros tolygumo didinimą. Žinoma, ne mažiau svarbu ir patys strateginių krypčių vertinimo kriterijai, kuriais galima paaikškinti kaip investuotojai vertina savivaldybės investicinį klimatą ir jo tinkamumą, prieš renkantis investicinę aplinką vietovėje (žr. 3 -ią lentelę).

3 lentelė. Vertinami investicijų pritraukimo kriterijai regionuose

Kriterijus	Reikšmė investuotojui
Ekonomikos augimas	Surenkami mokesčiai ir jų dydis; BVP kaita; Nedarbo lygio kaita; Sanglauda ir smulkaus bei vidutinio verslo Vystymasis.
Visuomenės lūkesčių atitiktis	Aplinkos saugumas; Darbo vietų pasiūla; Gyvenimo kokybės lygis; Infrastruktūra.
Atitiktis strateginiams dokumentams	Suderinamumas su savivaldybės plėtros strateginiais dokumentais; Suderinamumas su valstybės plėtros strateginiais dokumentais.
Įvaizdis	Įvaizdis tarp investuotojų; Įvaizdis visuomenėje.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Investuok Lietuvoje (2018).

Regionų investicinį patrauklumą turi formuoti ne tik pačios savivaldybės, bet ir kaip teigia Investuok Lietuvoje (2017), jų verslo atstovai, miestų agentūros ir regioniniai atstovai. Visuminis institucinis įsitraukimas gali padėti kurti geresnį regionų įvaizdį, padedant jiems išnaudoti esamą potencialą.

Institucinio tinklo pasiskirstymas šalyje padėtų užtikrinti tolygesnį regionų investicinio klimato pozicionavimą:

Savivaldybių verslo atstovai

Tai galimybė didinti žinias apie savivaldybę bei jos sukurta perspektyvą investuotojams. Kartu savivaldybių verslo atstovai gali teikti paskatas investuotojams bei spręsti jiems kylančias problemas. Ne mažiau svarbu ir tai, kad tokiu būdu būtų suformuojama papildoma vertė investuotojui bei procedūrų verslui lengvinimas.

Miestų agentūros

Miestų agentūros gali reikšmingai prisidėti prie vietos investicinio klimato sąlygų gerinimo:

1. Sprendžiant miesto aktualijas
2. Kuriant miesto įvaizdį
3. Koordinuojant miesto rinkodarą

Regioniniai atstovai

Regioniniai atstovai daugiau dėmesio skiria investuotojų sąlygų gerinimui po investiciniu periodu, tačiau taip pat užtikrina investuotojų atvedimo į regioną funkciją. Taip pat svarbu ir tai, kad tokiu būdu užtikrinamas ne tik regioninis, bet ir visos šalies atstovavimas, bei investuojama į regiono potencialo naudojimo paskatas.

Remiantis šių institucijų funkcionalumu, galima teigti, kad toks institucinis bendradarbiavimas galėtų pritraukti investuotojus, padedant išnaudoti esamas sąlygas, padedant jas pozicijuoti, kuriant palankią aplinką investuotojams. Tai nurodoma ir Valstybės audito ataskaitoje, kurioje išskiriamos valstybinių institucijų valdomos TUI pritraukimo priemonės (žr. 4 - ą lentelę).

4 lentelė. Institucinis bendradarbiavimas investicinio klimato gerinimui

Institucija	Veikla investicijų pritraukimui
Ūkio ministerija	Teikia paramą investicijų plėtrai; Pramoninių parkų ir LEZ steigimas.
VšĮ „Investuok Lietuvoje“	Rūpinasi įvaizdžiu; Įgyvendina projektus; Bendradarbiauja su investuotojais.
Vidaus reikalų ministerija	Įgyvendina regionų plėtrą; Koordinuoja už investicijų pritraukimą atsakingas institucijas.
Finansų ministerija	Užtikrina mokesčių lengvatas; Perskirsto savivaldybės biudžeto pajamas, skatinant jas pritraukti investuotojus.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Valstybės audito ataskaitą (2017).

4 - oje lentelėje pateiktas institucinis funkcijų įvardinimas parodo, kaip bendradarbiaujant prisidedama prie investicijų pritraukimo, tačiau toks valstybinis institucinio tinklo funkcionalumas aktualiausias kalbant apie TUI pritraukimą bendrai į šalį, o ne sprendžiant investicinio netolygumo problemą regionuose. Šiuo atveju svarbiausias vaidmuo regioninių investicijų pasiskirstymo klausimu, yra Finansų ministerija, kuri rūpinasi savivaldybės biudžeto pajamų perskirstymu, kad savivaldybės būtų skatinamos ieškoti galimybių kaip pritraukti investuotojus.

Kai kuriose savivaldybių investicijų studijose būtent ir yra akcentuojamas institucinio bendradarbiavimo poreikis, pritraukiant investicijas. Pavyzdžiui Jurbarko investicijų pritraukimo studija (2014), numato investiciniam potencialui viešinti reikalingą institucijų įsitraukimą. Savivaldybės atstovai turėtų dalyvauti investiciniuose forumuose, o bendradarbiavimas su konsultacinėmis bei teisininkų įmonėmis, padėtų užmegzti ryšius su investuotojais. Tuo tarpu Vilniaus investicijų pritraukimo studija (2013) akcentuoja, kad regionų investicinio klimato patrauklumui formuoti, turi būti:

1. Skatinama gamyba ir logistika;
2. Vystomas turizmas;
3. Gerinama susisiekimo infrastruktūra.

Kitų savivaldybių investicijų pritraukimo galimybių studijos, identifikuoja ir daugiau investicinio klimato gerinimo sprendimų, prisidedant prie investicijų pritraukimo regionuose.

1.3.4. Pagrindiniai regionų investicinės aplinkos formavimo principai ir etapai

Tyrimuose vis dažniau analizuojami regionų valdymo reformų veiksniai ir motyvai, kurie daro didelę įtaką reformų rezultatams. Taip pat neretai yra išskiriamos regionų institucijų valdymo bei plėtros teorijų problemos.

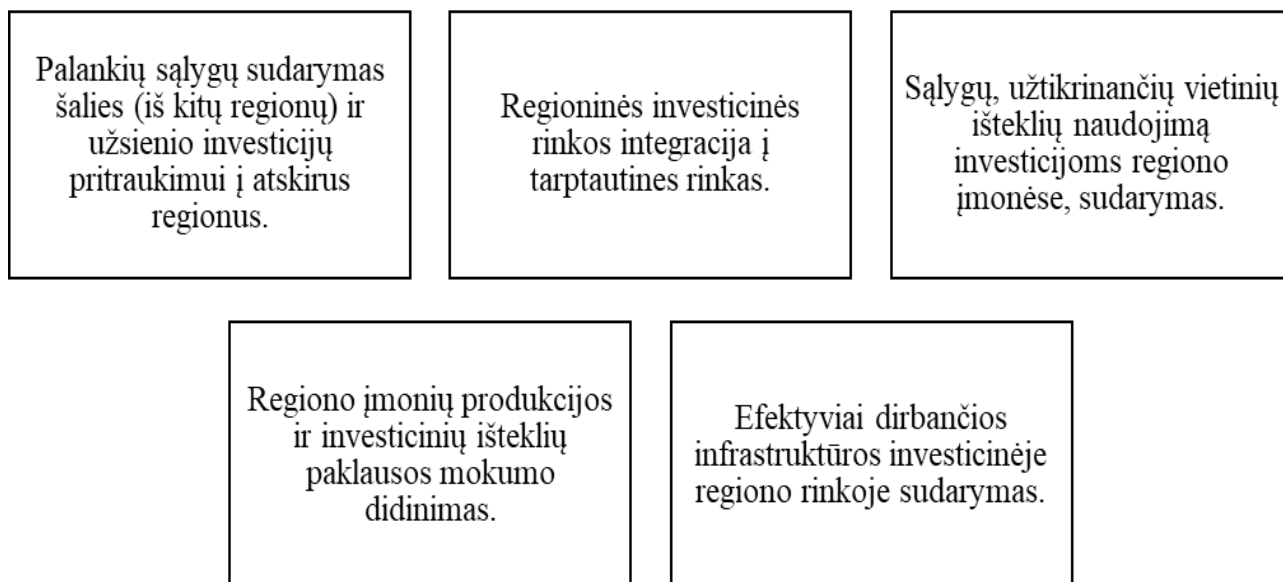
Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas nurodo, kad regionas yra apibrėžiamas kaip vientisa valstybės teritorijos dalis, kurioje yra įgyvendinama nacionalinė regioninė politika. Regionus lyginti tarpusavyje ir analizuoti jų investicinį patrauklumą leidžia būtent ši sąlyga. Būtina išskirti bei įvertinti neefektyvias investicijas, nes jos sukuria investicinę infrastruktūrą bei gerina investicinį klimatą, tačiau trukdo efektyvioms investicijoms. Regiono plėtrą analizuojant privalu atsižvelgti į jog, šis procesas yra daugiaplanis. Jis skatina permainas žmonių elgsenoje, socialinėse, administracinėse, institucinėse, struktūrose, o spartus ekonomikos augimas, skatina siekti išsivystymo skirtumų panaikinimo ne tik šalies, bet ir tarptautiniu mastu.

Taigi, siekiant spręsti regionines problemas Lietuvoje vienas aktualiausių klausimų turi būti patrauklus investicinio klimato formavimas. Šalies ekonominė padėtis daro didesnę įtaką nei kiti veiksniai investiciniam klimatui. Net mažiausi Lietuvos regionai gali tapti patrauklūs investuotojams, jei regionų investicinio klimato formavimo etapai bus laipsniškai atliekami. Nuo šios sąlygos yra priklausoma ne tik socialinė gerovė, bet ir šalies ekonominis augimas.

Investicijų augimas yra svarbiausia sąlyga regiono ekonominiam bei socialiniam augimui. Valstybė neturi pakankamai lėšų investicijoms bei ekonominio efekto pasiekimui, todėl svarbu sudaryti tinkamą investicinį klimatą, kuris pritrauktų vietinių bei užsienio investuotojų.

Tam tikroje vietovėje (regione) palankios investicinės „erdvės“ sukūrimas yra suprantamas kaip investicinis klimatas.

Veiksniai, kurie yra naudojami pritraukiant investicijas į regioną yra vadinami regioniniu investiciniu klimatu. Dažniausiai yra išskiriami penki veiksniai (žr. 12 - amė paveiksle):

12 pav. Veiksniai, kurie pritraukia investicijas į regioną

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Klijonienė ir Simanavičienė (2007) teigia, jog per regiono, verslo ir žmogiškųjų išteklių plėtrą, viešąją valstybės politiką yra įgyvendinama regioninės politikos dalis bei investicinio klimato formavimas.

Sedlacek ir Gaube (2009) nurodo, kad yra vadovaujama ne vienu principu, siekiant suformuoti bei įgyvendinti regioninę politiką:

Koordinavimo principas

Reiškia, jog nuo suinteresuotų valstybės institucijų veikos koordinavimo, kai planuojamos investicijos iš viešųjų šaltinių, yra tiesiogiai priklauso regioninės politikos įgyvendinimo sėkmė.

Vietos iniciatyvos bei partnerystės principas

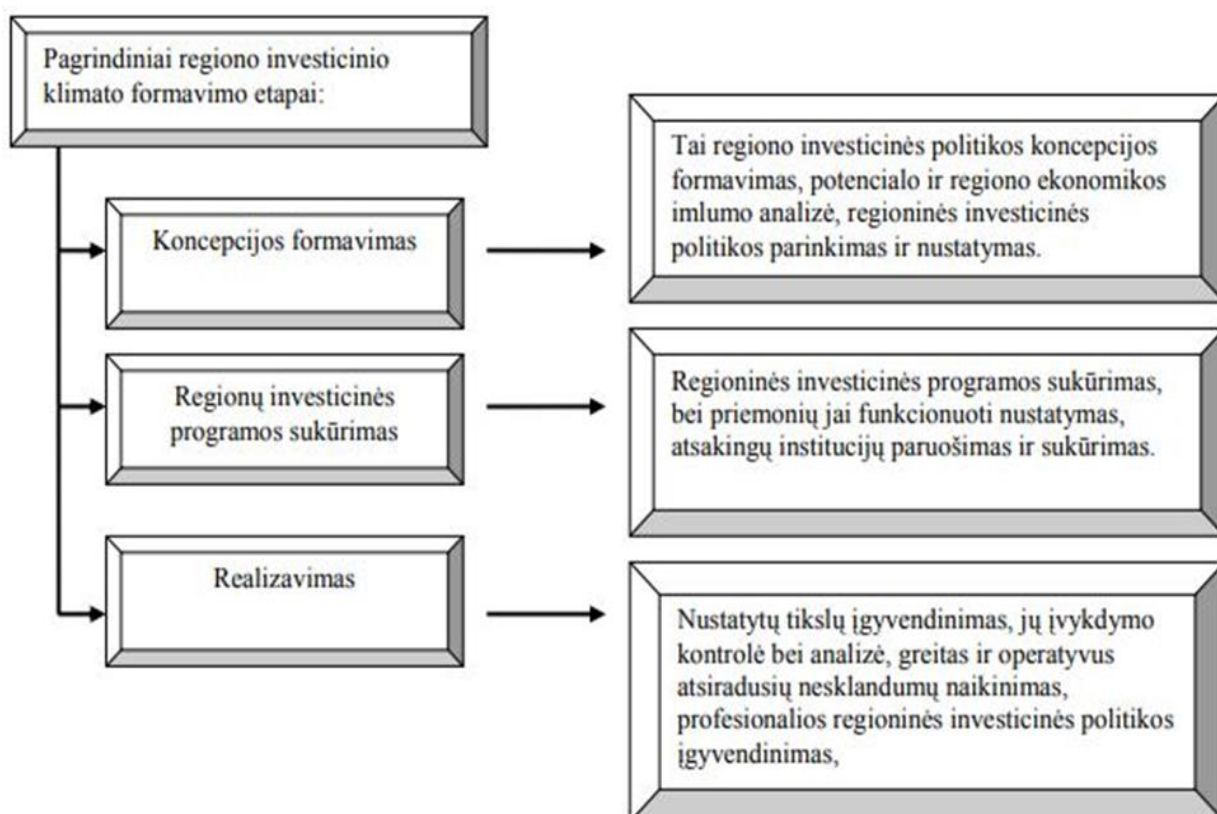
Kai vietos ir regionų lygmenimis įgyvendinama reali ekonominė plėtra. Efektyvios regioninės politikos efektyvaus įvykdymo vienas iš svarbiausių principų yra vietos valdžios ir privačios partnerystės iniciatyvos.

Vietinio augimo ir laikinumo principas

Šie principai yra susiję tarpusavyje. Jie parodo, kad regioninės politikos svarbiausias tikslas yra prisidėti prie verslo ugdymo, kuriuo siekiama, jog būtų sukurtas stiprus ekonominis potencialas visuose regionuose. Tokiam potencialui skatinti ir kurti regioninė politika gali būti tik trumpalaikė priemonė.

Svarbiausias veiksnys galintis įtakojanti regiono plėtrą yra valstybė, nes ji tiesiogiai vykdo regioninės plėtros politiką, kuri nuolat reikalauja milžiniškų lėšų. Taigi investicijų pritraukimas vienas iš svarbiausių veiksnių, kuris lemia regioninę plėtrą. Taip pat itin svarbu sudaryti palankų investicinį klimatą užsienio bei vietos investuotojams, nes nuo augančių investicijų priklauso ekonominis bei socialinis regiono vystymasis.

Moran, T., Graham, E. ir Blomstrom, M. (2005), teigia, kad iš trijų nepriklausomų bei atskirų etapų susidaro regioninio investicinio klimato formavimas. Šie etapai vaizduojami 13 – ame paveiksle.

13 pav. Pagrindiniai regiono investicinio klimato formavimo etapai

Šaltinis: Moran, T., Graham, E. ir Blomstrom, M. „The Competitive Advantage of Regions and Nations“ (2005).

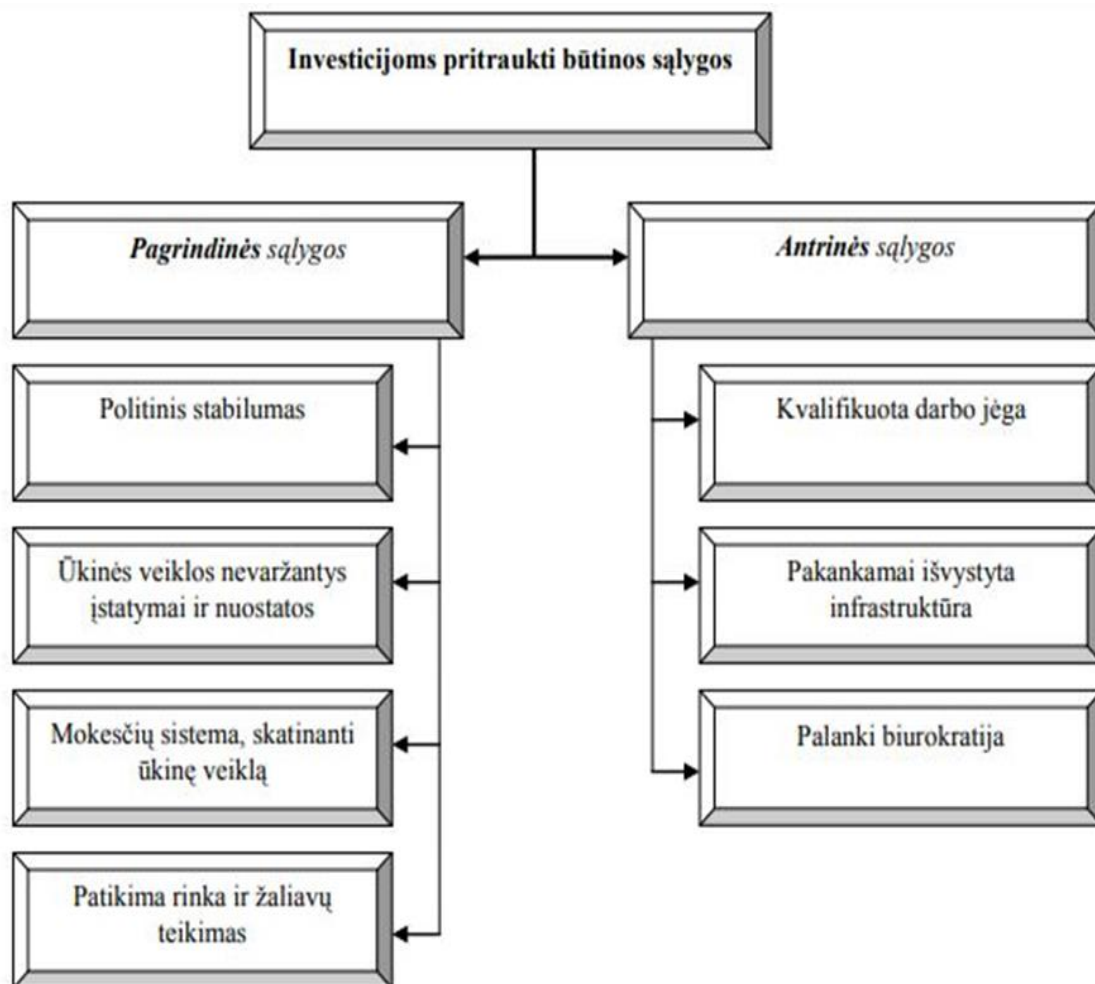
Investicijų pritraukimas reikalauja institucinės pagalbos ir yra susiję su regioniniais tyrimais, kurie apima tris etapus.

Regiono savitumas turi būti vienas svarbiausių veiksnių, norint į tą regioną pritraukti investicijas. Regiono socialinius bei ekonominius pokyčius gali dažnai lemia investicijų pritraukimas į tą vietovę. Taigi socialinės ir ekonominės situacijos pokyčių regione bei visoje šalyje, gali lemti rengiami investicijų pritraukimo uždaviniai regiono lygmenyje.

Atlikus regiono investicinio klimato formavimo etapus vertinimą, galima spręsti, jog koncepcijos formavimas yra svarbiausias etapas. Šiame etape yra vertinamos investicijų pritraukimo galimybės ir

pačio regiono privalumai. Vykdančioji vadžia bei kontrolė yra svarbūs, siekiant įgyvendinti tinkamą institucijų pasirinkimą programai vykdyti.

Hilpert (2019) analizuoja užsienio investuotojus pritraukiančias papildomas bei pagrindines sąlygas, kurios turi būti suformuotos regione (žr. 14 - ą paveikslą).

14 pav. Investicijų pritraukimo į regioną sąlygos

Šaltinis: Hilpert „Diversities of Innovation“ (2019).

Socialiniai bei ekonominiai plėtros skirtumai tarp regionų padidėja, kai persitvarko ar restruktūrizuojasi šalies ūkis. Viena iš galimų priemonių regiono technologiniam lygiu, gebėjimui konkuruoti, produktyvumui, efektyvumui tarptautiniu mastu didinti yra TUI. Užsienio įmonės naudoja materialiomis investicijomis siekiant plėtoti žinias, vadovavimo įgūdžius ir įdiegti naujas technologijas.

Taigi, galima daryti išvadą, jog vykdant koncentruotą ir aktyvią investicijų pritraukimo politiką, išryškinant regiono privalumus, galima konkuruoti bandant pritraukti kuo daugiau tiesioginių užsienio investicijų, net kai itin greitai auga konkurencija dėl investicijų pritraukimo tarp šalių.

2. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo formavimas ir vertinimas

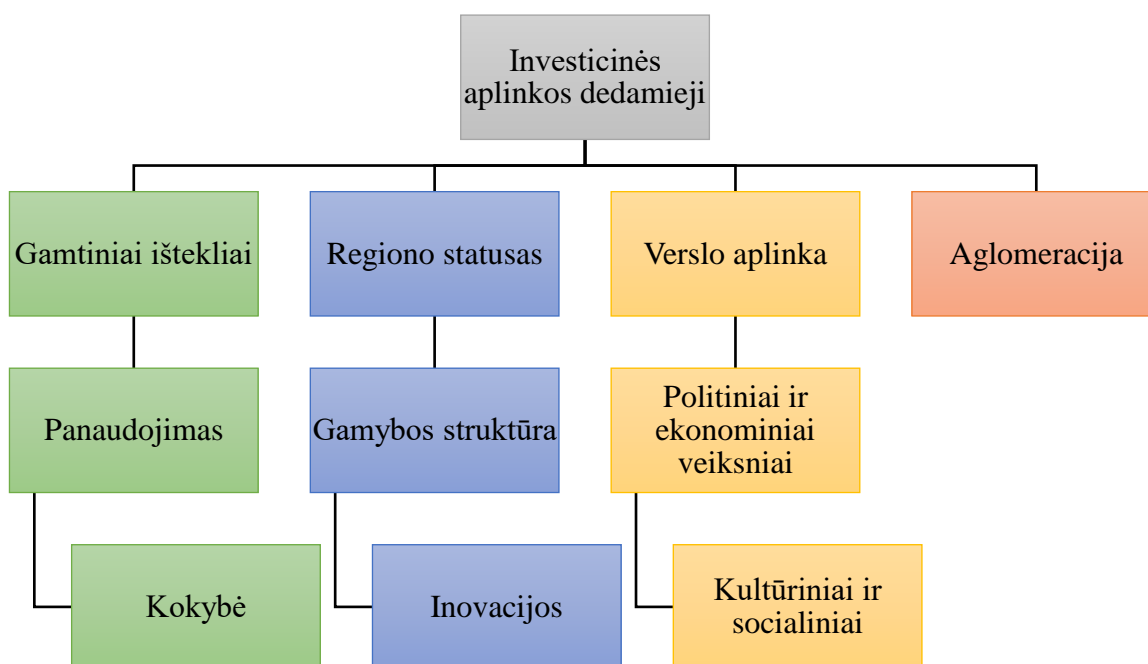
2.1. Pagrindinės regionų investicinio patrauklumo skirtumus lemiančios priežastys

Investicinio klimato patrauklumo skirtumai Lietuvoje yra ypatingai ryškūs, kalbant apie regioninę atskirtį pagal investicijų pritraukimą. Tai nulemia regionų skirtumai pagal jų situacines aplinkybes, infrastruktūros išvystymą, gyventojų skaičių, augimo ir plėtimosi perspektyvas. Regionų investicinio klimato kriterijai, pranašumai, formuoja skirtumus tarp regionų, bei sudaro sąlygas regioninės atskirties didėjimui.

Nausėda ir Lembutis (2013) akcentuoja, kad dažniausiai regiono patrauklumas užsienio investuotojams yra sietinas su tam tikrų statistinių rodiklių, ekonominių faktų implikacijomis.

Autorių teigimu, skirtumai tarp Lietuvos regionų tikrai yra pastebimi, tačiau tai nereiškia, kad tokie skirtumai negali būti išnaudojami konkurenciniam pranašumui formuoti, kalbant apie investicijų pritraukimą. Tiksliau tariant, tai, kad vyrauja investicijų pasiskirstymo netolygumas, tai nereiškia, kad kiti regionai neturi arba negali turėti investicijoms patrauklaus klimato. Problema yra ta, kad vieni regionai išnaudoja savo privalumus, o kiti neįvertina savo galimybių perspektyvos.

Šneiderienė ir Jusčius (2015) teigimu, regionų skirtumai atsiranda dėl verslo sąlygų, gamtos išteklių ir jų naudojimo krypčių, regiono statuso ir geografinės padėties ir kt. (žr. 15 - ą paveikslą).

15 pav. Regioninių skirtumų priežastys

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Šneiderienė ir Jusčius (2015).

Kačanova ir Kalpokaitė (2015) nurodo, kad skirtumai dažniausiai išryškėja todėl, kad regionai nėra aiškiai apibrėžę savo stipriųjų savybių, nes žvelgiant bendrame šalies kontekste, kaip akcentuoja autorės, Lietuva yra palanki vieta tiesioginėms užsienio investicijoms:

1. Palanki geografinė padėtis;
2. Išvystyta infrastruktūra;
3. Aukšta darbo jėgos kvalifikacija.

Tuo tarpu Misiūnas ir Gudeliauskaitė (2013) vertindami visų Baltijos šalių investicinį klimatą, teigia, kad geriausios sąlygos investuotojams pagal esamą mokesčių sistemą yra Estijoje. Autoriai teigia, kad Lietuvoje ir Latvijoje investuotojams yra sunku suprasti verslo mokesčių tvarkymo sąlygas ir gali būti sunku susigaudyti tarp daugelio mokesčių.

Visgi, jeigu investicijų pritraukimas būtų vertinamas ne nacionaliniu, o regioninių lygmeniu, autorės pripažįsta, kad didžioji dalis investicijų tenka būtent Vilniaus regionui, tačiau tokią situaciją nėra sudėtinga paaiškinti tuo, kad:

1. Nėra bendros investicijų pritraukimo organizacinės struktūros;
2. Neužtikrinamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas;
3. Bendros regionų plėtros vizijos nebuvimas.

Visi prieš tai aptarti probleminiai aspektai, nulemia regionų atskirtį ir to pasekoje besiformuojančias pasekmes. Kita vertus, netolygus investicijų pasiskirstymas Lietuvos regionuose, nulemia ne tik tai, kad lieka neišnaudotas potencialas, bet ir didėjančius migracijos mastus. Be to, skirtumai tarp regionų sukelia problemas ne tik regioniniu mastu, tačiau žvelgiant ir visos šalies perspektyva, neužtikrinamas tolygus šalies augimas. Panašiai teigia ir Neverauskienė ir Pocius (2017), išskirdami regionų skirtumų priežastis:

1. Geografinės ir fiziologinės savybės, demografiniai ypatumai;
2. Istorijos ir kultūros patirtis;
3. Technologinės plėtros lygis, socialinė, ekonominė plėtra;
4. Darbo rinka;
5. Viešojo infrastruktūra,
6. Politiniai ir instituciniai veiksniai.

Neverauskienė ir Pocius (2017) teigia, kad šalies regionų netolygumai yra analizuojami išteklių skirtumais, mokslinio, techninio išsivystymo skirtumais, nevienoda infrastruktūra. Randama keletas skirtingų regioninio netolygumo vertinimo aspektų, atsižvelgiant į:

1. Įsidarbinimo galimybes;
2. Pajamas;
3. Technologinę plėtrą.

Europos Komisijos (2019) ataskaitoje akcentuojama, kad sparčiausia šalies konvergencija yra pasiekama Vilniaus ir Kauno regionuose, kur sukuriamas didžiausias BVP ir sparčiausiai auga ekonomika. Šie skirtumai tampa dar didesni, nes centrinė valdžia apmokestina investicijas, o tai

reiškia, kad yra taikomas pelno mokestis reinvestuotojams, be to, visiškai neskatinama konkurencija tarp pačių regionų savivaldybių, kuriose ir taip vyrauja sudėtingos biurokratinės kliūtys. Dabartinė situacija aiškiai parodo, kad atskirtis tarp Lietuvos regionų ir toliau didėja ir akivaizdu, kad ne visos savivaldybės geba susitvarkyti su šia problema, visų pirma todėl, kad didžiosios šalies savivaldybės sukuria aktyvesnę ekonomiką, kuri pritraukia investuotojus.

Naginionytė (2019) taip pat analizuoja Lietuvos regionų ekonominę bei socialinę situaciją, akcentuodama, kad dabartinė situacija, tai yra pasiekta atskirtis tarp šalies regionų, yra didžiausia per paskutinįjį dvidešimtmetį. Problema tampa dar didesnė, nes šiai situacijai spręsti, skiriama tik 1 proc. visų investicijų, akivaizdu ir tai, kad Europos Sąjungos skiriamos išmokos regionų plėtrai ir augimui skatinti, tampa neveiksniomis, nekreipiant dėmesio į milijonines Europos Sąjungos lėšas bei kitus finansinius išteklius, kurie buvo investuoti į 60 Lietuvos savivaldybių, gyvenamosios aplinkos, ekonominio išsivystymo ir teikiamų paslaugų kokybės skirtumai bei socioekonominė atskirtis tarp Lietuvos regionų ir jų viduje vis dar yra išlikusi viena didžiausia šalies problema.

Strateginiu požiūriu, ES regioninė politika, turėtų prisidėti prie regionų atskirties mažinimo ir investicinio klimato patrauklumo didinimo tuose regionuose, kuriuose pritraukiamas investicijų dydis netenkina. Tai, kad siekiama mažinti regionų atskirtį rodo ES regioninės politikos tikslai, kuriais siekiama:

1. Didinti regionų konkurencingumą;
2. Didinti užimtumą;
3. Darnios miestų, kaimų ir regionų plėtros.

Autorės teigimu, tokia situacija, kai išryškėjusi regionų atskirtis tiek investicijų pasiskirstymo, tiek investicinio klimato patrauklumo išnaudojimo kontekste, neabejotinai kelia klausimą ar vykdoma regioninė politika yra racionali. Regioninė politika turi faktinę reikšmę, investicinio klimato patrauklumo gerinimui, nes tinkamai įgyvendinama tokia politika, turi potencialą:

Subalansuoti demografinius ir migracijos procesus

1. Didinti vietos gyventojų skaičių
2. Užtikrinti kokybiškų paslaugų teikimą
3. Gerinti infrastruktūros vystymąsi

Lietuvos regioninės politikos “Baltoji knyga” (2017) taip pat akcentuoja regioninius skirtumus, kurie veikia investicinio klimato patrauklumą. Visų pirma, akcentuojamas vienas iš regioninės politikos uždavinių, tai yra pagerinti regionų įvaizdį, kad būtų pritraukiama daugiau investicijų regionuose, tačiau kartu pripažįstama, kad siekis sukurti geografiškai tolygų šalies ir ekonomikos augimą, yra laikytina iššūkiu. Tuo tarpu 2014 – 2020 m. Nacionalinės pažangos programoje Nr. 1482, numatomos esminės problemos, nulemiančios regionų investicinio klimato patrauklumo skirtumus. Visų pirma, tai yra kokybiškos aplinkos sąlygų skirtumai regionų savivaldybėse, be to vyrauja kvalifikuotos darbo jėgos pasiskirstymo netolygumo problema.

Kaip jau buvo minėta ir prieš tai, nurodoma, kad nėra išnaudojamas regionų traukos potencialas, tiek gerinant investicinę aplinką, tiek kuriant naujas darbo vietas. Taigi, išskiriami pagrindiniai skirtumai tarp regionų investicinio klimato patrauklumo yra:

1. Darbo jėga;
2. Infrastruktūros išvystymas;
3. Esamas gyvenimo kokybės lygis;
4. Pramoninė klasterizacija.

Europos Komisija (2019) taip pat pripažįsta, kad nors visos Lietuvos ekonomika auga, tačiau ekonominės plėtros rezultatai skiriasi regioniniu lygmeniu, nes išlieka poreikis didinti investicijas į žmogiškąjį kapitalą, gerinti išteklių panaudojimą. Regioniniai skirtumai Lietuvoje yra didesni nei ES vidurkis ir pastaruosius du dešimtmečius didėja.

Valstybinio audito ataskaitoje (2017) akcentuojami ne tik regioniniai investicinio klimato skirtumai, bet ir tai nulemiančios priežastys. Pavyzdžiui, nustatyta, kad Lietuvos regionų strategijos, neturi aiškios TUI pritraukimo vizijos, o ir pačios regionų savivaldybės, nėra suinteresuotos TUI pritraukimo skatinimu, nekryptingai panaudojant lėšas. Tiksliau tariant, savivaldybės nepanaudoja lėšų investicinio klimato patrauklumui didinti. Be to, kritikuojama ir 2014 – 2020 m. nacionalinė pažangos ir investicijų skatinimo ir pramonės plėtros programos, teigiant, kad jos neskatina formuotiis vientisam požiūriui į investicijų pritraukimą. Ne tik šios aplinkybės neigiamai veikia investicijų pritraukimą regionuose, tačiau ir tai, kad nesuteikiamos vertingos finansinės paskatos investuotojams ir pan. (žr. 5 - ą lentelę).

5 lentelė. Investicinio klimato patrauklumo skirtumų priežastys Lietuvos regionuose

Kategorija	Priežastys
Savivaldybės	Nepilnavertiškai taikomos investicijų pritraukimo priemonės; Skatinimo priemonių netaikomumas; Netinkamas biudžeto pajamų planavimas.
Valstybė	Strategijos nėra išsikėlusios aiškių ir objektyvių investicijų pritraukimo vizijos; Neefektyviai valdomas institucinis bendradarbiavimas; Nepanaudojamos LEZ perspektyvos; Neužtikrinamos regionų specializacijos pagal investicines kryptis.
Plėtros dokumentai	Nepagrindžia valstybinės vizijos dėl investicijų pritraukimo ir pasiskirstymo regionuose tolygumo; Neužtikrinamas vientisas ir nuoseklus požiūris.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal valstybinio audito ataskaitą (2017).

Lentelėje pateikti duomenys ir priežastys paaiškinančios regionų investicinio klimato patrauklumo skirtumus, leidžia kelti prielaidą, kad regionų savivaldybių lygmeniu, investicijų pritraukimo priemonių valdymas nėra efektyvus. Tokia prielaida keliamą dėl neaiškios investicijų pritraukimo

vizijos savivaldybių strateginiuose planuose, neefektyvus valstybinio sektoriaus funkcijų įgyvendinimo, pritraukiant investicijas bei netikslaus regionų plėtros planavimo.

Svarbu suprasti, kad regionų ekonominės ir socialinės atskirties skirtumai, kaip teigia Šneiderienė ir Jusčius (2015), negali būti traktuojami per vieną prizmę. Būtent todėl egzistuoja regionų augimą nagrinėjančios teorijos (žr. 6 - ą lentelę).

6 lentelė. Regionų ekonominių skirtumų teorijos

Autorius, metai	Skirtumus lemiantys veiksniai
Harrod (1939), Domar (1946)	Taupymo ir kapitalo normos.
R. M. Solow (1956)	Taupymo ir kapitalo normos; Darbas; Technologiniai pokyčiai.
R. E. Lucas (1988)	Žmogiškojo kapitalo sklaida.
M. Porter (1990)	Inovacijos.
A. Mairate (2006)	ES parama.
M. Wang (2009)	Technologijos; Inovacijos; Atvirumas; Kapitalas.
Z. O. Atkočiūnienė (2015)	Žmogiškieji ištekliai; Technologijos; Kapitalo rinka; Infrastruktūra.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Šneiderienė, Jusčius (2015).

Tai, kad šalyje vyrauja regioniniai investicinio klimato skirtumai yra aiškus ženklas, kad šie investiciniai kriterijai ne visais atvejais yra naudingi investuotojo atžvilgiu. Konkurencinis regiono pranašumas, yra tą sąlyga, kuri nulemia didesnę investicijų pritraukimą, tačiau tai nereiškia, kad kiti regionai būtinai neturi potencialių augimo sąlygų. Priešingai - kaip jau buvo minėta prieš tai, regionų apskrityse ir savivaldybėse, investicijų pritraukimas regionų atskirties mažinimui išlieka tik diskusiniu klausimu, trūksta aiškios vizijos savivaldybių strateginiuose dokumentuose, o ir pačios lėšos nėra panaudojamos kryptingai, kad būtų prisidėta prie investicinio klimato gerinimo regione. Tai reiškia, kad investicinio klimato nepatrauklumas labiausiai gali būti vertinamas per pačių savivaldybių neveiksnumo prizmę, prisidedant prie problemų sprendimo. Tenka pripažinti, kad savivaldybės ne visais atvejais geba tikslingai panaudoti ekonominį potencialą, pritraukiant investicijas, o kai kuriose savivaldybėse nėra įsteigtos ir investuotojams pritraukti reikalingos laisvosios ekonominės zonos.

2.2. Įmonių investavimo į regioną motyvai

Lietuvos regionų investicinį patrauklumą didina įvairūs rodikliai, tokie kaip demografiniai, gamtos ir žmogiškieji ištekliai, infrastruktūra, žinių ištekliai ir t.t. Kiekvienas Lietuvos regionas siekia pritraukti kuo daugiau tiesioginių užsienio investicijų (TUI), tačiau ne visiems jiems pavyksta pritraukti tiek kiek nori arba tiek kiek reikia. Kai kuriems regionams tai padaryti yra nesunku, nes jie turi papildomų

naudų, pvz.: geresnė infrastruktūra, regione vyrauja didesnis žmonių raštingumas ir pan., o kitiems regionams gali būti sunku pritraukti TUI, todėl jiems reikia sugalvoti būdą kaip tai padaryti.

Labai dažnai nagrinėjama tema apie tai, kas daro įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms. Dauguma literatūros šaltiniuose šia tema yra pateikiama daug tyrimų, teorijų ir skaičiavimų. Ruplienė ir Montvilaitė (2011) išskiria šiuos TUI į šalis lemiančius veiksnius:

1. Noras įeiti į rinką;
2. Galimybė dalyvauti privatizacijos procese;
3. Ekonominio bei politinio stabilumo lygis.

Autoriai teigia, kad yra investuojama į tokias šalis, kuriose veikia šios veiksmų grupės visos kartu:

Specifiniai nuosavybės privalumai

Šis veiksnys apima įėjimo į rinką ir priėjimo prie išteklių galimybę, įmonių dydį, įmonių galimybę vykdyti tam tikrą vieną ar kitą veiklą (pvz.: gamybą ir pardavimą), taip pat galimybę pasinaudoti šalių tarpusavio skirtumais.

Internalizacijos suteikiami privalumai

Kai yra laisvų nišų veiklai vykdyti ir kai užsienio šalių rinkos yra nepilnai išnaudotos, tada susidaro galimybė joms atsirasti.

Specifiniai šalies padėties privalumai

Apima šalies transportavimo sąnaudų, gamtinių išteklių, makroekonominio stabilumo, valstybinio reguliavimo, kultūrinių veiksnių skirtumus. Šie skirtumai turi įtakos, kur bus įsteigiamos įmonės.

Taip pat labai svarbus kriterijus, kuris įtakoja regionų investicinį patrauklumą yra rinkos veiksniai, kurie reiškia rinkos dydį ir jos augimą. Naujos rinkos įmonei suteikia galimybę augti, didinti apimtis ir tuo pat metu išlikti konkurencinga. Įmonės norėdamos pasiekti didesnę efektyvumą pasitelkia tiesiogines užsienio investicijas, kurios joms padeda racionaliau paskirstyti išteklius, taip pat investuoti taip, kad įmonė gautų kuo daugiau naudos iš geografiškai išskaidytos veiklos.

Autoriai Ruplienė ir Montvilaitė (2011) teigia, kad sprendimas, ar investuoti ir kur investuoti, įmonėms yra sudėtingas procesas. Įmonių apsisprendimas investuoti yra nulemtas trimis kriterijais:

Nuosavybės teikiami privalumai

Tai gali būti specifiniai prekybos modeliai, žmogiškasis kapitalas, patentai, prekių ženklai, kokybės reputacija ar vadybos metodai. Išvardinti įmonių turto suteikiami privalumai ir rinkoje turima galia nusveria prekių gaminimo užsienyje kaštus.

Užsienio rinkos

Įmonėms yra naudingiau naudotis nuosavybės teikiamais privalumais užsienio rinkos viduje. Tai naudingiau vykdyti per TUI nei naudojant licencijas ir bendradarbiavimo sutartis su nepriklausomais užsienio partneriais.

Vietos privalumai

Tai yra trečias kriterijus, kuris teigia, kad ne vietinėje, o užsienio rinkoje įmonei palankiau vykdyti savo veiklą bei investuoti. Tai gali būti susiję su ekonominiais ar politiniais faktoriais, tokiais kaip tarifai ir pan.

Šie kriterijai yra ne vieninteliai faktoriai kuriuos naudinga apgalvoti prieš investuojant ir pradedant vykdyti veiklą. Remiantis „Ernst & Young“ 2012 m. atlikta Europos patrauklumo TUI apklausa, yra išskiriama keletas kitų veiksnių, kurie įtakoja užsienio investuotojus investuoti (žr. 7 - ą lentelę).

7 lentelė. Veiksniai, lemiantys sprendimą dėl investicijų vietos pasirinkimo

Šalies ir regiono vidaus rinka	Svarbus šalies vidaus rinkos dydis, galimybė pasiekti kaimynines rinkas, konkurencija regione;
Reguliavimo aplinka	Finansinės ir makroekonominės politikos stabilumas, administravimo kokybė, korupcija;
Darbo jėgos sąnaudos	Darbo jėgos apmokestinimo lygis, darbo užmokesčio sąnaudos, jo skirtumai šalies viduje ir regione;
Infrastruktūra	Fizinės, informacinių ir ryšio technologijų (IRT), finansinės bei teisinės infrastruktūros išsivystymo lygis;
Darbo jėgos įgūdžiai	Švietimo sistemos šalyje kokybė, išsilavinusiųjų lygis, orientavimasis į darbo rinką ir bendradarbiavimas su ja.

Šaltinis: Sudaryta autoriaus pagal „Ernst & Young“ (2012).

Taigi, apibendrinus galime teigti, kad investicijas skatina šalių į kurias investuojama bendradarbiavimas su kitomis šalimis, palanki šalių geografinė padėtis, jų narystė tarptautinėse organizacijose bei sąjungose, didelės vidaus rinkos, išvystyta infrastruktūra, kvalifikuota darbo jėga, maži apribojimai investuotojams, teigiamas požiūris į tiesiogines užsienio investicijas šalyje, politinis ir teisinis stabilumas, valiutos kurso reguliavimo veiksniai, tarptautinės prekybos stabilumas, nuosavybės apribojimai bei palanki mokesčių sistema ir ekonominis augimas.

2.3. Pagrindiniai investicinio patrauklumo vertinimo metodai

2.3.1. Investicinio patrauklumo vertinimas indeksu

Vienas iš pagrindinių būdų, leidžiantis vertinti investicinį patrauklumą yra vertinimas indeksu, tai yra nagrinėjamą problemą išreiškiantis vienu rodikliu, kuriuo yra daug patogiau analizuoti ir interpretuoti rezultatus, nei ieškoti tendencijų tarp daugelio skirtingų plėtrą apibūdinančių rodiklių.

Indekso skaičiavimo procesas reikalauja labai daug laiko. Jis apima ne tik reikalingų duomenų surinkimą ir suvedimą, bet ir tokių matematinių veiksnių atlikimą kaip reikšmių normavimas, matematinės funkcijos sudarymas, svorio koeficientų suteikimas ir pačio indekso skaičiavimas.

Siekiant problemą nagrinėti kompleksiška, autoriai rekomenduoja ją nagrinėti indeksu. Matematikai ir statistikai (Giovannini ir kt., 2005; Saisana ir kt., 2005) indeksą apibrėžia kaip matematinę rodiklių ir jų grupių kombinaciją. Socialinių mokslų atstovai (Huggins, 2003; Wignaraja ir kt., 2004; Freudenberg, 2003) indeksą apibrėžia kaip tam tikros srities kiekybinio ir kokybinio vertinimo dirbtinai sukurtą instrumentą, kurį sudaro subindikatoriai ir kuriais remiantis nagrinėjami objektai gali būti ranguojami. Autoriai pabrėžia, kad indeksu geriausiai vertinti daugiakriterines koncepcijas, kurios negali būti įvertintos vienu rodikliu.

Indeksu siekiama kompleksiškaai įvertinti ekonominius ar socialinius šalies ar regiono plėtros aspektus, todėl remiantis juo, suinteresuoti asmenys (pvz.: ekonomistai, politikai, verslininkai, mokslininkai ir kt.) analizuoja ekonominę aplinką, ekonominės politikos ir konkurencingumo didinimo strategijos įgyvendinimo efektyvumą, privataus ir viešojo sektoriaus veiklą, konkurencinius pranašumus ir trūkumus bei kitą informaciją.

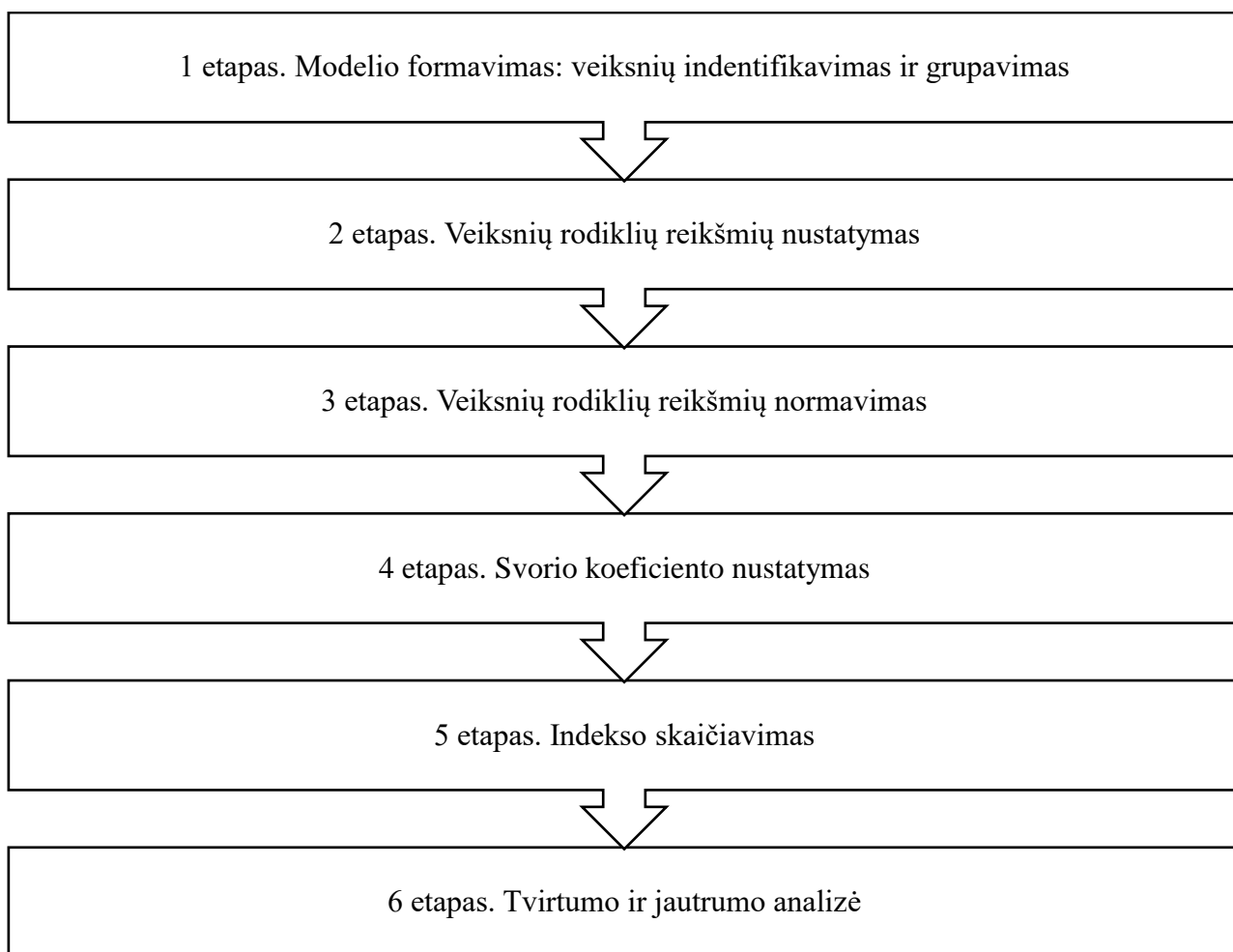
8 – oje lentelėje galime matyti vertinimo indeksu privalumus ir trūkumus.

8 lentelė. Vertinimo indeksu privalumai ir trūkumai

Privalumai	Trūkumai
Įvairiapusiškai vertina nagrinėjamą problemą.	Jei skaičiavimo metodika sudaryta ar rezultatas interpretuotas neteisingai, indeksas gali iškreipti vaizduojamą situaciją (šiam trūkumui pašalinti naudojama tvirtumo ir jautrumo analizė).
Apima nagrinėjamą problemą daugiakriterinius aspektus ir ją apibūdinančių rodiklių kompleksą.	Vieną rodikliu išreikštas įvairiapusis vertinimas gali paskatinti pemelyg supaprastintai interpretuoti nagrinėjamą problemą.
Patogiau naudotis viena reikšme, nei ieškoti tendencijos tarp daugybės skirtingų rodiklių.	Dėl skaičiavimo metodikos aiškumo ir pagrįstumo trūkumo, politikos prioritetų neatitikimo, kokybinių duomenų trūkumo, indeksas gali būti nenaudojamas praktikoje.
Sudaro galimybę objektus ranguoti pagal daugiakriterinius aspektus.	Sąlyginai didelis skaičiavime naudojamų duomenų skaičius.
Leidžia nagrinėjamą problemą vertinti laiko atžvilgiu pagal daugiakriterinius aspektus.	Dėl į indekso skaičiavimą neįtraukiamų tų problemą apibūdinančių aspektų, kuriuos sunku įvertinti statistiniais duomenimis, gali būti netinkamai informuojama apie nagrinėjamą problemą.
Pritraukia visuomenės ir valdžios institucijų dėmesį į nagrinėjamą problemą ir jos pokytį laiko atžvilgiu.	Kompleksinis vertinimas indeksu gali paslėpti tam tikros srities silpnumą ar sistemos neefektyvumą.
Leidžia vertinti priimtų sprendimų efektyvumą.	Indekso reikšmė gali priklausyti nuo neapgalvotai skaičiuojant naudojamo rodiklio.
Skatina ieškoti kokybiškų duomenų.	Skaičiavimo metodikos sudėtingumas sudaro sąlygas manipuluoti norima indekso reikšme.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal J. Bruneckienė (2013).

Taip pat yra išskiriami šie šeši indekso skaičiavimo etapai, kuriuos galime matyti 16 - ame paveiksle.

16 pav. Indekso skaičiavimo etapai

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal J. Bruneckienė (2013).

1. **Modelio formavimas:** veiksmų indentifikavimas ir grupavimas. Šiame etape formuojamas modelis, kuris leidžia identifikuoti ir į bendrą sistemą apjungti veiksmus ir juos apibūdinančius rodiklius, apibrėžiamas ryšys tarp jų, t.y. suformuojamos principinės gairės, kuriomis remiantis nagrinėjami regionai.
2. **Veiksmų rodiklių reikšmių nustatymas.** Indeksų kokybė ir rezultatų patikimumas daugiausia priklauso nuo skaičiuojant naudojamų duomenų, kurie turėtų atitikti šiuos reikalavimus:
 - a. Tinkamumo – turi atspindėti nagrinėjamą veiksnį;
 - b. Pasiekiamumo – turi būti prienami visuose į analizę įtrauktuose skirtinguose regionuose ir analizuojamo laikotarpio atžvilgiais;
 - c. Patikimumo – turi būti gauti iš patikimų, objektyvių ar ekonomiškai logiškai pagrįstų šaltinių;

- d. Aktualumo – turi būti gauti iš tą laikotarpį atspindinčių šaltinių;
- e. Palyginamumo – turi būti galimybė palyginti tarp skirtingų regionų.

Praktikoje dažnai susiduriama su situacija, kai skaičiavimui reikalingų duomenų negalima rasti arba tiesiog nėra. Dažnai susiduriama, kad tam tikro reiškinio statistinės institucijos neskaičiuoja, nes jo vertinimas gali būti sudėtingas ar iš viso neįmanomas, arba duomenys yra nepatikimi ir neatitinka skaičiavimo reikalavimų. Susidūrus su reikalingų duomenų trūkumu, pvz.: informacija pasiekama tik tam tikroms geografinėms vietovėms, rekomenduojama reikalingų duomenų trūkumo problemas spręsti pagal susiklosčiusią situaciją panaudojant šiuos metodus:

- a. Duomenų pašalinimas – jei susiduriama su informacijos trūkumu, iš indekso skaičiavimo pašalinami kintamieji, kurių trūksta;
 - b. Pakeitimas vidurkiu – trūkstamos reikšmės pakeičiamos iš turimų duomenų į apskaičiuotą vidurkį;
 - c. Regresinė analizė – panaudojant regresinę analizę nustatomos trūkstamos reikšmės;
 - d. Pasinaudojimas panašios situacijos duomenimis – yra nustatoma analizuojamam atvejui artima situacija ir pasinaudojama jos duomenimis trūkstamoms reikšmėms nustatyti;
 - e. Ignoravimas – neatsižvelgiant į duomenų trūkumą yra skaičiuojamas bendrasis indeksas.
3. **Veiksnių rodiklių reikšmių normavimas.** Regionų plėtra yra kompleksinis reiškinys, kurį lemia gausybė veiksnių, išreikštų skirtingais rodikliais ir matais. Nors skaičiuojant indeksus taikomi įvairūs duomenų normavimo metodai, tačiau ekonominėms ir socialinėms problemoms analizuoti dažniausiai naudojami standartinio nuokrypio nuo vidurkio, atstumo nuo minimalios ir maksimalios reikšmės bei atstumo nuo grupės lyderio ar vidurkio metodai.
4. **Svorio koeficientų nustatymas.** Visiems regiono plėtrą skatinantiems veiksniams ir jų grupėms suteikiami svorio koeficientai. Šis etapas priskiriamas prie sudėtingų, kadangi nuo svorio koeficientų, jų dydžio ir koeficientų nustatymo būdo tiesiogiai priklauso pačio indekso dydis ir rangas.

Svorio koeficientų nustatymo šaltiniai gali būti:

- a. Indeksą sudariusių autorių nuomonė;
- b. Socialinė nuomonė, pagrįsta viešąja visuomenės apklausa, įvairiais ekonominiais tyrimais, bei ekspertų išvadomis;
- c. Strateginiai plėtros planai ar vyriausybės identifikuoti prioritetai;
- d. Statistiniai ir matematiniai metodai.

Išskiriami šie dažniausiai praktikoje naudojami svorio koeficientų suteikimo variantai:

- a. Visiems rodikliams suteikiami vienodo dydžio svorio koeficientai;
- b. Visoms rodiklių grupėms suteikiamo vienodo dydžio svorio koeficientai;

- c. Rodikliams suteikiami skirtingo dydžio svorio indeksai;
 - d. Rodiklių grupėms suteikiamo skirtingo dydžio svorio koeficientai.
5. **Indekso skaičiavimas.** Šiame etape sudaroma indekso skaičiavimo funkcija ir apskaičiuojamas indeksas.
6. **Tvirtumo ar jautrumo analizė.** Indekso dydžiui ir užimamam rangui gali turėti įtakos normavimo ir svorio koeficientų bei parinktų kintamųjų suteikimas ir pačio indekso skaičiavimo būdas. Todėl yra atliekama indekso patikimumo analizė. Dažniausiai naudojama tvirtumo ir jautrumo analizės. Tvirtumo ir jautrumo analizių derinimas nurodo indekso patikimumą ir pagrindžia jo skaičiavimo skaidrumą. Tvirtumo analizė parodo, ar galimi neapibrėžtumo šaltiniai veikia indekso rezultatus. Dažniausiai galimiems neapibrėžtumo šaltiniams priskiriami:
- a. Veiksnių ir rodiklių parinkimo ir jungimo į bendrą sistemą metodika;
 - b. Duomenų kokybė;
 - c. Duomenų normavimo ir svorio koeficientų suteikimo metodai.

Indekso patikimumo analizei atlikti dažniausiai naudojama koreliacijos analizė, kuri parodo, ar skirtingų skaičiavimo metodų taikymas daro įtaką indeksui ir rangui. Jei koreliacija yra stipri, tai indeksas ar rangas yra mažiau jautrus skirtingiems skaičiavimo metodams, tai reiškia, kad daro mažą įtaką rezultatams.

2.3.2. Tiesioginių užsienio investicijų vertinimo metodai

Didelis dėmesys yra skiriamas regioninės politikos gairėse. Todėl nepakankamai išsivysčiusiems regionams, kurių plėtrą būtina gerinti ir šių regionų patrauklumo vertinimas atliekamas naudojant tokius rodiklius kaip: nedarbo lygis, BVP tūkstančiui gyventojų, prekybos įmonių skaičius tenkantis 1000 – iui gyventojų, valstybės pajamos iš GPM tenkančios vienam gyventojui, nefinansinių investicijų apimtis bei teritorinis išsivystymo indeksas.

Vesperis (2010) išskyrė pagrindinių rodiklių kompleksą, kurio pagalba galime įvertinti regionų plėtrą:

1. Nedarbo lygis;
2. Užimtumo lygis;
3. Individualių prekybininkų ir komercinių įmonių skaičius 1000 gyventojų;
4. Pajamų mokesčių dydis, tenkantis vienam gyventojui;
5. Gyventojų skaičiaus pokytis;
6. Jaunų (15-30 m.) gyventojų dalis;
7. Gimstamumo lygis (gimusiųjų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų).

Mokslininkai įvairiais aspektais vertina ir tyrinėja tiesioginių užsienio investicijų ryšį su valstybe, taip pat šalyje vykstančius procesus, analizuoja užsienio kapitalo pritraukimo į šalį galimybes ir šio kapitalo naudą šalies ūkiui.

Mačerinskas, Vengrauskas (2009) ir Miškinis (2010) TUI įtaką šalies ūkiui dažniausiai vertina statistiniais metodais ir naudoja koreliacinę regresinę analizę. Tiesinės regresijos modelis yra vienas iš populiariausių vertinant TUI poveikį įvairiais aspektais.

Siekdami įvertinti valstybės ekonomiką, dažniausiai nagrinėjami tam tikri rodikliai, jų pokyčiai, ieškoma ryšio su kitais susijusiais ekonominiais reiškiniais ir procesais. Literatūroje dažniausiai siūloma nagrinėti ir atsižvelgti į tokius rodiklius, kaip BVP (BNP), BVP ir BNP vienam gyventojui, eksportas, vidutinis darbo užmokestis, nedarbo lygis valstybėje, infliacija, vis dažniau atsižvelgiama ir į tarptautiškumą atskleidžiančius rodiklius, tokius kaip išplaukiančios ir įplaukiančios TUI, einamosios sąskaitos deficitas, ekonomikos atvirumo laipsnis, vertinamos tarptautinės prekybos apimtys ir kt.

Globalizacija sudaro sąlygas tarptautiniam verslui plėtotis, vietinės verslo įmonės, norėdamos sėkmingai konkuruoti su tarptautinėmis kompanijomis, turi taip pat orientuotis į užsienio rinkas. Todėl politiniame ir ekonominiame sektoriuose vis dažniau orientuojamasi į verslo tarptautiškumą, ieškoma priemonių, kaip sudaryti palankesnes sąlygas tarptautinio verslo vystymui (subsidiuojamos tam tikros veiklos taikomos įvairios lengvatos, peržiūrima mokesstinė bazė ir kt.). Aprašomus ekonominius rodiklius reikia apibūdinti ir apibrėžti jų daromą įtaką šalies ekonomikai.

Tarp BVP ir BNP dažniausiai didelio ir reikšmingo skirtumo nėra, nes pagrindinė konkrečioje šalyje sukurtų prekių ar paslaugų dalis sukuriama savo valstybės teritorijoje. TUI vertinamos kaip ilgalaikis ekonominis reiškinys, todėl nors ir dalį pelno, gauto užsienio valstybėje, tiesioginis užsienio investuotojas išsiveža, tačiau dažniausiai investuotojas suinteresuotas ilgalaikėmis investicijomis, kurios, vertinant ilguoju laikotarpiu, yra naudingos užsienio valstybei bei jos ekonomikai.

Analizuodami valstybės ekonomiką ir jos įvertinimą, labai dažnai išskiriamas nedarbo lygio rodiklis. Nedarbas yra tam tikrų veiksmų įtakos ekonominiams ir verslo procesams pasekmė. Jis dažniausiai vertinamas kaip pagrindinis valstybės gyventojų ekonominės gerovės matas. Būtent užimtumo didinimui kiekvienos valstybės politikoje skiriamas labai didelis dėmesys, nedarbas tampa vienu svarbiausių ekonominių - politinių diskusijų objektu. Nedarbas parodo, kaip valstybėje panaudojamas vienas svarbiausių elementų – darbo jėga. Nedarbo lygis apibūdinamas kaip bedarbių skaičiaus ir šalies visos darbo jėgos santykis, išreikštas procentais.

$$\text{Nedarbo lygis} = \frac{\text{bedarbių skaičius}}{\text{darbo jėgos skaičius}} \times 100\%$$

Iš pateiktos rodiklio skaičiavimo formulės matyti, kad darbo jėgą sudaro kartu bedarbių skaičius ir užimti gyventojai. Kuo didesnę dalį visos darbo jėgos sudaro bedarbiai, tuo nedarbo lygis yra aukštesnis, ir atvirkščiai. Nedarbo lygis dažnai vertinamas tada, kai siekiama palyginti tam tikras šalis bei jų ekonomikos būklę. Kadangi nedarbas yra santykinis rodiklis, išreikštas procentine išraiška, todėl nepriklausomai nuo šalies ekonomikos dydžio, galima įvertinti skirtingas valstybes.

Ginevičiaus ir kt. (2005) nuomone, bandant įvertinti TUI įtaką šalies ekonomikos augimui, reikėtų ieškoti kiekybinio BVP ir TUI struktūros ryšio. Pagal TUI struktūrą galime spręsti, į kurias ūkio šakas tiesioginiai užsienio investuotojai labiau linkę nukreipti savo finansinius išteklius. Tai įvertinę žinosime, kokios ūkio šakos ir kokią įtaką turi šalies ekonomikos augimui. Todėl siūloma ieškoti BVP ir TUI procentinio ryšio. Kiekybinis TUI efektyvumo įvertinimas gali būti atliekamas skaičiuojant porinės koreliacijos koeficientą. Norėdami sužinoti, kokią įtaką šalies ekonomikos augimui turi TUI atskirose ūkio šakose, siūloma atlikti kiekybinį įvertinimą tiriant ryšius tarp BVP ir TUI atskirose ūkio šakose. Šiuo atveju kaip priklausomas kintamasis būtų pasirenkamas BVP dydis šalyje, o nepriklausomi kintamieji – tai TUI, tenkančios atskiroms šalies ūkio šakoms.

Koreliacine – regresine analize vertinant TUI efektyvumą bei įtaką ekonomikos augimui siūlo remtis ir šie autoriai: Ruplienė, Garšvienė (2008), Shiralashetti, Hugar (2009), Turkcan, Yetkiner (2008). Šių autorių nuomone, siekiant išsiaiškinti, kokią įtaką užsienio kapitalo srautai turi ekonomikos augimui, tikslingiausia yra nagrinėti ir įvertinti TUI įtaką BVP vienam gyventojui. Be to siūloma nagrinėti ne bendrą TUI srautų ryšį su BVP, tačiau įvertinti sąlyginai svarbiausias ekonominės veiklos sritis, kuriose pritraukiama daugiausiai užsienio kapitalo srautų. Kaip pagrindinius sektorius bei ekonominės veiklos sritis išskiriama: aukštųjų technologijų, apdirbamosios gamybos sektorius, pramonės, žemės ūkio, statybų ir paslaugų sektorius.

Metodai, kuriuos taiko dauguma mokslininkų, dažniausiai skiriasi pasirenkamais kintamaisiais, vertinimo metodika, ar tiesiog ryšio objektais priklausomai nuo to, ką siekiama patikrinti ar iširti. Metodų pasirinkimas dažniausiai priklauso nuo galimybių ir tyrimo tikslo konkrečiam tyrimui atlikti (duomenų prieinamumas, dideli tyrimo atlikimo kaštai, laiko stoka ir kt.).

9 – oje lentelėje pateikti ir trumpai aprašyti nagrinėjamoje literatūroje taikomi TUI įvertinimo jas priimančios šalies ekonomikai metodai, kuriuos taiko lietuvių mokslininkai ir 10 – oje lentelėje kuriuos nagrinėdami TUI įtaką taiko užsienio mokslininkai.

9 lentelė. TUI efektyvumo įvertinimo metodai pagal lietuvių autorius

Autorius	Metodas	Metodo ypatybės
Šečkutė, Tvaronavičius (2007)	Koreliacinės analizės metodas	Nustatomi ir kiekybiškai įvertinami pagrindiniai TUI veikiami ekonomikos rodikliai bei veiksniai, darantys įtaką TUI pritraukimui į šalis.
Tvaronavičienė, Grybaitė (2007)	Horizontalios, vertikalios duomenų analizės metodai	Nustatoma TUI struktūra ir jų procentiniai pokyčiai, BVP augimo tempai ieškoma ryšio tarp TUI struktūros ir BVP augimo (BVP – priklausomas kintamasis; TUI struktūros elementai – nepriklausomi kintamieji)
Ginevičius ir kt. (2005)	Koreliacinės analizės metodas	
Žemgulienė, Zaleskytė (2006)	Sudaromas regresijos modelis	Analizuojama TUI struktūros ir kasmetinio BVP augimo koreliacija.

Tvaronavičienė, Tvaronavičius (2006)	Koreliacinės – regresinės analizės metodas	Tiriamas TUI ryšys tarp BVP ir kitų labiausiai šalies ekonomiką atspindinčių rodiklių, kurie apibūdina pagrindinius ekonominio augimo veiksnius: kapitalą, darbo kiekį ir kokybę, mokslo ir technikos pažangą, bankininkystės plėtrą bei eksportą.
--------------------------------------	--	--

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal įvairių mokslininkų literatūrą.

10 lentelė. TUI efektyvumo įvertinimo metodai pagal užsienio autorius

Autorius	Metodas	Metodo ypatybės
Kamath (2008)	Horizontalios, vertikalios duomenų analizės metodai	Nustatomi nagrinėjamų rodiklių augimo tempai, procentiniai pokyčiai ir jų kitimo tendencijos; Apskaičiuojami svarbiausi matematiniai rodikliai, pagal kuriuos vertinami nagrinėjami dydžiai; Nustatoma TUI įtaka pasirinktiems ekonomikos augimą atspindintiems veiksniams (BVP, importas, eksportas).
	Matematinės statistikos metodai (vidurkio, standartinio nuokrypio skaičiavimas)	
	Tiesinės regresinės analizės metodas	
Mody (2004)	Koreliacinės – regresinės analizės metodas	Nustatomas ryšys tarp ekonomikos augimo (BVP) ir kitų, augimą įtakančių veiksnių, tame tarpe ir TUI.
Turkcan, Yetkiner (2008)		
Shiralashetti, Hugar (2009)		
Ek (2007)		

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal įvairių autorių literatūrą.

Apibendrinant galima teigti, kad norėdami įvertinti tam tikrus rodiklius ar procesus, nėra vieno visiems tinkančio metodo, todėl pasirenkami įvairūs metodai, kuriais remiantis suformuluojami tam tikri modeliai, kurie patvirtina arba paneigia iškeltus klausimus. Įeinančių į šalį TUI įtaka literatūroje dažniausiai vertinama remiantis koreliacinės – regresinės analizės metodais, matematiniais statistiniais duomenimis ir horizontaliosios - vertikaliosios analizės metodais.

Kaip matome pateiktoje lentelėje koreliacinę ir regresinę analizę taiko Tvaronavičienė, Tvaronavičius (2006), Turkcan ir Yetkiner (2008), Shiralashetti ir Hugar (2009), Mody (2004), Ek (2007).

Žemgulienė, Zaleskytė (2006) ir Kamath (2008) taiko tiesinės regresinės analizės metodą. Vien koreliacinės analizės metodu ieškodami ryšio remiasi Ginevičius ir kt. (2005), taip pat Šečkutė, Tvaronavičius (2007).

2.3.3. Ekspertinio vertinimo metodas

Rudzkienė (2008) teigia, kad ekspertinio vertinimo metodas yra apibrėžiamas kaip procedūra, kuria remiantis suderinamos atskirų ekspertų nuomonės ir priimamas bendras sprendimas.

Dažniausiai ekspertinio vertinimo metodas taikomas tam tikrų problemų, procesų ar reiškinių, analizei atlikti, kai norimo tikslo negalima arba yra sudėtinga pasiekti taikant objektyvius skaičiuojamuosius ar empirinio tyrimo metodus.

Tiriamojame darbo dalyje ekspertinis vertinimas bus atliekamas remiantis prof. dr. V. Rudzkienės (2008) aprašyta ekspertinio vertinimo procedūra, kurioje išskiriamos septynios ekspertinio tyrimo stadijos. Visos paminėtos stadijos pateikiamos 11 – oje lentelėje.

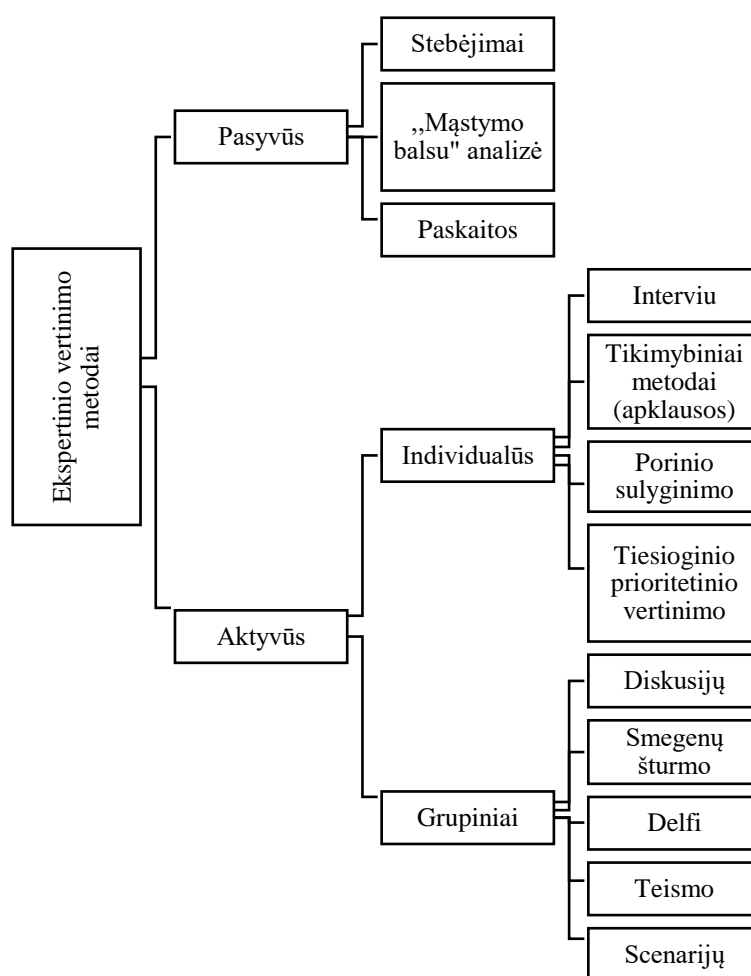
11 lentelė. Ekspertinio vertinimo stadijos

1	Ekspertinio tyrimo plano sudarymas
2	Ekspertų apklausos metodo parinkimas ir būtinų dokumentų parengimas
3	Ekspertų atranka
4	Ekspertinio vertinimo procedūros atlikimas
5	Ekspertinio vertinimo duomenų analizė (klaidų ir prieštaravimų pašalinimas)
6	Gautų rezultatų interpretacija
7	Ekspertinio vertinimo rezultatai ir išvados

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal V. Rudzkienė (2008).

Kaip matome pateiktoje lentelėje, pavaizduotos ekspertinio vertinimo procedūros. Pirmiausia sudaromas ekspertinio tyrimo planas, tada suformuluojamas tyrimo tikslas ir uždaviniai, problema, taip pat turi būti pagrindžiamas ekspertinio vertinimo svarbumas. Suformuluojame tyrimo problemą: kokią įtaką įplaukiančios į valstybę TUI turi šalies ekonomikos augimui?

Ekspertinio vertinimo metodų klasifikaciją galime matyti 17 – ame paveiksle.

17 pav. Ekspertinio vertinimo metodų klasifikacija

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal V. Rudzkienė (2009).

Kitas ekspertinio vertinimo procedūros žingsnis yra ekspertų atranka. Atliekant ekspertinį vertinimą tai yra vienas svarbiausių veiksnių, nuo kurio priklauso ekspertinio vertinimo patikimumas. Pasirinkti ekspertai turi būti kompetentingi, turintys patirties su tyrimo objektu susijusioje srityje. Ekspertų kompetentingumo lygis nustatomas atsižvelgiant į jų pareiginę padėtį, mokslinį laipsnį ir praktinio darbo stažą verslo ar ekonomikos srityje.

Suformavus ekspertų tinkamumo analizei kriterijus ir pagal juos parinkus ekspertus, svarbu pasirinkti reikiamą ekspertų kiekį.

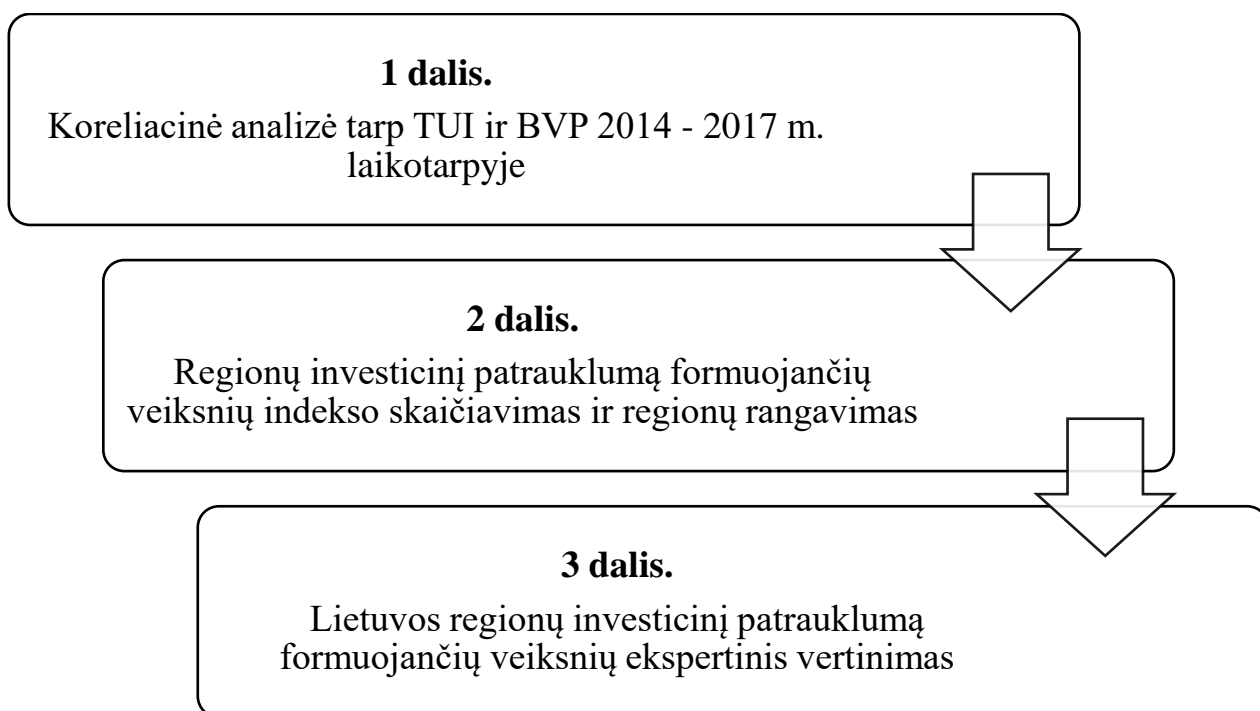
Rudzkienė (2008) teigia, kad norint išlaikyti ekspertinio vertinimo tikslumą ir patikimumą, ekspertų grupę turi sudaryti ne mažiau kaip 5 ekspertai. Daugelio mokslininkų nuomone, optimalus ekspertų skaičius yra 8-15 ekspertų.

3. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo vertinimo metodologija

Pirmoje ir antroje darbo dalyje atlikta teorinė investicinį patrauklumą formuojančių veiksnių apžvalga. Toliau yra sudaromas modelis, kuriuo remiantis atliktas tyrimas leis įvertinti Lietuvos regionų investicinį patrauklumą.

Lietuvos regionų investicinio patrauklumo vertinimas atliekamas remiantis surinktais duomenimis iš įvairių Lietuvos ir užsienio informacinių šaltinių (statistinės duomenų bazės, internetiniai tinklalapiai ir kt.).

Ketvirtoje darbo dalyje atliekamą empirinį tyrimą galime suskirstyti į 3 dalis (žr. 18 – ą paveikslą):

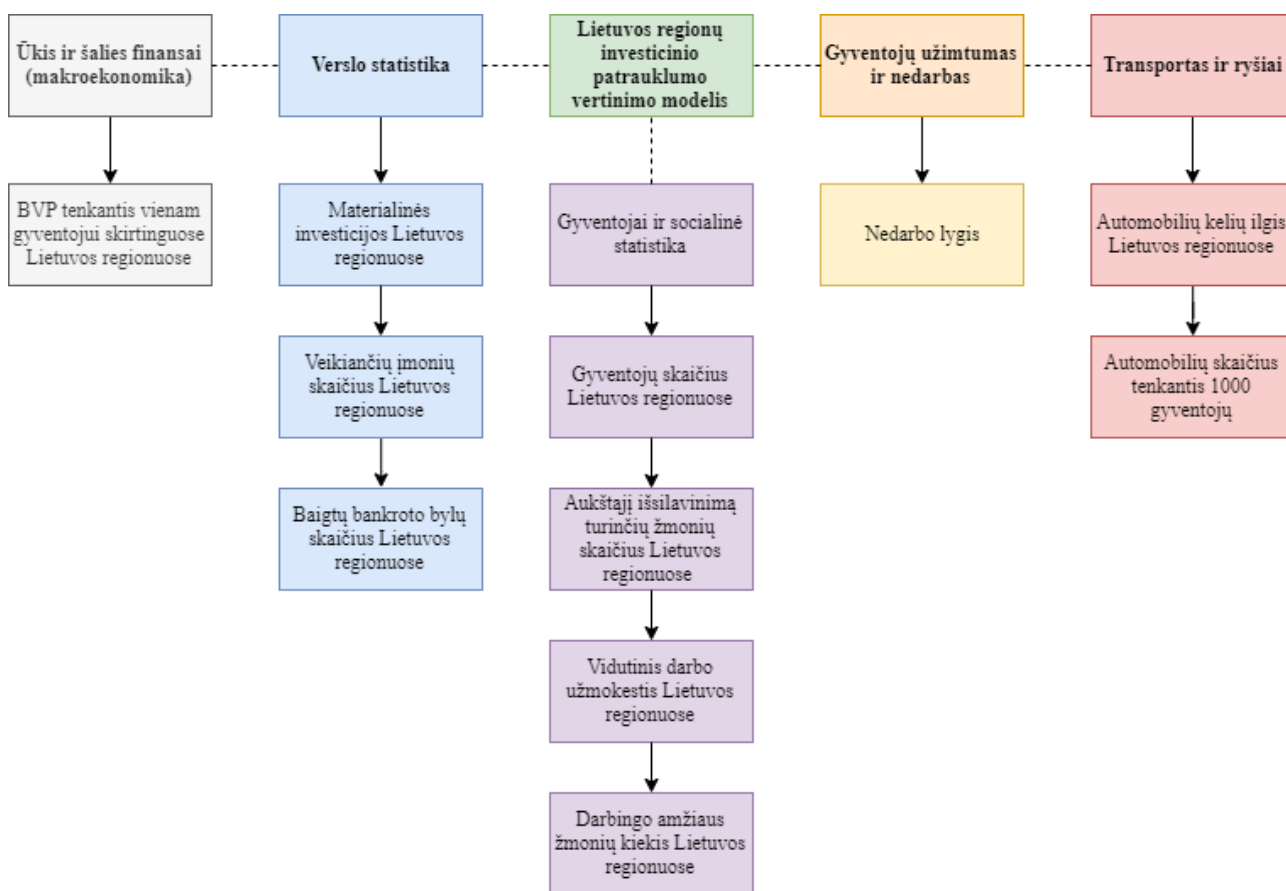

18 pav. Empirinio tyrimo eiga

Šaltinis: sudaryta autoriaus

1. Siekdami įvertinti rodiklių tarpusavio ryšį, atliekama 2014 – 2017 metų laikotarpio koreliacinė analizė tarp tiesioginių užsienio investicijų ir BVP rodiklių;
2. Siekiant įvertinti Lietuvos regionų investicinį patrauklumą, skaičiuojamas 2014 – 2017 metų laikotarpio indeksai tarp įvairių investicinį patrauklumą lemiančių veiksnių Lietuvos regionuose;
3. Atliekamas ekspertinis vertinimas, kuriuo siekiama patvirtinti ar paneigti pirmoje darbo dalyje atliktą teorinį investicijų įtakos vertinimą bei įvertinti pagrindinius veiksnius lemiančius investicijų patrauklumą.

Analizė pradedama nuo Lietuvos TUI ir BVP koreliacijų skaičiavimo. Situacijos analizė atliekama siekiant išsiaiškinti, kokį ryšį bendroje užsienio investicijų struktūroje nagrinėjamu laikotarpiu turėjo BVP ir TUI. Koreliacija leis pagrįsti investicinio patrauklumo formavimo svarbą.

19 pav. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo vertinimo modelis

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Toliau analizė atliekama vertinant įvairius Lietuvos regionų investicinį patrauklumą lemiančių veiksnių indeksus (žr. 19 – ą paveikslą). Pagal kuriuos, galėsime nustatyti kurie Lietuvos regionai yra patrauklesni investuotojams ir kokie veiksniai daro didžiausią įtaką investiciniam patrauklumui. Skaičiuojant indeksus buvo vertinami ūkio ir šalies finansų, verslo statistikos, gyventojų užimtumo ir nedarbo ir transporto ir ryšių rodikliai. Šios analizės tikslas – įvertinti Lietuvos regionų investicinį patrauklumą. Indeksas leis įvertinti dabartinę situaciją ir išranguoti regionus pagal patrauklumą. Indekso skaičiavimui buvo naudojami duomenys iš oficialaus statistikos departamento. Taip pat, Lietuvos regionų indekso skaičiavimui ir jų rangavimui buvo naudojama „Regionų ir verslo plėtros ekonominio modeliavimo programa“, kuri leido apskaičiuoti iš skirtingų rodiklių integruotą indeksą ir atlikti gautų rezultatų analizę.

Darbe ekspertinis vertinimas bus atliekamas naudojant tikimybinį metodą (anketinę apklausą). Anketinė apklausa sudaryta remiantis darbe iškeltais tikslais siekiant patvirtinti ar paneigti darbo eigoje suformuluotas išvadas. Anketa anonimiška, ekspertai pildo anketą savarankiškai netrukdomi, kad galėtų išreikšti savo nuomonę pateiktais klausimais.

Atliekant ekspertų apklausą vadovaujamosi socialinių tyrimų etikos reikalavimais, tad apklausą atliko tik ekspertai, kurie sutiko dalyvauti ir turi pakankamai kompetencijos atsakyti į pateikiamus klausimus. Ekspertams apklausti sudarytas klausimynas (žr. 1 priedą), kuriame panaudoti uždaro tipo klausimai susieti su Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojančiais veiksniais – išskirti remiantis moksline literatūra.

Ekspertinio tyrimo tikslas yra remiantis ekspertų nuomone, įvertinti kurie investicinį patrauklumą formuojantys veiksniai yra svarbiausi. Darbe ekspertinis vertinimas atliekamas siekiant patvirtinti arba paneigti tiek teorinėje, tiek tiriamojoje darbo dalyje padarytas išvadas ir gautus rezultatus. Ekspertinis vertinimas leis tiksliau identifikuoti minkštuosius ir su tinklaveika ir ryšiais susijusius veiksnius ir specifinius tik nagrinėjamam regionui būdingus veiksnius.

Todėl išskiriame tokius ekspertinio tyrimo uždavinius:

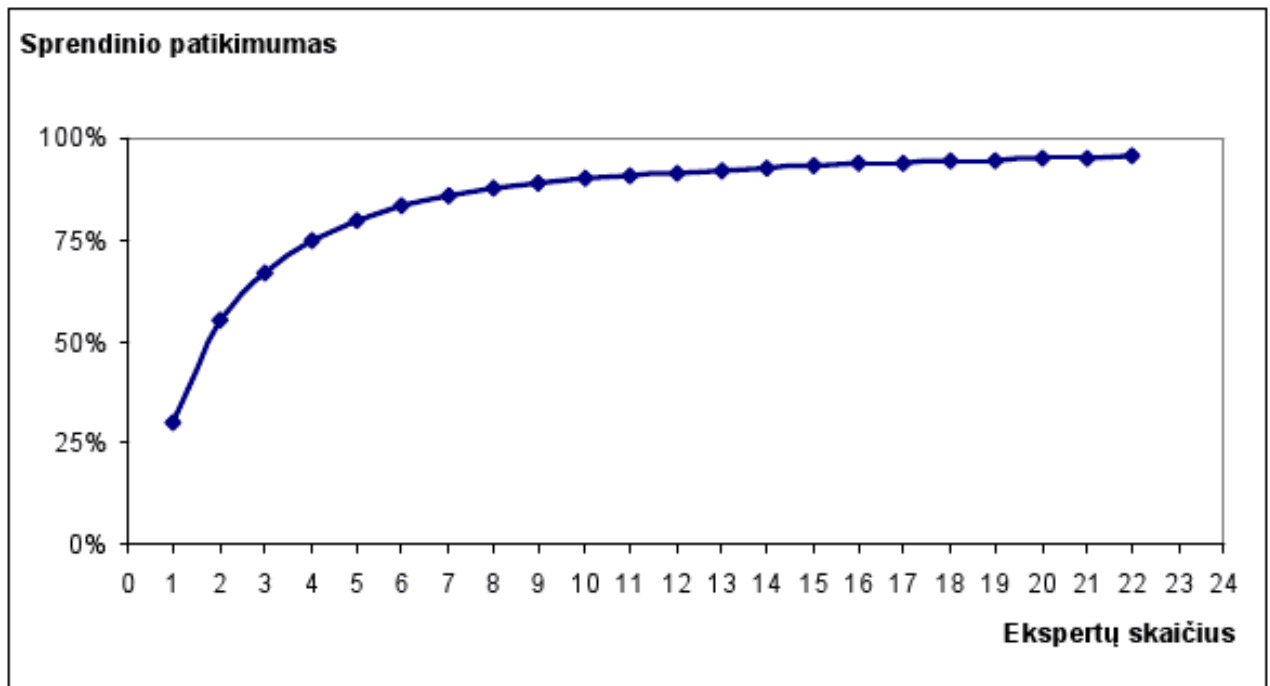
1. Sužinoti, kokiais rodikliais remiantis geriausia vertinti šalies ekonomikos augimą;
2. Sužinoti ekspertų nuomonę apie veiksnius, kurie daro didžiausią įtaką šalies ekonomikai;
3. Įvertinti vyriausybės politikos įtaką investiciniam pritraukimui.

Kai įvertiname ekspertų gautus rezultatus, suformuluojamos ir pateikiamos išvados. Iš esmės šiame darbe atliekamo ekspertinio vertinimo tikslas yra sužinoti, ar teorinėje ir praktinėje dalyje pateikti apibendrinimai ir gauti rezultatai sutampa su ekspertų nuomone.

Ekspertinės apklausos esmė, kaip teigia tyrėjai Kardelis (2002) ir Tidikis (2003), tvirtina, jog šis metodas yra tinkamiausias duomenų pagrindimui ar patikrinimui. Kardelis (2002) teigia, kad ekspertinis vertinimas privalo būti atliktas laikantis visų socialinių tyrimų etikos reikalavimų:

3. Respondentai turi parinkti taip, kad pakaktų kompetencijos atsakyti į klausimus;
4. Respondentams sutikus dalyvauti apklausoje;
5. Tyrėjas negali turėti įtakos respondentams.

Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad ekspertų skaičių sieja greitai gėstantis netiesinis ryšys (žr. 20 - ą paveikslą). Todėl atliekant šį ekspertinį vertinimą pakanka dešimt kompetentingų ekspertų nuomonės.

20 pav. Ekspertų vertinimų standartinio nuokrypio priklausomybė nuo ekspertų skaičiaus

Tyrimas sudarytas vadovaujantis kriterine atranka. Tyrime iš viso dalyvavo 10 ekspertų, kuriuos sudarė logistikos, pardavimų, paslaugų įmonių darbuotojai. Nustatant priimtina ekspertų skaičių reikia vadovautis metodologinėmis prielaidomis, kurios yra suformuluotos klasikiniame testų teorijoje. Tyrimas buvo atliktas 2019 m. lapkričio mėn. Visiems tyrimo etapams reikiamų duomenų apdorojimui ir analizei buvo naudojama Microsoft Excel programiniu paketu.

Ekspertinio vertinimo tikslas – įvertinti Lietuvos regionų investicinį patrauklumą formuojančius veiksniai bei jų svarbą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išskirti, ekspertų nuomone, svarbiausius Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojančius veiksniai ir aplinkas;
2. Nustatyti, kuriuos veiksniai įtakojančius Lietuvos regionų investicinį patrauklumą ekspertai laiko svarbiausiais.

Ekspertų atrankos kriterijai. Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, ekspertai turi būti su nekilnojamo turto, paslaugų, pardavimų sektoriumi susiję asmenys.

Tyrimo objektas– Lietuvos regionų investicinį patrauklumą formuojantys veiksniai.

Tyrimo metodas– ekspertinė apklausa.

Atliekant apklausą respondentams buvo pateikta anketa (žr. 1 priedą), kuri yra sudaryta iš įvado, kuriame apibūdinamas tyrimas ir jo tikslas.

1 - oje dalyje „Bendra informacija apie ekspertą“ pateikti klausimai, kuriais siekiama surinkti bendrąją informaciją apie tyrime dalyvaujantį ekspertą, t. y. apie respondentų lytį, išsilavinimą, darbo patirtį pagal išsilavinimą.

2 - oje dalyje „Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojantys veiksniai“ yra pateikti klausimai, kuriais siekiama nustatyti ekspertų požiūrį į Lietuvos regionų investicinį patrauklumą veikiančias vidaus ir išorės aplinkas bei ekonominius, politinius – teisinius, socialinius, gamtinius, technologinius– mokslinius veiksnius.

Anketoje pateikiamas fiksuotas uždarų klausimų rinkinys. Sudarant klausimus buvo panaudota suminė arba literatūroje dar vadinama Likerto matavimo skalė. Ši matavimo skalė dažnai naudojama apklausoje, kai siekiama pamatuoti nuomones, nuostatas arba įsitikinimus. Pagal Likerto reikalavimus sudaryta 5 taškų matavimo skalė privalo turėti du neigiamus ir du teigiamus taškus bei neutralų tašką. Pagal šią skalę ekspertai pareiškė savo požiūrį į duotus teiginius pasirinkdami vieną iš pateiktų (iš anksto paruoštų) skalės reikšmių. Penkių taškų skalė reiškia:

1 – visiškai nesvarbus;

2 – nelabai svarbus;

3 – vidutiniškai svarbus;

4 – svarbus;

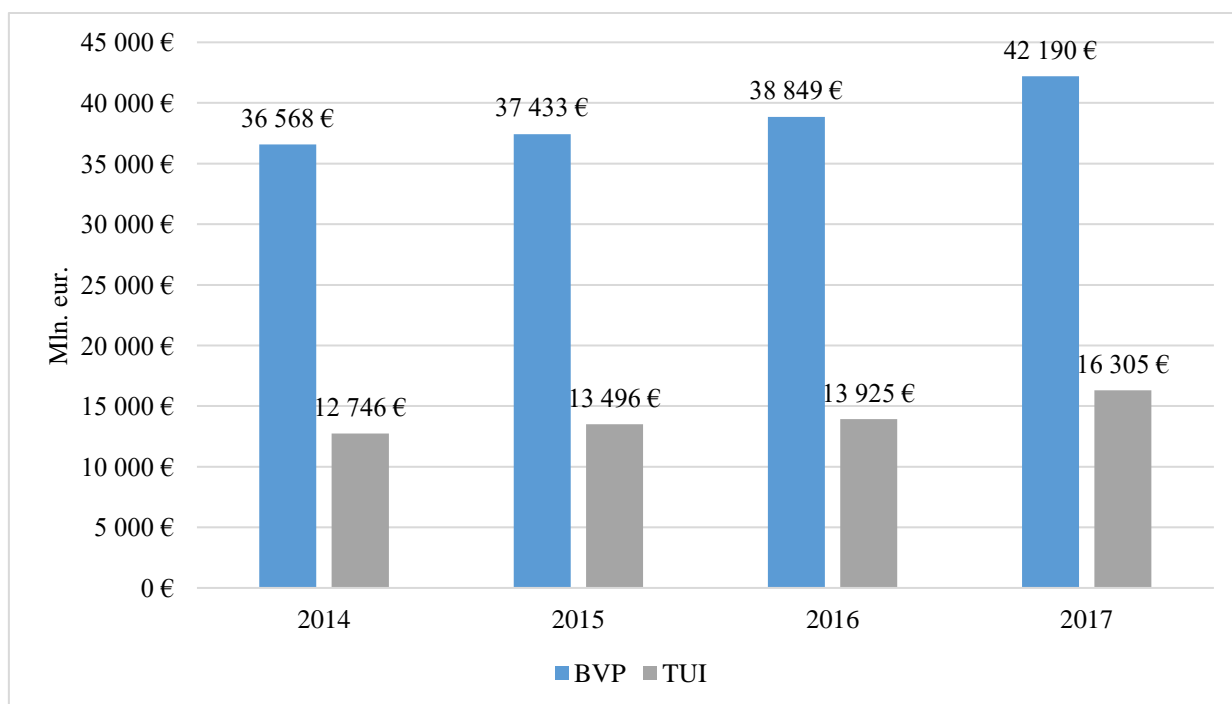
5 – labai svarbus.

Anketavimo tikslas – sudaryti apibendrintą ekspertų nuomonę apie Lietuvos regionų investicinį patrauklumą formuojančius veiksnius.

4. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo tyrimų rezultatai ir diskusija

4.1. Tiesioginių užsienio investicijų ir BVP koreliacinė analizė

Vienas iš pagrindinių šalies regionų patrauklumą atspindinčių rodiklių yra BVP, todėl svarbu ištirti TUI įtaką BVP. Prieš atlikdamas koreliacinę analizę, išanalizavau 2014 – 2017 metų laikotarpio TUI ir BVP kitimą Lietuvoje (žr. 21 paveikslą).

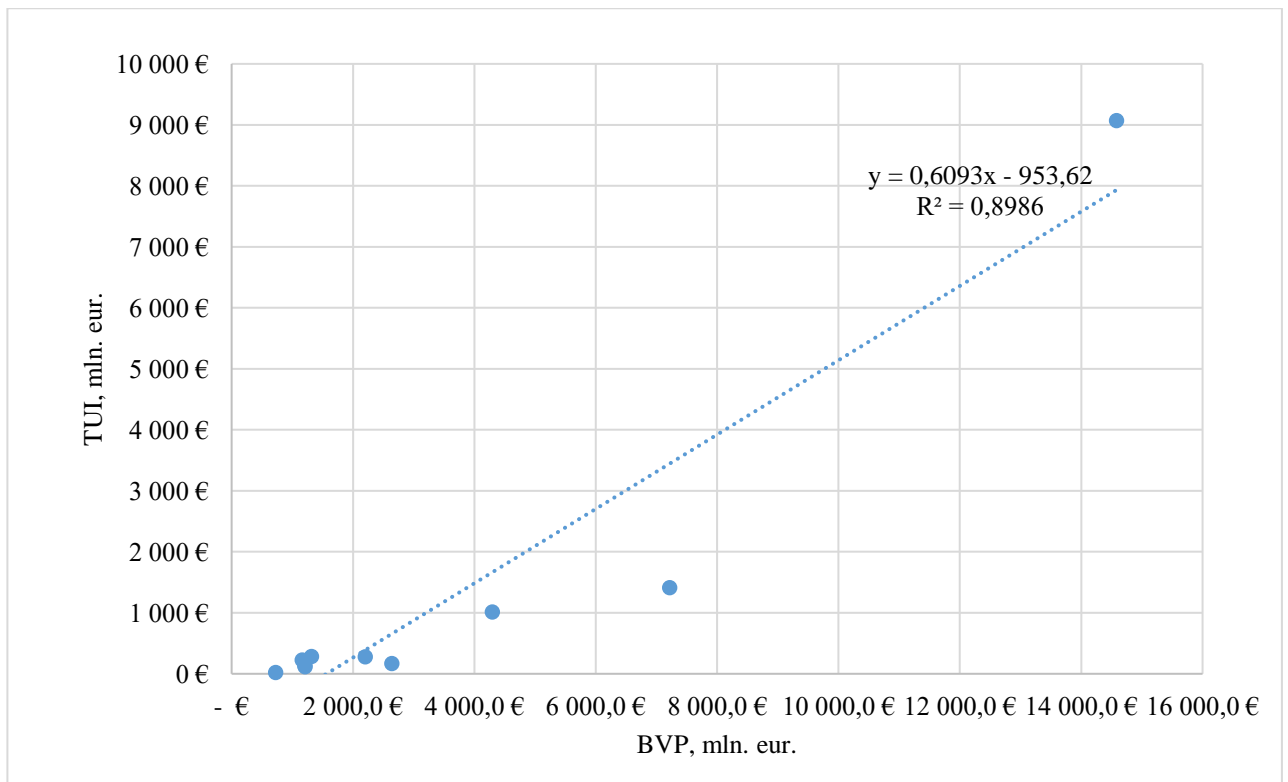

21 pav. TUI ir BVP kitimas 2014 - 2017 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis

Pateiktoje diagramoje matome 2014 – 2017 metų laikotarpio BVP ir TUI kitimą Lietuvoje. Matome, kad BVP ir TUI kiekvienais metais augo tolygiai. TUI apimtys nuo 2014 metų išaugo 3559 mln. eur., o BVP apimtys išaugo 5622 mln. eurų. Šiuo nagrinėtu laikotarpiu BVP auga sparčiau, nei yra pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos.

Norėdami išanalizuoti TUI daromą poveikį Lietuvos BVP, reikia sudaryti koreliacinę analizę. 22 – ame paveiksle pateikiama 2014 metų TUI ir BVP Lietuvoje sklaidos diagrama bei krypties linija.

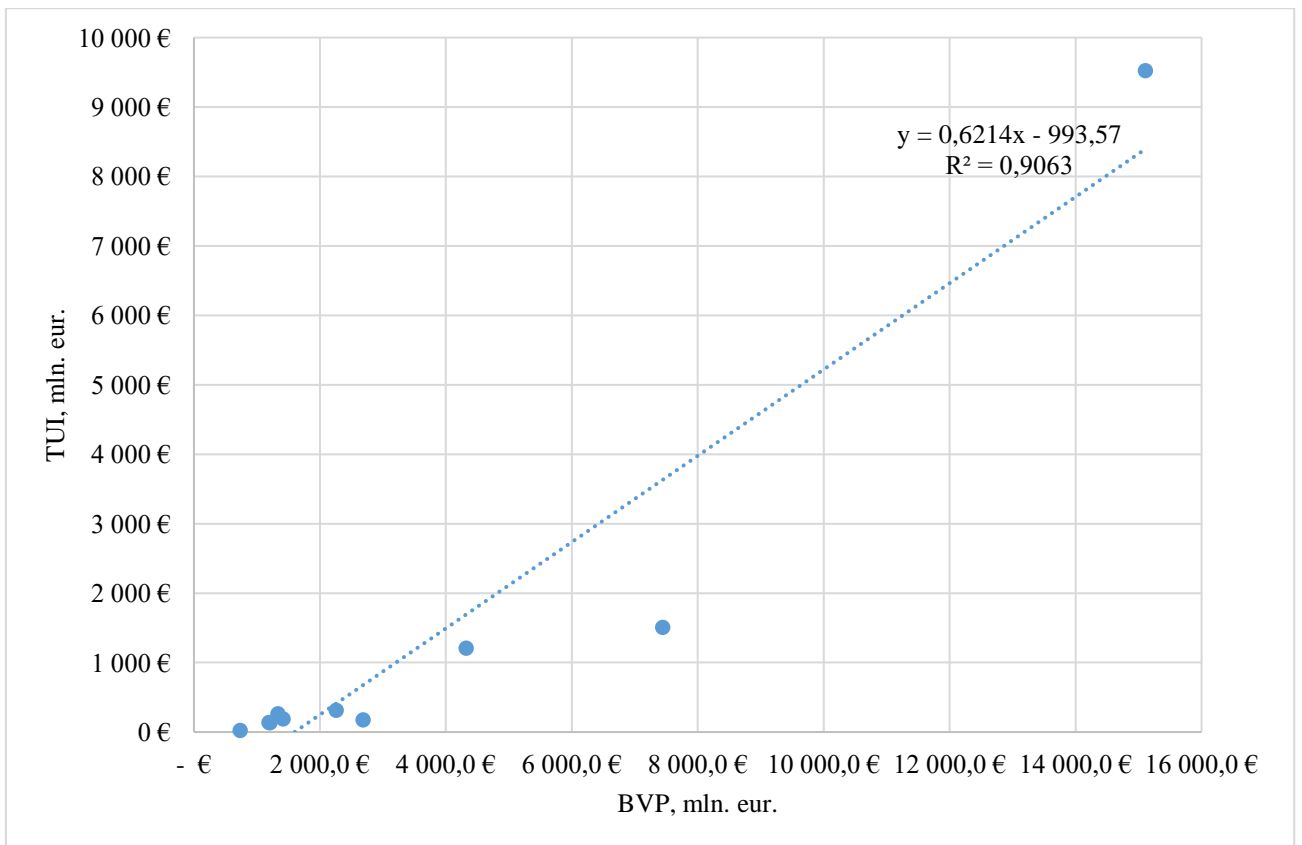

22 pav. TUI ir BVP priklausomybė 2014 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis

Išanalizavus gautus rezultatus, matome, kad tarp kintamųjų vyrauja labai stiprus teigiamas ryšys. Tai rodo labai aukštas koreliacijos koeficientas $r = 0,95$. Gautas determinacijos koeficientas yra taip pat stiprus ($R^2 = 0,8986$), todėl galime teigti, kad tiesinės regresijos modelis sudarytas tinkamai ir atitinka nagrinėjamą ryšį tarp įplaukiančių į Lietuvą TUI ir sukuriamo BVP. Taip pat, pastebime, kad determinacijos koeficientas yra 89,86 proc., tai reiškia, kad 89,86 proc. BVP kitimo galime paaiškinti TUI apimties pokyčiais.

Sekančiame paveiksle matome 2015 metų Lietuvos regionų koreliacinę analizę (žr. 23 – ą paveikslą).

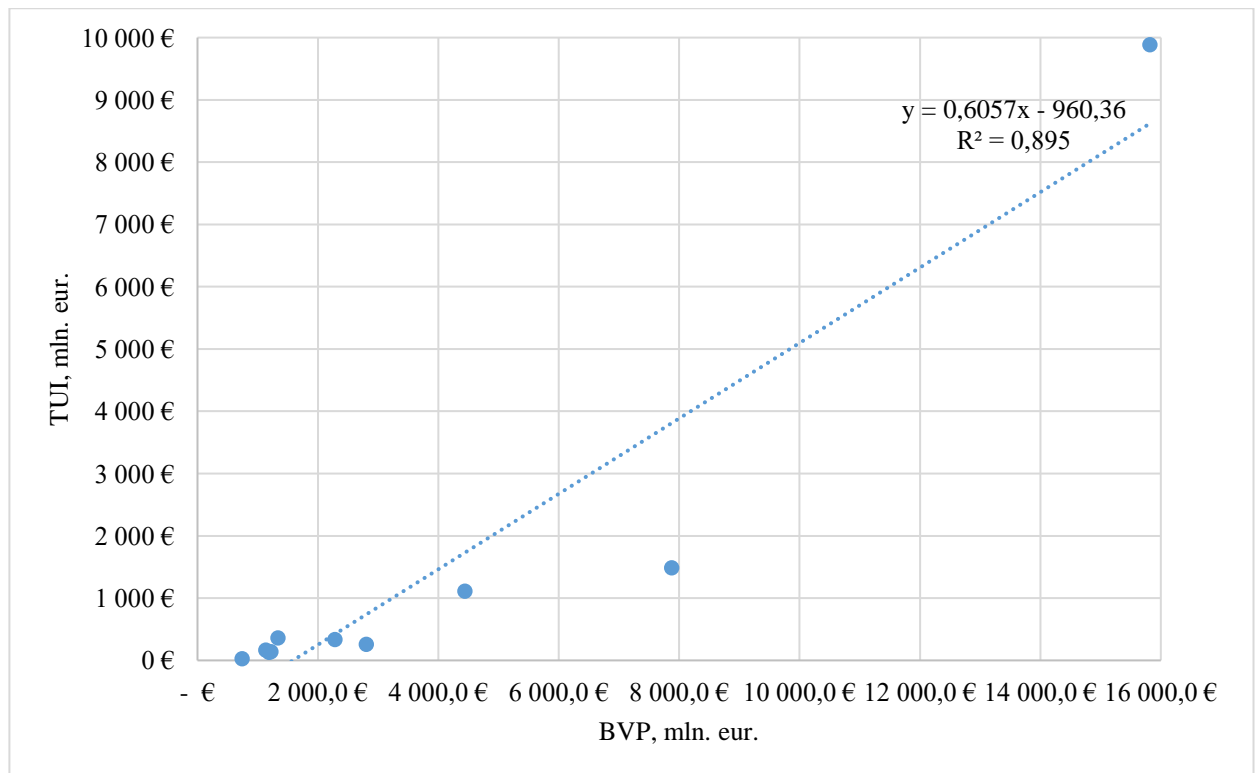
23 pav. TUI ir BVP priklausomybė 2015 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis

2015 metus lyginant su praėjusiais yra matomas augimas. Koreliacijos koeficientas 2015 metais yra $r = 0,95$. Matome, kad gautas determinacijos koeficientas 2015 metais yra labai stiprus ($R^2 = 0,90$).

Išnagrinėjus sekančius 2016 metus, yra pastebima, kad koreliacijos koeficientas yra mažesnis už prieš tai buvusių 2015 metus. Jis buvo $r = 0,94$. Tačiau vistiek tai yra labai stiprus ryšys. Taip pat, pastebime, kad determinacijos koeficientas yra 90,63 proc., tai reiškia, kad 90,63 proc. BVP kitimo galime paaiškinti TUI apimties pokyčiais.

Koreliacinę 2016 metų analizę galime matyti 24 – amė paveiksle.

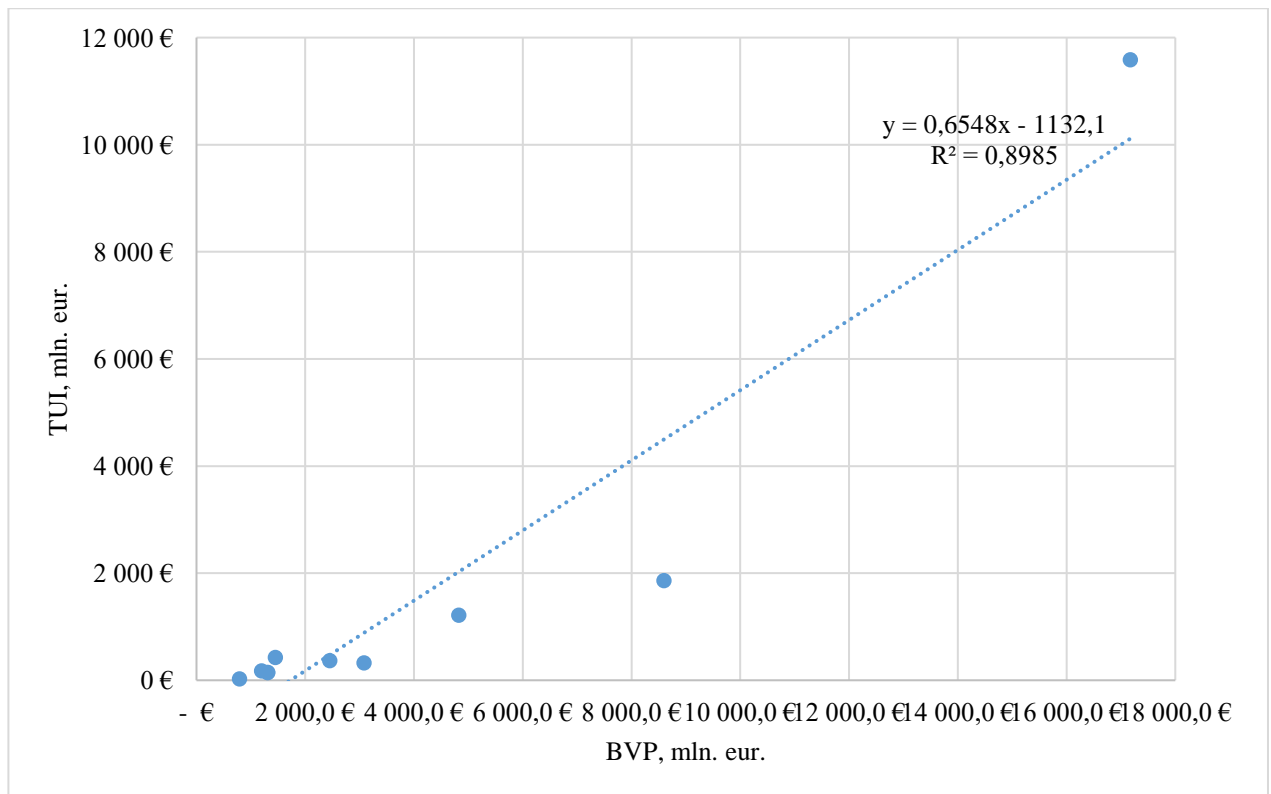

24 pav. TUI ir BVP priklausomybė 2016 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis

Toliau analizuojant 2016 metus, pastebima, kad determinacijos koeficientas mažėja ir nesiekia 0,90. 2016 metais jis ir yra $R^2 = 0,89$. Tačiau jis vis tiek yra laikomas stipriu. Koreliacijos koeficientas yra $r = 0,95$. Taip pat, pastebime, kad determinacijos koeficientas yra 89,5 proc., tai reiškia, kad 89,5 proc. BVP kitimo galime paaiškinti TUI apimties pokyčiais.

Sekančiame paveiksle, galime matyti TUI ir BVP priklausomybę 2017 metais (žr. 25 paveikslą).

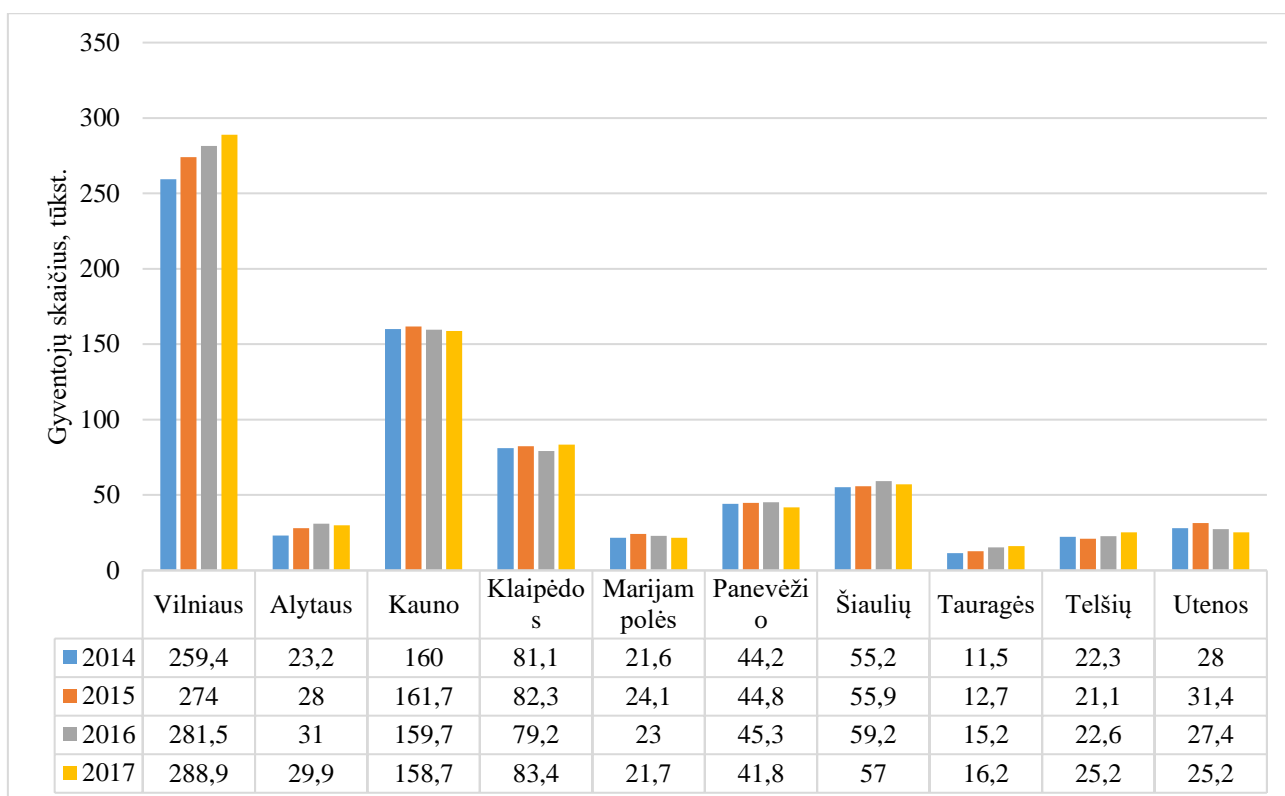
25 pav. TUI ir BVP priklausomybė 2017 m.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis

Nagrinėjamu laikotarpiu daugiausiai TUI į šalį buvo pritraukta 2017 m. Determinacijos koeficientas 2017 metais yra $R^2 = 0,89$ ir lyginant su praėjusiais metais išlieka nepakitęs. Tarp kintamųjų vyrauja labai stiprus teigiamas ryšys. Tai rodo labai stiprus koreliacijos koeficientas $r = 0,95$.

Kaip jau matome iš anksčiau nagrinėtų ir gautų rezultatų, visu 2014 – 2017 m. laikotarpiu TUI ir BVP turėjo labai stiprų ryšį ir buvo susijęs vienas su kitu, o tai yra labai svarbus ekonomikos plėtros skatinimo veiksnys. Tai rodo, kad šalyje, o ypač investuotojui renkantis kuriame regione investuoti, yra palanki verslo aplinka, didelės investicijų atsipirkimo galimybės bei aukštas darbo našumas.

Kvalifikuota bei konkurencinga darbo jėga yra vienas iš svarbiausių šalies patrauklumą investuotojams rodančių veiksnių. Sekančiame paveiksle matome, 2014 – 2017 metų laikotarpio aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų skaičių Lietuvos apskrityse (žr. 26 - ą paveikslą).

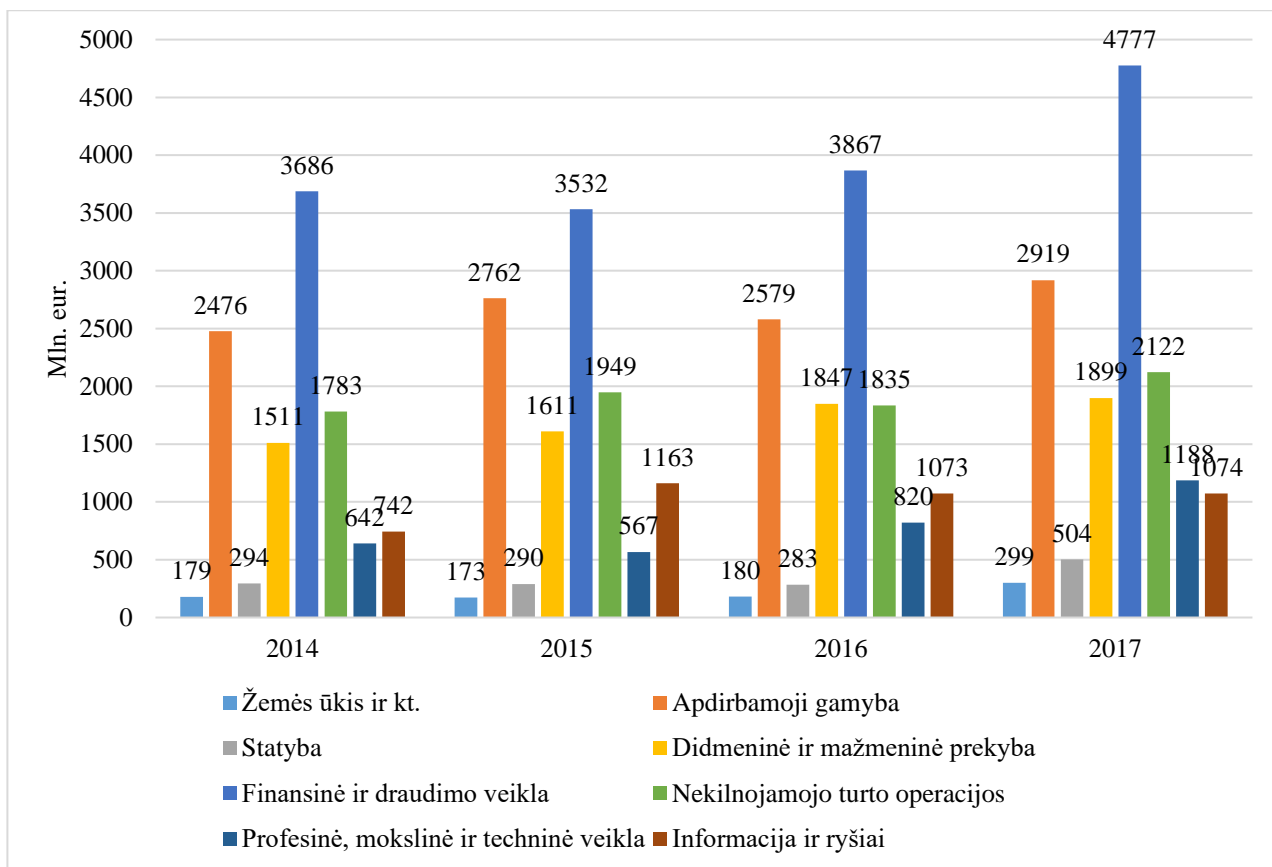
26 pav. Aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų skaičius Lietuvos regionuose 2014 – 2017 m. laikotarpiu

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis

Išanalizavus pateiktą diagramą, matome, kad ne visuose Lietuvos regionuose aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų skaičius augo. Augimą pavyko išlaikyti tik Vilniaus ir Tauragės regionams. Vilniuje nuo 2014 metų aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų kiekis padidėjo nuo 259,4 tūkst. iki 288,9 tūkst., Tauragės regione padidėjo nuo 11,5 tūkst. iki 16,2 tūkst. Nors matome, kad Kauno regione aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų kiekis yra didelis, tačiau šiame regione matomas mažėjimas. 2014 metais buvo 160 tūkst., o 2017 metais 158,7 tūkst. gyventojų su aukštuoju išsilavinimu. Klaipėdos regione tolygaus augimo nebuvo, bet 2017 metais aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų kiekis lyginant su 2014 metais padidėjo 2,3 tūkst.

Didėjantis aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų kiekis yra svarbus veiksnys regionų investiciniam patrauklumui didinti. Investuotojai daug investuoja į inovacijų kūrimą, bei naujas technologijas, todėl tam reikia kvalifikuotų darbuotojų. Regionuose, kuriuose kvalifikuotų darbuotojų yra ne daug, arba yra matomas jų mažėjimas, galime neigiamai veikti investicijų pritraukimą į tam tikrus sektorius.

Toliau yra analizuojamos TUI pagal ekonominės veiklos rūšį Lietuvoje 2014 – 2017 metų laikotarpiu. Pasirinktos tik tos ekonominės rūšys, kurios sulaukė daugiausiai TUI per šį nagrinėjamą laikotarpį (žr. 27 – ą paveikslą).

27 pav. Tiesioginių užsienio investicijų srautai ir jų pokytis pagal ekonominės veiklos rūšis Lietuvoje 2014 - 2017 m. mln. eur.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis

Analizuodami pateiktą grafiką, matome, kad ūkio šakos plėtojamos nevienodai. Akivaizdžiai matosi, kad daugiausiai investuota per nagrinėjamą laikotarpį buvo į finansinę ir draudimo veiklą (vid. 3966 mln. eur.). Taip pat, didžioji dalis TUI teko apdirbamajai gamybai ir nekilnojamo turto operacijoms, atitinkamai vidutiniškai 2684 mln. eur. ir 1922 mln. eur. Mažiausiai TUI teko žemės ūkio ir statybos šakoms. Atitinkamai vidutiniškai 208 mln. eur. ir 343 mln. eur.

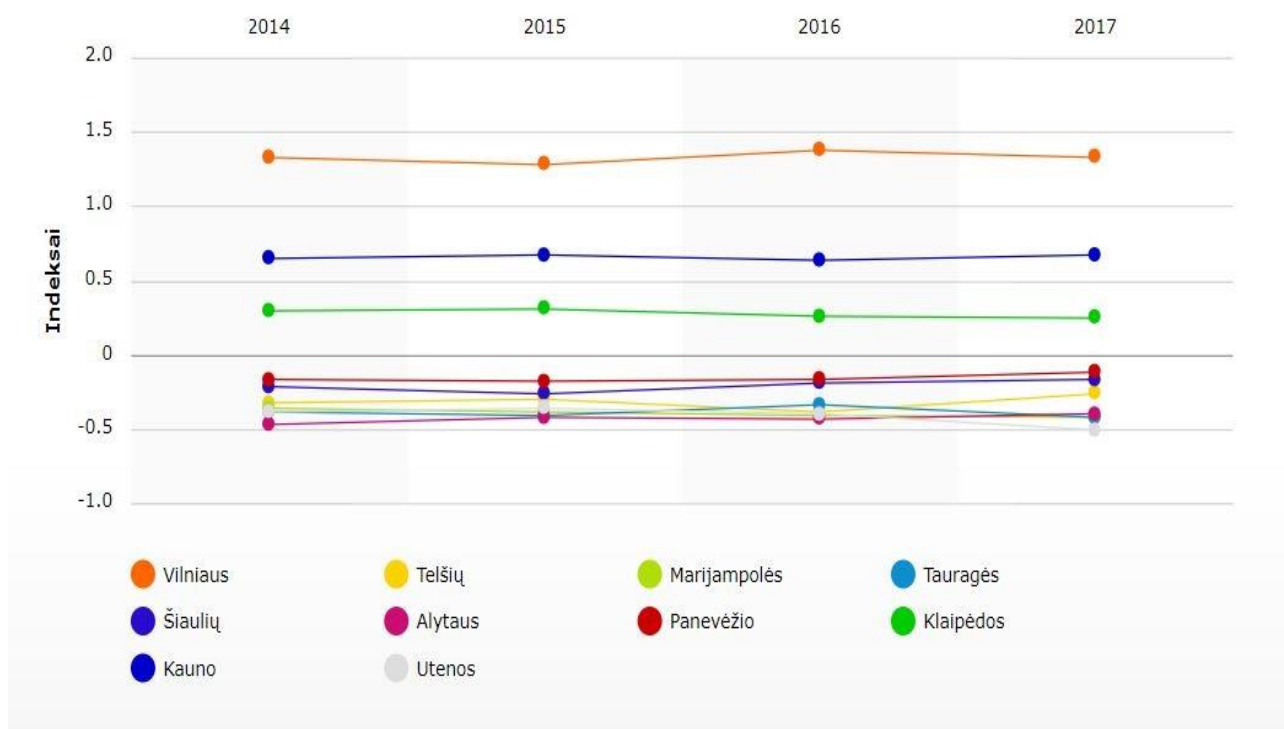
Apibendrinant galime, teigti, kad ne visos šakos gali pritraukti tiesioginių užsienio investicijų tiek kiek nori ar reikia. Visu nagrinėjamu laikotarpiu daugiausiai TUI pritraukė finansinė ir draudimo veikla, bei apdirbamoji gamyba, o mažiausiai žemės ūkio ir statybos šakos. Kodėl yra toks netolygus TUI tarp įvairių veiklos rūšių pasiskirstymo priežastis gali būti ta, kad investuotojai dažniausiai investuoja į tas sritis, kurios generuoja didesnes pajamas ir pridėtinę vertę.

4.2. Lietuvos regionų 2014 – 2017 metų laikotarpio investicinio patrauklumo indeksai

Kaip jau buvo minėta teorinėje dalyje, vienas iš pagrindinių būdų, leidžiantis vertinti investicinį patrauklumą yra vertinimas indeksu, tai yra nagrinėjama problema išreiškiantis vienu rodikliu, kuriuo yra daug patogiau analizuoti ir interpretuoti rezultatus, nei ieškoti tendencijų tarp daugelio skirtingų plėtrą apibūdinančių rodiklių.

Norint įvertinti Lietuvos regionų investicinį patrauklumą, reikia skaičiuoti investicinį patrauklumą Lietuvos regionuose nulemiančių veiksnių indeksą. Indeksas leis įvertinti dabartinę situaciją ir išranguoti regionus pagal patrauklumą. Skaičiuojant indeksą ir ranguojant Lietuvos regionus buvo pasirinkti investicinį patrauklumą formuojantys veiksniai, kurie yra pavaizduoti sudarytame modelyje (žr. 19 –ą paveikslą). Indekso skaičiavimui buvo naudojami Lietuvos regionų investicinį patrauklumą lemiančių veiksnių duomenys iš oficialaus statistikos departamento.

Taikant standartinio nuokrypio nuo vidurkio metodą bei vienodas svorio koeficientų suteikimo metodikas, buvo gautas 2014 – 2017 metų laikotarpio Lietuvos regionų investicinio patrauklumo indeksas. (žr. 28 - ą paveikslą ir 12 lentelę).

28 pav. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo 2014 – 2017 m. laikotarpio indeksai

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis

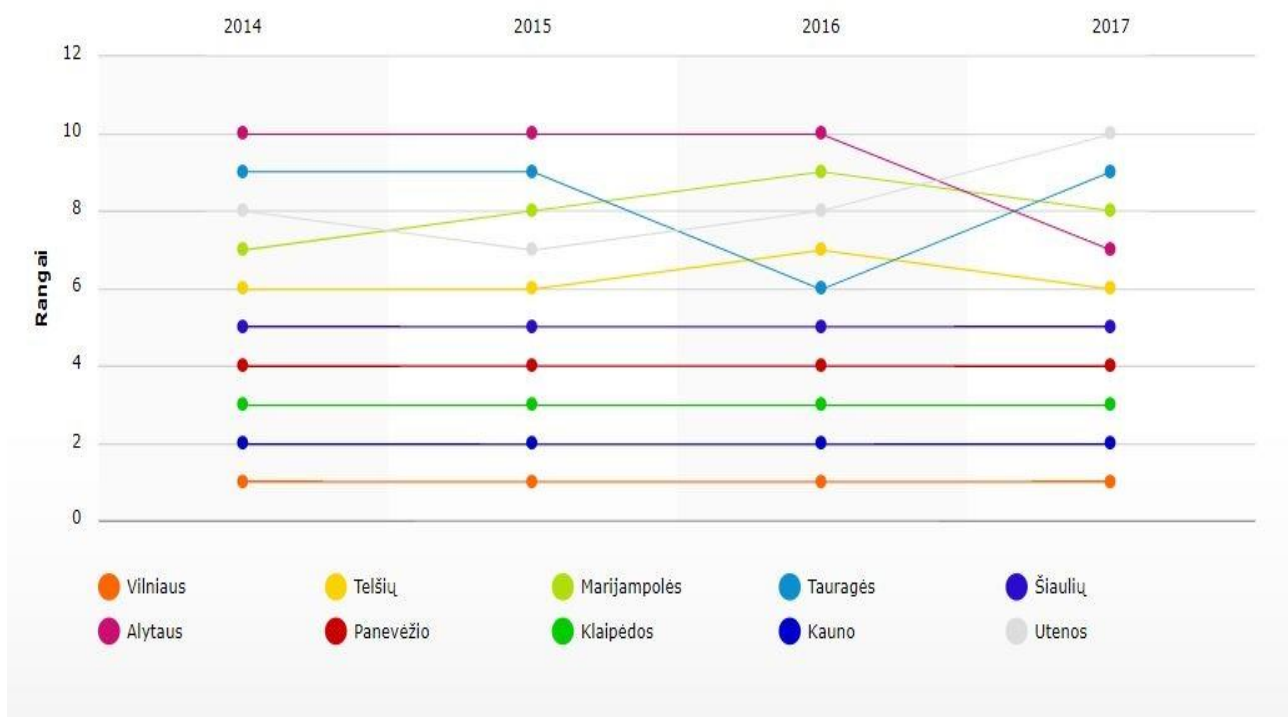
28 – ame paveiksle matome 2014 – 2017 metų laikotarpio indeksą. Pastebima, kad nagrinėjamu laikotarpiu patraukliausi yra trys regionai: Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos, o nepatraukliausi: Alytaus, Tauragės ir Utenos regionai. Matome, kad Lietuvos regionų investicinio patrauklumo indeksas nagrinėtu laikotarpiu keitėsi nedaug. Trys didieji Lietuvos regionai nagrinėtu laikotarpiu išliko tose pačiose vietose, o likusiuose regionuose matoma konkurencija tarp jų investicinio patrauklumo ir nagrinėtu laikotarpiu išliko panašiam lygyje. Išsamesnius gautus indeksų rezultatus galime matyti 12 – oje lentelėje.

12 lentelė. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo 2014 – 2017 m. laikotarpio indeksų rezultatai

Regionas	2014	2015	2016	2017
Vilniaus	1.332	1.289	1.384	1.338
Telšių	-0.324	-0.289	-0.38	-0.253
Marijampolės	-0.359	-0.381	-0.405	-0.415
Tauragės	-0.38	-0.407	-0.335	-0.421
Šiaulių	-0.213	-0.255	-0.184	-0.166
Alytaus	-0.465	-0.419	-0.423	-0.398
Panevėžio	-0.167	-0.178	-0.159	-0.111
Klaipėdos	0.299	0.318	0.261	0.257
Kauno	0.656	0.673	0.64	0.674
Utenos	-0.379	-0.351	-0.398	-0.506

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Kad galėtume aiškiau matyti, kurie Lietuvos regionai yra patrauklesni investuotojams, buvo gauto indekso duomenimis išranguoti visi regionai pagal jų užimamą poziciją (žr. 29 – a paveikslą).

29 pav. Lietuvos regionų 2014 – 2017 m. laikotarpio rangai

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis

29 – ame paveiksle matome, koks regionas kokią poziciją užėmė tarp kitų regionų 2014 – 2017 metų laikotarpyje. Kaip jau buvo minėta, Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regionai užima pirmas, antras ir trečias vietas. Tačiau matome, kad ketvirta ir penkta vieta pagal rangus priklauso Panevėžio ir Šiaulių

regionams ir šie penkias pirmas vietas užimantys pagal rangus regionai 2014 – 2017 metų laikotarpiu išliko tose pačiose vietose. Alytus 2014 metų pradžioje buvo paskutinėje dešimtoje vietoje, tačiau matome, kad 2016 – 2017 m. laikotarpyje jis pakilo į septintą vietą. Alytaus vietą užėmė iš aštuntos į dešimtą vietą pagal rangus nukritęs Utenos regionas. Tauragės regionas 2014 m. buvo priešpaskutinėje devintoje vietoje, o 2015 – 2016 laikotarpyje pakilo į šeštą vietą, tačiau sekančiais metais vėl nukrito į devintą vietą. Marijampolės regionas iš septintos vietos nukrito iki devintos ir 2016 – 2017 metais pakilo į aštuntą vietą ir yra tarp Tauragės ir Alytaus regionų. Telšių regionas nagrinėjamu laikotarpiu išliko toje pačioje vietoje, nors 2016 metais jis buvo iš šeštos vietos nukritęs į septintą, tačiau 2017 metais jis vėl yra toje pačioje šeštoje vietoje pagal rangus.

Antrame priede, galime matyti, visus analizuotus investicinį patrauklumą lemiančių veiksnių rangus ir indeksus sugrupuotus pagal Lietuvos regionus ir metus nuo 2014 iki 2017 metų. Pagal gautus duomenis, galime matyti investicinį patrauklumą formuojančius veiksniai, kurie turi aukščiausią rangą ir kurie labiausiai nulėmė Lietuvos regionų investicinį patrauklumą 2014 – 2017 metų laikotarpiu.

Taip pat yra labai svarbus veiksnių tarpusavio ryšys. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientus, galime matyti kokio stiprumo ryšys buvo tarp nagrinėjamų investicinį patrauklumą formuojančių veiksnių, kurie yra pavaizduoti ankstesniame skyriuje sudarytame modelyje. Visų veiksnių Pirsono koreliacijos koeficientų reikšmes, galime matyti 13 – oje lentelėje.

13 lentelė. Pirsono koreliacijos koeficientai

	Nedarbo lygis	Vidutinis darbo užmokestis	Aukštasis išsilavinimas	Darbingo amžiaus žmonės	Materialinės investicijos	Veikiančių įmonių skaičius	Baigtų bankroto procesų skaičius	Gyventojų skaičius	BVP vienam gyventojui	Automobilių kelių ilgis	Lengvųjų automobilių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų
Nedarbo lygis	1	0.664	0.636	0.657	0.694	0.639	-0.674	0.659	0.697	0.375	-0.547
Vidutinis darbo užmokestis	0.664	1	0.953	0.947	0.898	0.957	-0.964	0.944	0.977	0.716	-0.801
Aukštasis išsilavinimas	0.636	0.953	1	0.994	0.839	0.994	-0.987	0.992	0.955	0.809	-0.814
Darbingo amžiaus žmonės	0.657	0.947	0.994	1	0.833	0.981	-0.982	1	0.953	0.832	-0.835
Materialinės investicijos	0.694	0.898	0.839	0.833	1	0.852	-0.893	0.83	0.938	0.54	-0.786
Veikiančių įmonių skaičius	0.639	0.957	0.994	0.981	0.852	1	-0.989	0.977	0.96	0.773	-0.811
Baigtų bankroto procesų skaičius	-0.674	-0.964	-0.987	-0.982	-0.893	-0.989	1	-0.979	-0.978	-0.767	0.842
Gyventojų skaičius	0.659	0.944	0.992	1	0.83	0.977	-0.979	1	0.951	0.836	-0.834

BVP vienam gyventojui	0.697	0.977	0.955	0.953	0.938	0.96	-0.978	0.951	1	0.73	-0.868
Automobilių kelių ilgis	0.375	0.716	0.809	0.832	0.54	0.773	-0.767	0.836	0.73	1	-0.806
Lengvųjų automobilių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų	-0.547	-0.801	-0.814	-0.835	-0.786	-0.811	0.842	-0.834	-0.868	-0.806	1

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Analizuojant pateiktus duomenis lentelėje, galime matyti, kurie veiksniai turi didžiausią ar mažiausią ryšį. Šiuo atveju nedarbo lygis didžiausią ryšį turi su BVP tenkantis vienam gyventojui (reikšmė = 0,697). Vidutinio darbo užmokesčio ir BVP tenkančio vienam gyventojui ryšys yra labai stiprus. Jo reikšmė yra 0,977. Aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų ir darbingo amžiaus žmonių kiekis yra labai stipriai susijęs vienas su kitu, nes tai rodo labai stiprus koreliacijos ryšys, kuris siekia net 0,994. Tokį pat ryšį tarpusavyje turi ir darbingo amžiaus gyventojai bei aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų skaičius. Tai patvirtina, kad aukštos kvalifikacijos darbuotojai yra svarbus veiksnys formuojant investicinį patrauklumą regionuose. Materialinės investicijos stipriausią tarpusavio ryšį turi su BVP tenkančiu vienam gyventojui, jų koreliacijos koeficientas yra 0,938, tai reiškia, kad tarp jų yra labai stiprus ryšys. BVP tenkantis vienam gyventojui labai stiprų ryšį turi su vidutiniu (bruto) darbo užmokesčiu, jų tarpusavio ryšys yra 0,977. Automobilių kelių ilgis ir bendras gyventojų skaičius Lietuvos regionuose turi stiprų ryšį, kurio koreliacijos koeficientas yra 0,832. Šie išnagrinėti veiksniai, turi stipriausią įtaką Lietuvos regionų investicinio patrauklumo indeksui.

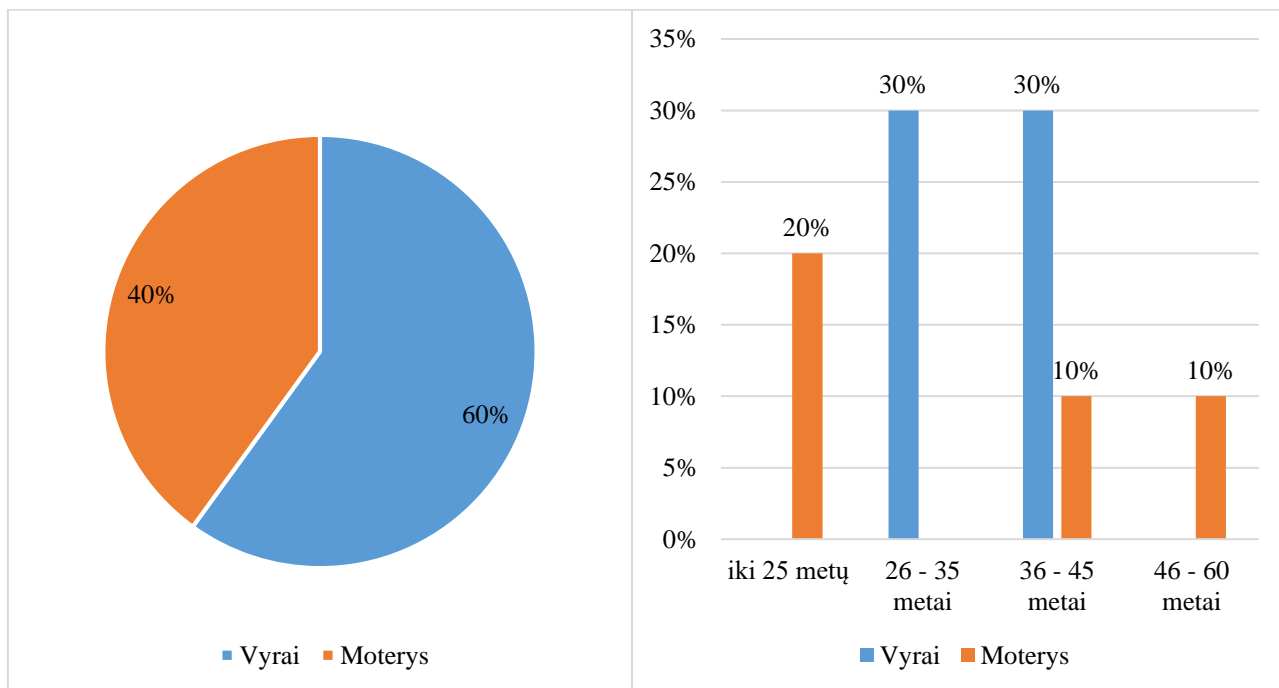
Apibendrinus, galime teigti, kad Lietuvoje patraukliausi investuotojams regionai išlieka trys didieji Lietuvos regionai: Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos. Tai gali lemti, kad šiuose trijuose regionuose vyrauja didžiausi vidutiniai (bruto) atlyginimai, taip pat šiuose regionuose yra daugiausiai kvalifikuotų darbuotojų, bei šie regionai pritraukia daugiausiai materialinių investicijų. Visiškai normalu, kad patrauklesni yra didieji regionai, kadangi juose yra didžiausi pinigų srautai ir investicijos. Tai lemia, kad investuotojams šiuose regionuose yra patraukliausia investuoti ir tam yra sudarytos puikios sąlygos. Kiti regionai, užima įvairias pozicijas tam tikru nagrinėjamu laikotarpiu. Mažesni regionai labai konkuruoja tarpusavyje ir jų pozicija pagal patrauklumą kinta priklausomai nuo tiriamo laikotarpio. Tačiau pastebima, kad Tauragės, Utenos ir Alytaus regionai yra žemiausiose vietose. Taip yra, nes investuotojai nelinkę investuoti į tuos regionus, kuriuose yra aukštas nedarbo lygis, trūksta kvalifikuotos darbo jėgos, bei skiriama mažai materialinių investicijų.

4.3. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą formuojančių veiksnių ekspertinis vertinimas

Siekiant įvertinti Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojančius veiksniai bei jų svarbą atliktas ekspertinis vertinimas. Šis tyrimo metodas pasirinktas, kadangi ekspertai gali logiškai analizuoti problemą, bei turi pakankamai žinių ir patirties, todėl tai gali būti kokybinės informacijos šaltiniu.

Kadangi statistiniai duomenys neatspindi su tinklaveika ir bendradarbiavimu bei minkštųjų veiksmų, todėl siekiant patikslinti Lietuvos regionų investicinį patrauklumą lemiančius veiksmus, buvo pasitelktas ekspertinis vertinimas.

Tyrime dalyvavo 10 ekspertų. 60 % ekspertų sudarė vyrai ir 40 % - moterys. Paveiksle galime matyti, kioje amžiaus grupėje daugiausiai yra vyrų ir moterų (žr. 30 - ą paveikslą).

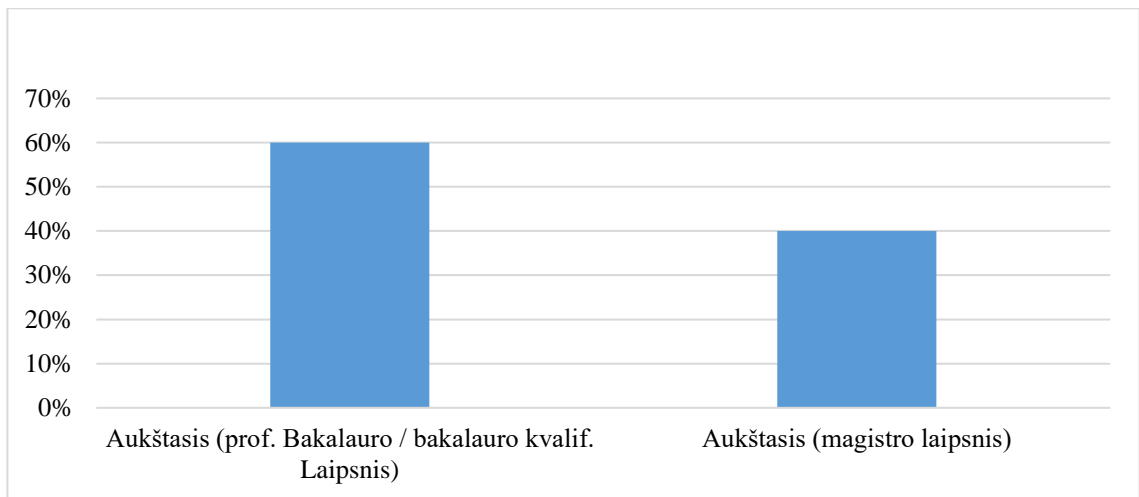

30 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir amžių

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Ekspertiniame tyrime dalyvavo įvairaus amžiaus žmonės. Pateiktoje diagramoje matome, kad didžioji dalis respondentų sudarė vyrai, iš kurių 30 proc. buvo 26 – 35 metų amžiaus ir 30 proc. 36 – 45 metų vyrai. Moterys sudarė 20 proc. iki 25 metų amžiaus, 10 proc. 36 – 45 metų ir 46 – 50 metų moterys sudarė taip pat 10 proc. Iš gautų respondentų atsakymų, matome, kad įmonėse dirbo jauni asmenys. Ekspertiniame vertinime nedalyvavo asmenys vyresni nei 61 metai.

Sekančiame paveiksle matome, koks yra respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (žr. 31 - ą paveikslą).

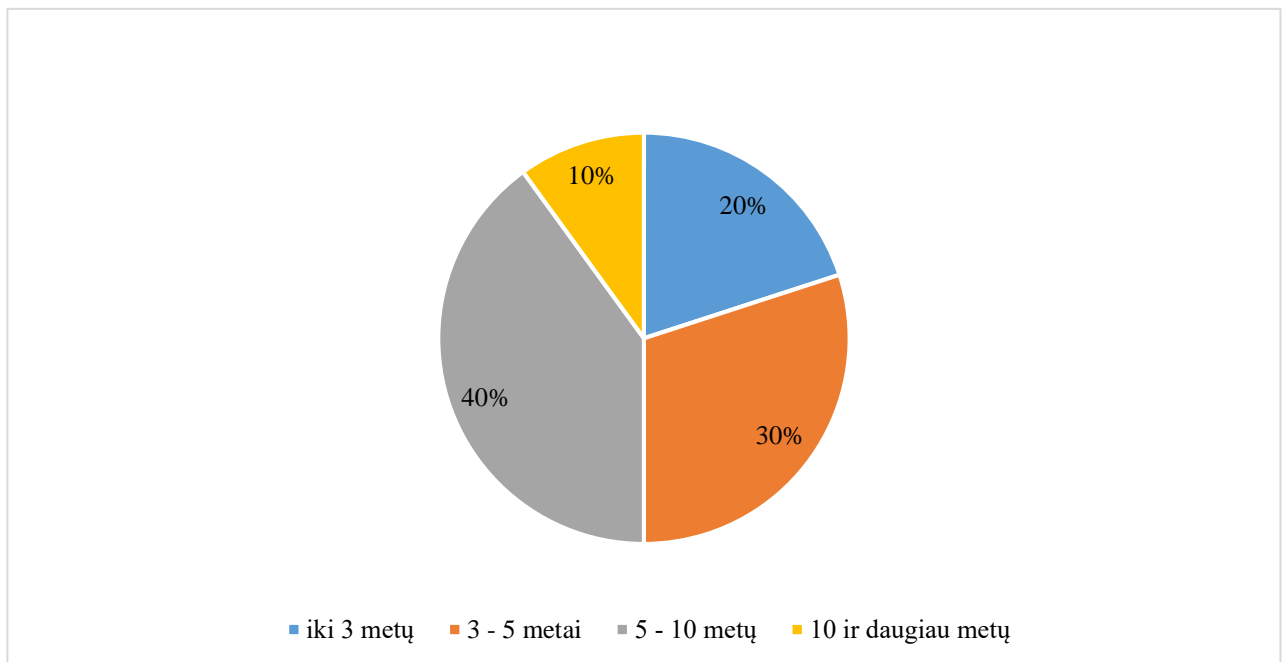

31 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Iš pateiktos diagramos matome, kad 60 proc. respondentų yra įgiję aukštąjį bakalauro arba kvalifikuotą bakalauro laipsnį, bei 40 proc. aukštąjį magistro laipsnį. Vertinime nedalyvavo daktaro laipsnį turintys asmenys. Remiantis vertinimu, galime teigti, kad ekspertiniame vertinime dalyvavo aukštos kvalifikacijos respondentai.

Analizuojant tolimesnius respondentų atsakymus, matome, kad darbo patirtis pagal išsilavinimą yra įvairi (žr. 32 - ą paveikslą).

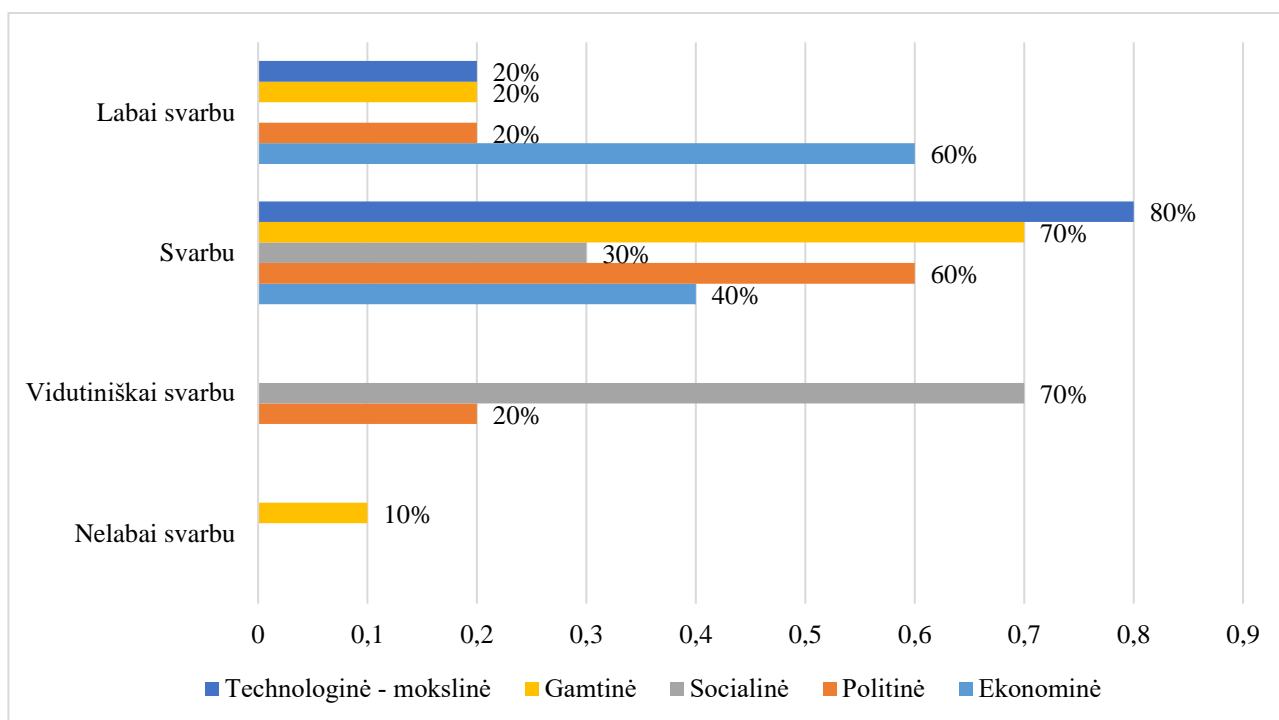
32 pav. Respondentų darbo patirtis pagal išsilavinimą

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Iš gautų respondentų atsakymų matome, kad daugiausiai, t.y. 40 proc. sudaro asmenys, kurie pagal išsilavinimą dirba nuo 5 iki 10 metų. 30 proc. respondentų pagal išsilavinimą dirba šiek tiek mažiau, nuo 3 iki 5 metų. Iki 3 metų darbinės patirties pagal išsilavinimą turi 20 proc. respondentų, o likusius 10 proc. sudaro respondentai, kurie pagal išsilavinimą dirba 10 ir daugiau metų. Taigi, galima teigti, jog ekspertai yra aukštos kompetencijos ir aukštos kvalifikacijos specialistai.

Apibendrinant, galima teigti, kad tyrime dalyvavusiųjų ekspertų segmentą sudaro aukštos kvalifikacijos bei aukštą išsilavinimą turintys specialistai, t.y. įvairių amžiaus grupių vyrai ir moterys.

Norėdamas išsiaiškinti Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojančių aplinkos veiksnių svarbumą, respondentų buvo paprašyta įvertinti juos balais, nuo visiškai nesvarbaus iki labai svarbaus. Pateiktame 33 – aje paveiksle galime matyti gautus respondentų rezultatus.

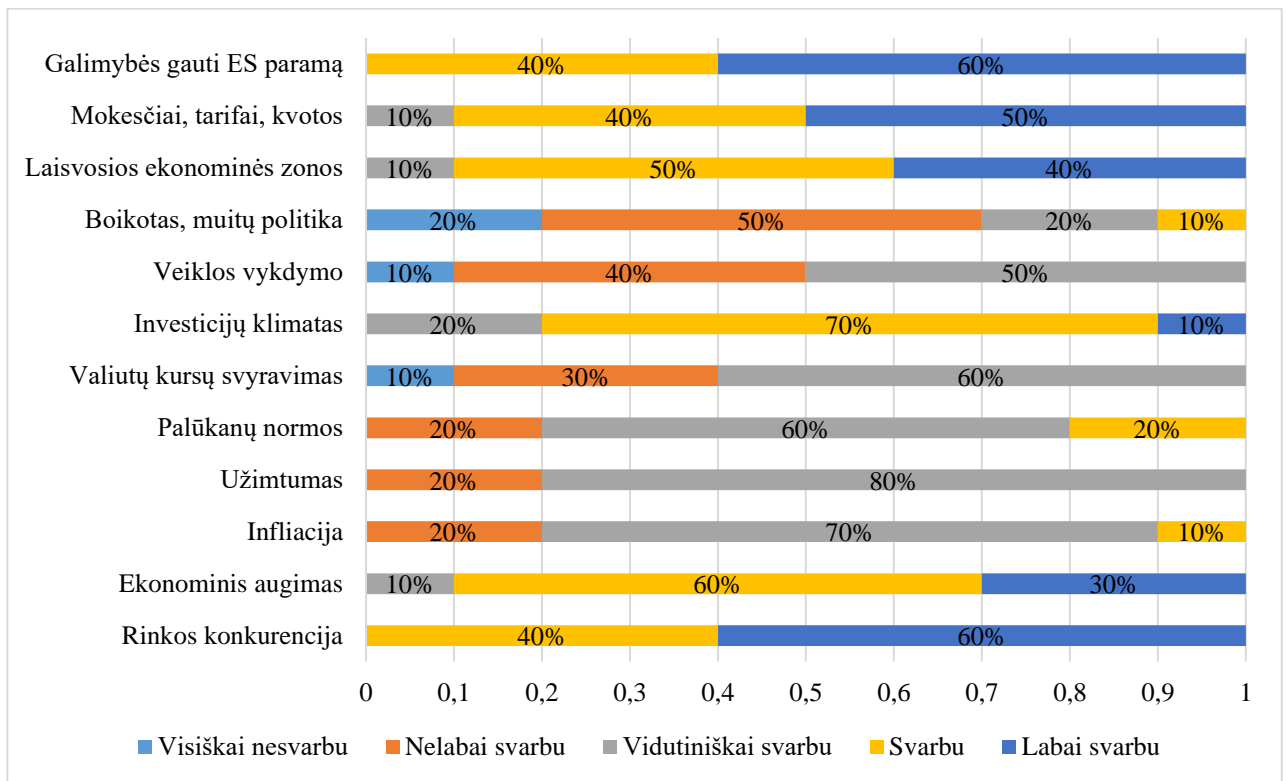

33 pav. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojančios aplinkos

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Išanalizavus gautus respondentų atsakymus, matome, kad ekonominė aplinka kaip įtakojantis investicinį patrauklumą veiksnys yra labai svarbus 60 proc. respondentų, taip pat respondentai mano, kad technologinė – mokslinė aplinka taip pat svarbi, šį atsakymo variantą pasirinko 80 proc. respondentų. Panašiai pasirinko ir gamtinę aplinką, net 70 proc. ekspertų išskyrė, kad tai yra svarbus investicinį patrauklumą įtakojantis veiksnys. 70 proc. respondentų mano, kad socialinė aplinka yra tik vidutiniškai svarbi. 60 proc. respondentų teigia, kad politinė aplinka yra svarbi investiciniam patrauklumui. 10 proc. respondentų mano, kad gamtinė aplinka yra nelabai svarbi.

Apklausoje duomenimis ekonominė aplinka daro didelę įtaką investiciniam patrauklumui, taigi labai svarbu išanalizuoti ekonominius veiksnius lemiančius šią aplinką. Gautus rezultatus galime matyti 34 - aje paveiksle.

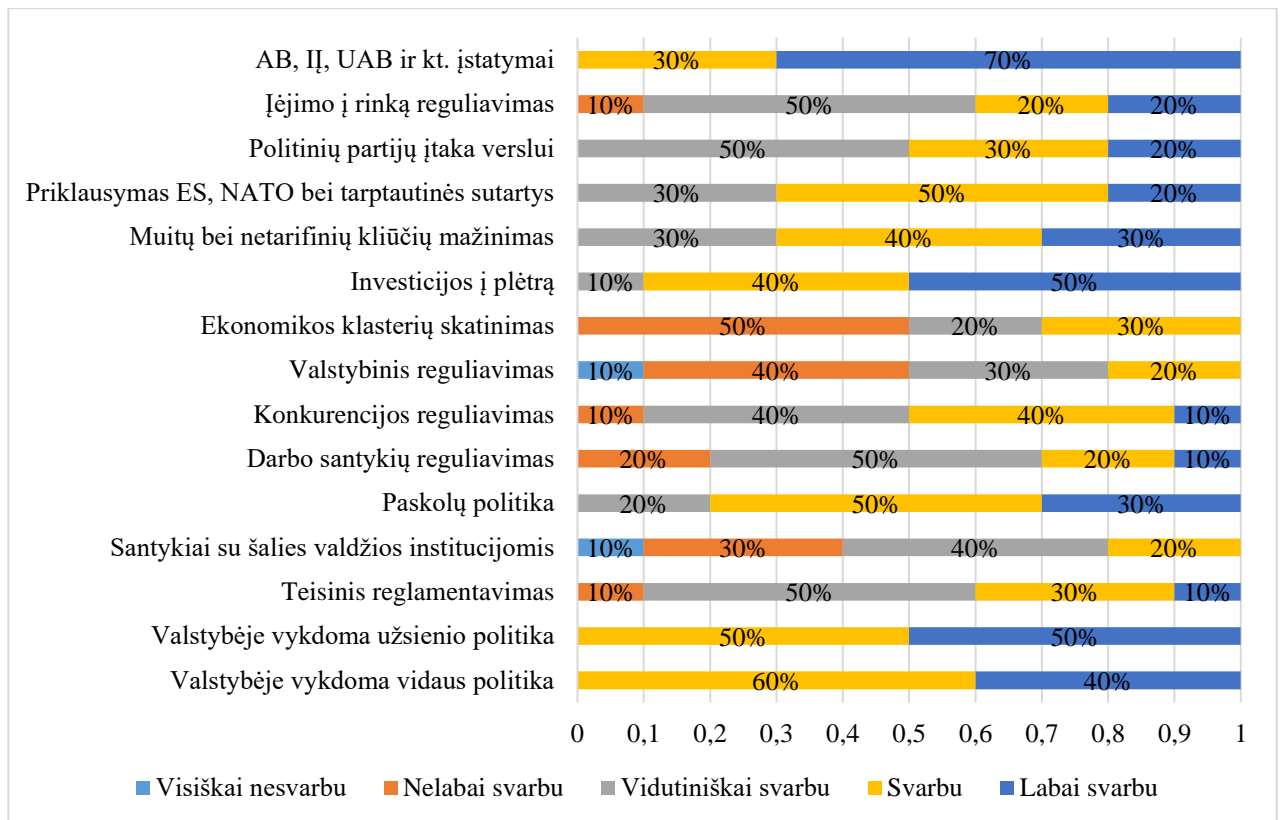

34 pav. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojančios ekonominiai veiksniai

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Ekspertinės apklausos duomenimis, net 60 proc. respondentų sutinka, kad investiciniam patrauklumui labai svarbu yra rinkos konkurencija ir galimybė gauti Europos Sąjungos paramą. 50 proc. respondentų mano, kad svarbu yra laisvosios ekonominės zonos, 40 proc. mano, kad svarbu rinkos konkurencija, bei mokesčiai, o 70 proc. mano, kad svarbu yra investicijų klimatas, bei 60 proc. respondentų mano, kad svarbu yra ekonominis augimas. Respondentai atsakė, kad vidutiniškai svarbu yra užimtumas, infliacija, palūkanų normos, atitinkamai pasirinko 80, 70 ir 60 proc. respondentų. 20 proc. respondentų mano, kad boikotas ir muitų politika yra visiškai nesvarbu, bei 10 proc. mano, kad valiutų kursų svyravimai yra nesvarbus veiksnys investiciniam patrauklumui. Apibendrinant galime teigti, kad visi veiksniai yra daugiau ar mažiau svarbūs formuojant investicinį patrauklumą.

Dauguma autorių teigia, kad ne visada tiesiogiai, tačiau per kitus veiksnius, politiniai veiksniai liečia daugelio šalių investicinį patrauklumą. Investuotojai norėdami investuoti į tam tikrą šalį, privalo laikytis daugybės įstatymų ir kitų teisės aktų, kurie reglamentuoja įvairiausius valdymo ir steigimo aspektus. Ekspertinio tyrimo metu buvo išanalizuota 16 - a politinių veiksnių įtaka Lietuvos regionų investiciniam patrauklumui (žr. 35 - a paveikslą).

35 pav. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojantys politiniai veiksniai

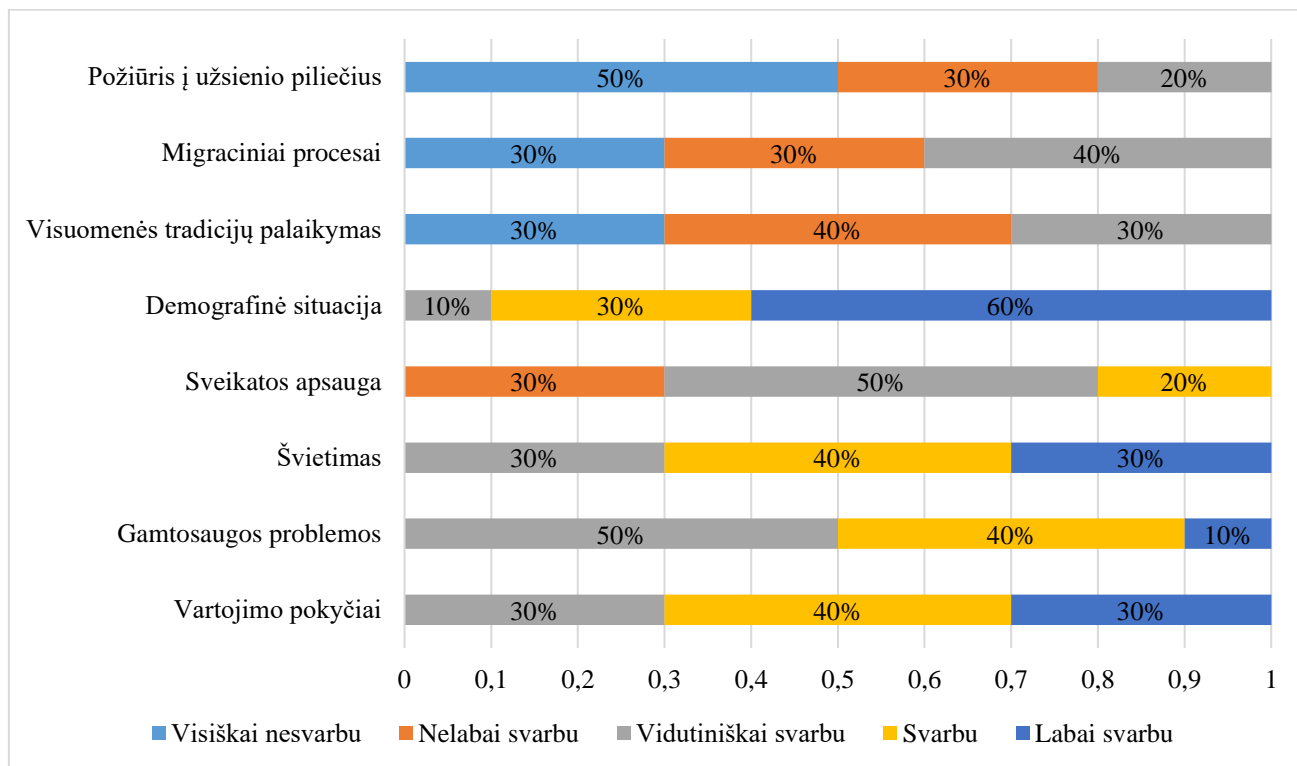
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Išanalizavus respondentų atsakymus, matome, kad 10 proc. ekspertų mano, kad teisinis reglamentavimas, investicijos į plėtrą, konkurencijos reguliavimas, santykiai su šalies valdžios institucijomis, įėjimo į rinką reguliavimas yra visiškai nesvarbus investicinį patrauklumą įtakojantis veiksnys. 20 proc. respondentų mano, kad paskolų politika, darbo santykių reguliavimas yra nelabai svarbus veiksnys. 30 proc. respondentų, mano, kad AB, IĮ, UAB ir kt. įstatymai, politinių partijų įtaka verslui, ekonomikos klasterių skatinimas bei teisinis reglamentavimas yra svarbus veiksnys investiciniam patrauklumui. Vidutiniškai svarbus veiksnys respondentams buvo įėjimo į rinką reglamentavimas, politinių partijų įtaka verslui, darbo santykių reguliavimas. Šiuos veiksnius 50 proc. respondentų pasirinko kaip vidutiniškai svarbius. Respondentams svarbūs politiniai veiksniai yra valstybėje vykdoma vidaus bei užsienio politika, atitinkamai pasirinko 60 ir 50 proc. respondentų, paskolų politika svarbi 50 proc. respondentų, investicijos į plėtrą svarbu 40 proc. respondentų. 70 proc. respondentų teigia, kad AB, IĮ, UAB ir kt. įstatymai yra labai svarbus veiksnys. 50 proc. mano, kad investicijos į plėtrą ir valstybėje vykdoma užsienio politika yra svarbus veiksnys. Iš gautų atsakymų, matome, kad respondentų nuomonės yra labai įvairios. Kaip svarbiausi veiksniai įtakojantys investicinį patrauklumą respondentams yra AB, IĮ, UAB ir kt. įstatymai, valstybėje vykdoma vidaus ir užsienio politika, bei investicijos į plėtrą. Mažiau svarbūs veiksniai yra muitų bei netarifinių kliūčių mažinimas, paskolų politika, priklausymas ES, NATO bei tarptautinės sutartys.

Malkin ir Malkina (2014) teigia, kad socialiniai veiksniai apima žmonių rūpinimąsi savo sveikata, požiūrį į importuojamas prekes ir paslaugas, gyvenimo būdą išsilavinimą, vartojimo įpročius, religinius ir kitus įsitikinimus, emigraciją ir imigraciją, gyventojų amžių ir vidutinę gyvenimo trukmę,

vartojimui skiriamas išlaidas ir kt. Žvirblis, Rudzkienė ir Jefimov (2008) akcentuoja, kad socialiniai pokyčiai verslui yra itin svarbūs, kadangi nuo jų priklauso darbo jėgos pasiūla, bei visuomenės pirkimo įpročiai.

36 – amė paveiksle galime matyti Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojančius socialinius veiksnius.

36 pav. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojančios socialiniai veiksniai

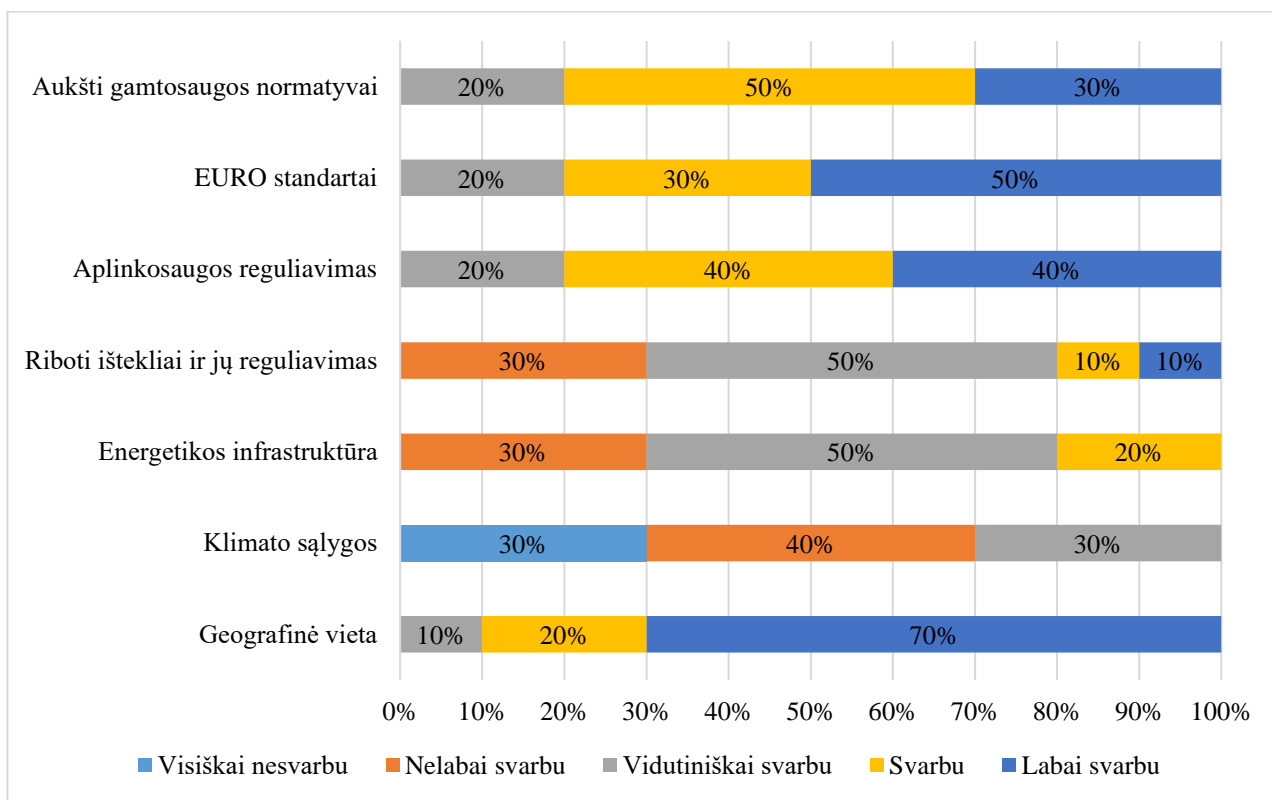
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Eksperstinės apklausos duomenimis, 50 proc. respondentų mano, jog požiūris į užsienio piliečius yra visiškai nesvarbus investicinį patrauklumą formuojantis veiksnys. 30 proc. respondentų, teigia, kad migraciniai procesai ir visuomenės tradicijų palaikymas yra visiškai nesvarbūs veiksniai. Kiti 30 proc. respondentų mano, jog požiūris į užsienio piliečius, sveikatos apsauga ir migraciniai procesai yra nelabai svarbūs veiksniai. 50 proc. respondentų kaip vidutiniškai svarbius veiksnius pasirinko gamtosaugos problemas ir sveikatos apsaugą. Švietimas, gamtosaugos problemos ir vartojimo pokyčiai 40 proc. respondentų atrodo svarbus veiksnys. 30 proc. teigia, kad demografinė situacija yra svarbu, 10 proc., kad vidutiniškai svarbu, o likę 60 proc. demografinę situaciją pasirinko kaip labai svarbų veiksnį. Švietimas ir vartojimo pokyčiai taip pat yra labai svarbūs 30 proc. respondentų.

Apibendrinant, galime teigti, kad požiūris į užsienio piliečius ir migraciniai procesai atrodo mažiau svarbūs respondentams dėl darbo jėgos poreikio didėjimo, bei pigesnės darbo jėgos arba aukštos kvalifikacijos darbuotojų paieškos.

Mokslininkai sutinka, kad verslo įtaka gamtai, daro vis didesnę poveikį, kadangi turi tam tikrą kontaktą su gamtine aplinka. Įmonės vartoja orą, vandenį, iškastinį kūrą, taip pat naudojami žemės

sklypais, keliais, perveža krovinius oru ar vandeniu ir ši veikla daro įtaką gamtai, pvz.: teršalai patenka į aplinką ir gali viršyti leistiną lygį.

37 pav. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojantys gamtiniai veiksniai

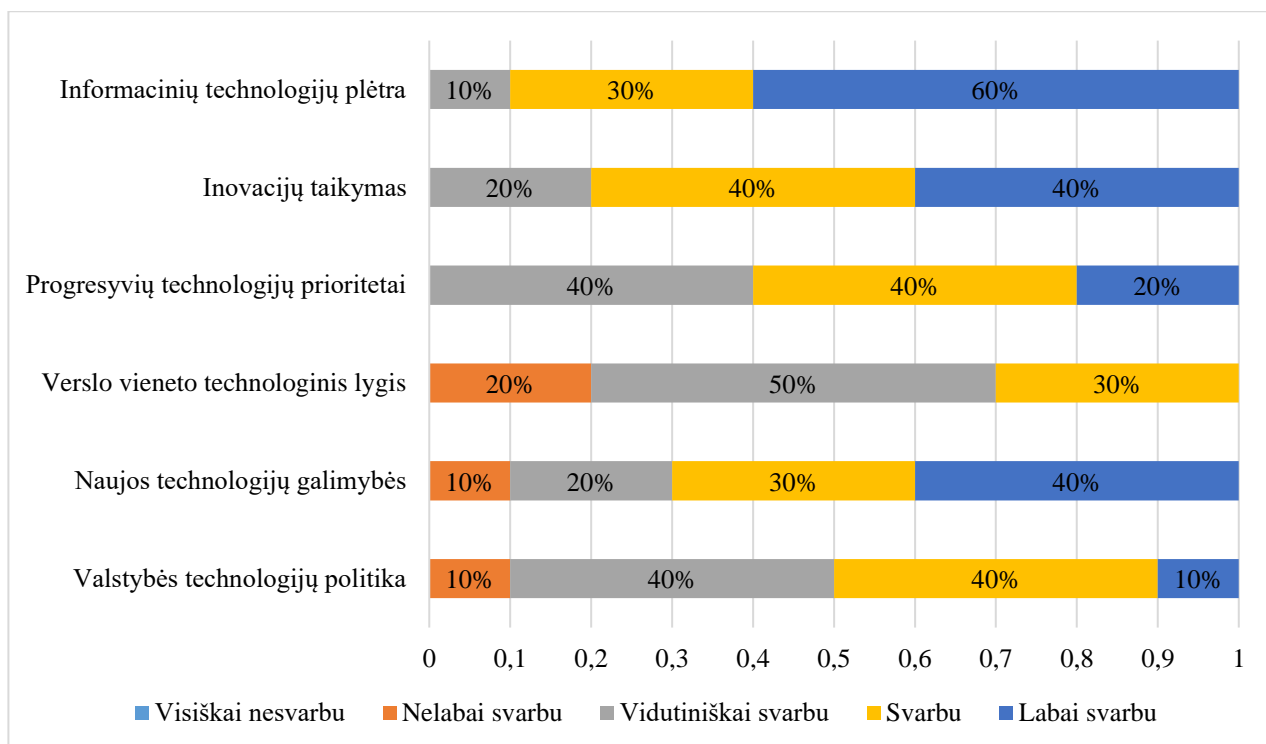
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Kaip matome, iš gautų respondentų atsakymų (žr. 37 - ą paveikslą), gamtiniai veiksniai atrodo labiau svarbūs nei kiti. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą labiausiai lemia geografinė vieta. Šį atsakymo variantą pasirinko net 70 proc. respondentų. EURO standartai svarbūs 50 proc. ir svarbūs 30 proc. respondentų. Taip pat 30 proc. respondentų teigia, kad aukšti gamtosaugos normatyvai yra svarbus veiksnys formuojantis investicijų pritraukimą. Aplinkosaugos reguliavimas kaip labai svarbus veiksnys yra 40 proc. respondentų. Atitinkamai 40 proc. mano, jog tai tik svarbus veiksnys. Daugelis mokslininkų bei ekspertų sutinka, kad šis veiksnys vis labiau įtakoja verslininkų pasirinkimą kur investuoti, ypač analizuojant ekologiniais ir aplinkosauginiais aspektais. 50 proc. respondentų mano, kad riboti ištekliai ir jų reguliavimas, bei energetikos infrastruktūra yra vidutiniškai svarbu. 30 proc. respondentų mano, kad klimato sąlygos visiškai nesvarbu norint pritraukti investuotojus.

Apibendrinant, galime teigti, kad respondentų nuomone, svarbiausi veiksniai įtakojantys regionų investicinį patrauklumą yra geografinė vieta. Svarbu, jog įmonės strateginė vieta būtų geografiškai patogioje vietoje, pvz.: prie jūrų uosto, geležinkelio ar automagistralių.

Technologiniai – moksliniai veiksniai išsiskiria didėjančia technologijų įtaka verslui. Ši aplinka apima procesus, metodus ir technikos priemones, kurios yra reikalingos įmonių veiklai plėtoti. Malkin ir Malkina (2014) teigia, kad technologiniai veiksniai apima bendrą infrastruktūros

išsivystymą, inovacijų diegimo ir technologinių pokyčių dinamiką, išlaidas technologinės plėtros ir mokslinių tyrimų veikloms, valstybės paskatas inovacijoms, naujausių technologijų plitimą, technologijų teisinį reguliavimą ir įdiegimo spartą.

38 pav. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojantys technologiniai – moksliniai veiksniai

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal gautus duomenis.

Išanalizavę duomenis (žr. 38 - ą pav.), matome, kad dauguma ekspertų sutinka, kad technologiniai – moksliniai veiksniai yra svarbūs. Kaip matome, 60 proc. respondentų mano, kad informacinių technologijų plėtra yra labai svarbus veiksnys formuojantis investicinį patrauklumą. Taip pat, net 40 proc. respondentų mano, kad inovacijų taikymas ir naujos technologijų galimybės yra labai svarbus veiksnys. Inovacijų taikymą, progresyvių technologijų prioritetus ir valstybės technologijų politiką, 40 proc. respondentų vertina kaip svarbų veiksnį formuojantį investicinį patrauklumą. Vidutiniškai svarbius veiksnius, 40 proc. respondentų išskyrė progresyvių technologijų prioritetus ir valstybės technologijų politiką, bei 50 proc. respondentų kaip vidutiniški svarbų veiksnį pasirinko verslo vieneto technologinį lygį. Šiame vertinime nei vienas respondentas neįvertino visiškai nesvarbiu nei vieno veiksnio.

Apibendrinant, galima teigti, kad technologinis tobulėjimas yra labai svarbus veiksnys siekiant aukšto Lietuvos regionų investicinio patrauklumo. Taip pat, galima konstatuoti, kad visi analizuoti veiksniai daro mažesnę ar didesnę įtaką Lietuvos regionų investiciniam patrauklumui. Todėl siekiant įvertinti regionų investicinį patrauklumą, svarbu analizuoti ir vertinti ekonominius, politinius, socialinius, gamtinius bei technologinius – mokslinius veiksnius.

Ekspertų atsakymai padėjo išskirti, kurie teorinėje dalyje aptarti investicinį patrauklumą formuojantys veiksniai yra svarbiausi. Kaip matome iš gautų rezultatų, galime teigti, kad Lietuvos

regionų investicinį patrauklumą labiausiai įtakojančios aplinkos yra ekonominės bei gamtinės. Taip pat, ekspertai išskyrė, kad Lietuvos regionų investicinį patrauklumą labiausiai įtakoiantys ekonominiai veiksniai yra rinkos konkurencija, laisvos ekonominės zonos bei mokesčiai ir tarifai. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą labiausiai įtakoiantys socialiniai veiksniai pagal ekspertus yra demografinė situacija, vartojimo pokyčiai, bei švietimas. Ekspertai taip pat teigia, kad Lietuvos regionų investicinį patrauklumą labiausiai įtakoiantys gamtiniai veiksniai yra geografinė vieta. Lietuvos regionų investicinį patrauklumą labiausiai įtakoiantys technologiniai – moksliniai veiksniai pagal ekspertus yra informacinių technologijų plėtra, inovacijų taikymas, bei naujos technologinės galimybės.

Apibendrinus, galima daryti išvadą, kad investuotojams renkantis į kurią regioną investuoti svarbiausia yra geografinė vieta, kurioje yra laisvos ekonominės zonos (šiuo metu, turime šešias laisvasias ekonomines zonas, kurios pagal plotą nuo didžiausio iki mažiausio yra: Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Kėdainiuose, Marijampolėje ir Panevėžyje), taip pat svarbu, kad tame regione būtų aukštos kvalifikacijos darbuotojų, todėl respondantai mano, kad švietimas yra vienas svarbiausių veiksnių formuojant investicinį patrauklumą. Tačiau, vien to negana norint pritraukti investuotojų į tam tikrą regioną. Regionai nuolat turi didinti savo informacinių technologijų plėtrą, taikyti inovacijas, kurios padeda verslui, darbuotojui ir gamtai, todėl turi atsirasti naujos technologinės galimybės, taip regionas tampa konkurencingu ir patraukliu. Visa tai patvirtina ankščiau praktinėje dalyje gauti rezultatai.

Išvados

1. Teorinėje dalyje išanalizuota mokslininkų literatūra, leidžia daryti išvadą, kad ekonomikos atžvilgiu investicinis patrauklumas yra šalies išorės ir vidaus aplinkos teigiamų ir neigiamų veiksnių rezultato įvertinimas. Šis rezultato įvertinimas daro įtaką investuotojui ir padeda įvertinti investuoti į šią šalį arba regioną ar ne. Investicinis patrauklumas susidaro iš kelių bendrų (tikslingų) investicinio klimato charakteristikų ir individualių (subjektyvių) investuotojų interesų. Jie bendrai nustato investicinės veiklos aktyvumą, kuris yra galutinis rodiklis. Šis rodiklis leidžia įvertinti ir susidaryti bendrą nuomonę apie šalies investicinę aplinką, taip pat ir apie investicinės veiklos patrauklumą. Lietuvos regionų investicinės aplinkos patrauklumą gali didinti regionuose sudaromos verslui ir darniai verslo plėtrai reikalingos sąlygos, bei vystoma infrastruktūra. Norint pritraukti investicijas į Lietuvos regionus pagrindinės sąlygos yra politinis stabilumas, ūkinės veiklos nevaržantys įstatymai ir nuostatos, mokesčių sistema skatinanti ūkinę veiklą bei patikima rinka ir žaliavų teikimas. Taip pat nustatytos antrinės sąlygos, kurios yra kvalifikuota darbo jėga, pakankamai išvystyta infrastruktūra ir palanki biurokratija. Kitaip tariant, Lietuvos regionus investuotojams patrauklius daro tie veiksniai, kurie lemia greitesnę atsipirkimo laiką, didesnę pelną ir lengvesnę įėjimą į rinką.
2. Analizuojant investicinio patrauklumo skirtumus Lietuvos regionuose, buvo pastebėta, kad Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regionai yra mažiausias nedarbo lygis, taip pat šiuose regionuose yra daugiausiai aukštos kvalifikacijos darbuotojų. Šie veiksniai lemia tai, kad šiuose regionuose taip pat yra ir didžiausi vidutiniai atlyginimai. Taip pat pastebėta, kad šie regionai nagrinėjant tiesiogines užsienio ir materialias investicijas yra stipriai atitolę nuo likusių regionų. Vien tik Vilniaus regione 2018 metų pabaigoje investicijos sudaro 70,2 proc. visų šalies TUI. Tai rodo, labai nevienodą investicijų pasiskirstymą Lietuvos regionuose.
3. Norint pritraukti daugiau investicijų į šalies regionus ir mažinti regioninę atskirtį yra būtinas investicinio patrauklumo formavimas. Tuose šalies regionuose, kuriuose pritraukiamas investicijų kiekis netenkina, Europos Sąjungos regioninė politika prisideda prie regionų atskirties mažinimo ir investicinio klimato patrauklumo formavimo bei didinimo. Yra suformuojami tikslai, kuriais norima pasiekti didesnę regionų konkurencingumą, padidinti užimtumą bei pasiekti darnią miestų, kaimų ir regionų plėtrą. Norint pasiekti šiuos tikslus, reikia didinti vietos gyventojų skaičių, užtikrinti kokybišką paslaugų teikimą ir tobulinti infrastruktūros vystymąsi. Norint įvertinti šalies regionų investicinį patrauklumą, ienas iš pagrindinių būdų yra vertinimas indeksu. Indeksu siekiama kompleksiskai įvertinti ekonominius ar socialinius šalies ar regiono plėtros aspektus, todėl remiantis juo, suinteresuoti asmenys analizuoja ekonominę aplinką, ekonominės politikos ir konkurencingumo didinimo strategijos įgyvendinimo efektyvumą, privataus ir viešojo sektoriaus veiklą, konkurencinius pranašumus ir trūkumus bei kitą informaciją. Todėl nepakankamai išsivysčiusiems regionams, kurių plėtrą būtina gerinti ir šių regionų patrauklumo vertinimas atliekamas naudojant tokius rodiklius kaip: nedarbo lygis, BVP tūkstančiui gyventojų, prekybos įmonių skaičius tenkantis 1000 – iui gyventojų, nefinansinių investicijų apimtis bei teritorinis išsivystymo indeksas.
4. Siekdami išsiaiškinti kokie veiksniai lemia Lietuvos regionų investicinį patrauklumą, sudarytas vertinimo modelis, kurio pagalba yra analizuojami pagrindiniai autorių išskirti veiksniai, tokie

kaip: ūkio ir šalies finansų, verslo statistikos, gyventojų užimtumo bei transporto ir ryšių rodikliai.

5. Gauti rezultatai parodė, kad investuotojams patraukliausi yra trys didieji Lietuvos regionai: Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos. Lyginant įvairius veiksnius Vilniaus regionas yra pirmoje vietoje pagal patrauklumą, antroje vietoje yra Kaunas ir trečioje Klaipėda. Į šiuos tris regionus yra pritraukiama daugiausiai TUI, bei materialinių investicijų. Tai rodo, kad šiuose regionuose nagrinėti investicinį patrauklumą formuojantys veiksniai turi aukščiausius rezultatus, lyginant įvairius statistinius duomenis ir skaičiuojant indeksą. Tai gali lemti, kad šiuose trijuose regionuose vyrauja didžiausi vidutiniai (bruto) atlyginimai, taip pat šiuose regionuose yra daugiausiai kvalifikuotų darbuotojų, bei šie regionai pritraukia daugiausiai materialinių investicijų. Visiškai normalu, kad patrauklesni yra didieji regionai, kadangi juose yra didžiausi pinigų srautai ir investicijos. Tai lemia, kad investuotojams šiuose regionuose yra patraukliausia investuoti ir tam yra sudarytos puikios sąlygos.
6. Ekspertinis vertinimas patvirtino, kad svarbiausia formuojanti investicinį patrauklumą Lietuvos regionuose yra ekonominė bei technologinė – mokslinė aplinka. Norint pritraukti daugiau investicijų į Lietuvos regionus svarbiausi veiksniai yra rinkos konkurencija, investicijos į plėtrą, švietimas, geografinė padėtis, informacinių technologijų plėtra, laisvosios ekonominės zonos, mokesčių lengvatos.

Literatūros sąrašas

2. Biau, C., Pfister, M. (2014). Creating an environment for investment and sustainable development. Development Cooperation Report.
3. Brenkevičiūtė, R., (2010). Tiesioginių užsienio investicijų poveikio šalies ekonomikai analizė. [žiūrėta: 2019-12-01]. Prieiga per internetą: <https://search.proquest.com/openview/2693a16fe52ac854a6f9027425ca8030/1?pq-origsite=gscholar&cbl=686354>.
4. Bruneckienė, J. (2013). Regionų plėtros vertinimas indeksu. [žiūrėta 2019-12-05]. Prieiga per internetą: <https://www.ebooks.ktu.lt/einfo/1038/regionu-pletros-vertinimas-indeksu/>.
5. Bruneckienė, J. (2014). Sumaniosios ekonomikos koncepcija ekonominės vertės kūrimo mieste kontekste. [žiūrėta: 2019-11-23]. Prieiga per internetą: <http://vpa.ktu.lt/index.php/PPA/article/view/8301/4220>.
6. Bruneckienė, J., Činčikaitė, R. (2009). Šalies regionų konkurencingumo vertinimas regionų konkurencingumo indeksu: tikslumo didinimo aspektas. Ekonomika ir vadyba. ISSN 1822-6515.
7. Bruneckiene, J., Guzavicius, A., Cincikaite, R. (2010). Measurement of urban competitiveness in Lithuania. [žiūrėta: 2019-12-1]. Prieiga per internetą: <http://inzeko.ktu.lt/index.php/EE/article/view/11709>.
8. Buckley P. J. (2002). FDI, regional differences and economic growth: panel data and evidence from China. [žiūrėta: 2019-11-15]. Prieiga per internetą: http://www.unctad.org/en/docs/iteit29v11n1a1_en.pdf.
9. Cibulskienė, D., Butkus, M. (2009). Investicijų ekonomika: finansinės investicijos. Šiaulių universiteto leidykla. ISBN: 9789986389538.
10. Cole, M., Elliott, R., Zhang, L. (2017). Foreign Direct Investment and the Environment. Annual Review of Environment and Resources.
11. Čegyte, O., Miečinskienė, A. (2009). Tiesioginių užsienio investicijų poveikio tyrimas. [žiūrėta: 2019-12-10]. Prieiga per internetą: <http://www.old.mla.vgtu.lt/index.php/mla/article/download/148/142-572-1-PB.pdf>.
12. Danilevičienė, I., Lukšytė, V. (2017). TUI investicijų įtakos šalies ekonomikos konkurencingumui vertinimas.
13. Dapkus, R. (2008). Kaimiškųjų regionų investicinio klimato vertinimas. [žiūrėta: 2019-11-11]. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367161845378/J.04~2008~1367161845378.pdf>.
14. Domarkienė, L.; Miškinis, G. (2006) Investicijų skatinimas Lietuvoje. [žiūrėta 2019-11-12]. Prieiga per internetą: <http://www.elibrary.lt/resursai/DB/StatistikosDep/LEA/2006-02/L083-089.pdf>.

15. Džiūgaitė, R., Nedzveckas, J. (2001). Užsienio investicijų dinamika Lietuvoje. [žiūrėta: 2019-11-28]. Prieiga per internetą: <http://gs.elaba.lt/object/elaba:1805380/1805380.pdf>.
16. Ernst & Young (2019). European investment monitor: report. [žiūrėta: 2019-11-20]. Prieiga per internetą: <https://www.ey.com/lt/en/home/ey-lithuania>.
17. Eurostat duomenų bazė. [žiūrėta 2019-11-01]. Prieiga per internetą: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.
18. Gedvilaitė, R (2007). Lietuvos investicinio klimato formavimas ir plėtra. [žiūrėta: 2019-10-21]. Prieiga per internetą: http://jaunasis-mokslininkas.asu.lt/smk_2006/ekonomika/Gedvilaite%20Rutene.pdf.
19. Griebeler, M., Wagner, E. (2017). A signaling model of foreign direct investment attraction. *Economia*
20. Hanh, V., Hung, D., Hoat, N., Trang, D. (2017). Improving quality of foreign direct investment attraction in Vietnam. *International Journal of Quality Innovation*.
21. Hilpert, U. (2019). Diversities of Innovation. [žiūrėta 2019-11-25]. Prieiga per internetą: <https://www.crcpress.com/Diversities-of-Innovation/Hilpert/p/book/9781138189072>.
22. Invest Lithuania (2019). Lietuvos privalumai. [žiūrėta: 2019-11-16]. Prieiga per internetą: <https://investlithuania.com/lt/lietuvos-privalumai/infrastruktura/>.
23. Investuok Lietuvoje (2017). Reformų gairės konkurencingai Lietuvai. [žiūrėta 2019-11-15]. Prieiga per internetą: http://www.investlithuania.com/wp-content/uploads/2017/09/Reformu-gaires_ilgoji-versija.pdf.
24. Investuok Lietuvoje (2017). TUI projektų 2017 m. apžvalga. [žiūrėta 2019-11-15]. Prieiga per internetą: <https://investlithuania.com/wp-content/uploads/2018/05/Tiesioginiu-uzsienio-investiciju-projektu-apzvalga-2017.pdf>.
25. Jurbarko rajono savivaldybės investicijų pritraukimo galimybių studija. [žiūrėta 2019-11-15]. Prieiga per internetą: <https://www.jurbarkas.lt>.
26. Kačanova, J., Kalpokaitė, G. (2015). Regionų investicijų rinkodara. [žiūrėta 2019-11-15]. Prieiga per internetą: http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2015/10/Investiciju-rinkodara-regionams_Julija-Kacano-va-ir-Gerda-Kalpokaitė.pdf.
27. Kilijoniene, A., Simanaviciene, Z., Simanavicius, A. (2010). The evaluation of social and economic development of the region. [žiūrėta: 2019-12-1]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/228436213_The_Evaluation_of_Social_and_Economic_Development_of_the_Region.
28. Kvon, G., Karpenko, M., Kulkov, A. (2017). Regional Investment Policy: Analysis and Assessment of the Investment Environment State. *Eurasian Journal of Analytical Chemistry*.
29. Kvon, G.M. (2015). Financing of real investments in the region: analysis of budgetary sources of financing (on the example of the Republic of Tatarstan) *Bulletin of the Belgorod University of Cooperation, Economics and Law*.

30. Laskienė, D. (2010). Ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir investicijas priimančios šalies tarptautinės prekybos: Lietuvos atvejis. *Ekonomika ir vadyba*. Kauno technologijos universitetas. ISSN 1822-6515.
31. Lietuvos bankas (2015). Finansinio stabilumo apžvalga. [žiūrėta: 2019-12-03]. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/finansinio_stabilumo_apzvalga_2015.
32. Lietuvos banko internetinė svetainė. [žiūrėta: 2019-11-3]. Prieiga per internetą: www.lb.lt.
33. Lietuvos inovacijų 2010 – 2020 metų strategija. [žiūrėta: 2019-11-17]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.365849>.
34. Lietuvos laisvųjų ekonominių zonų asociacija. [žiūrėta: 2019-11-30]. Prieiga per internetą: <http://lafez.lt/amatas/>.
35. Lietuvos pažangos strategija “Lietuva 2030”. [žiūrėta 2019-11-20]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt>.
36. Lietuvos regioninės politikos Baltoji knyga. (2017). [žiūrėta 2019-11-17]. Prieiga per internetą: https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Naujienos/Regionines_politikos_baltoji_knyga_20171215.pdf.
37. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas (1999). [žiūrėta: 2019-11-27]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.84573>.
38. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas “Dėl 2014-2020 metų Nacionalinės pažangos
39. Lietuvos statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. Rodiklių duomenų bazė. [žiūrėta: 2019-11-01]. Prieiga per internetą: <http://dbl.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>.
40. LR Seimo nutarimas (2012). Dėl valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija “Lietuva 2030” patvirtinimo. Nr. XI-2015. [žiūrėta: 2019-11-10]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>.
41. Lukoševičiūtė, G., Martinkutė - Kaulienė, R. (2016). The Evaluation of Foreign Direct Investment Influence on Economic Development of Baltic Countries. [žiūrėta: 2019-11-30]. Prieiga per internetą: <https://journals.vgtu.lt/index.php/MLA/article/download/2403/1942>.
42. Meilienė, E., Snieška, V. (2010). Lietuvos pramonės konkurencingumo veiksniai eksporto politikos nuostatose. [žiūrėta: 2019-11-26]. Prieiga per internetą: https://www.mruni.eu/upload/iblock/f82/9_e.meiliene%20ir%20kt..pdf.
43. Misiūnas, A., Gudeliauskaitė, D. (2013). Baltijos šalių investicinio klimato charakteristikos.
44. Naginionytė, A. (2019). Lietuvos regionų ekonominės ir socialinės situacijos apžvalga bei Nacionalinės regioninės politikos analizė. [žiūrėta 2018-11-17]. Prieiga per internetą: <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2019/03/Esamos-situacijos-ir-poreikio-analize.pdf>.
45. Naulickaitė, J., Solnyškinienė, J. (2016). TUI plėtros sąlygos globalizacijos procesų kontekste.

46. Nausėda, A., Lembutis, V. (2010). Investicinio patrauklumo aspektai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje.
47. Nausėda, A., Lembutis, V. (2010). Investicinio patrauklumo aspektai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje. [žiūrėta: 2019-10-15]. Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/33037787/Investicinio_patrauklumo_aspektai_Lietuvoje_Latvijoje_Estijoje.
48. Neverauskienė, L., Pocius, A. (2017). Gyventojų užimtumo pokyčių diferenciacijos įvertinimas Lietuvos regionuose.
49. programos patvirtinimo” Nr.1482. [žiūrėta 2019-11-17]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439028>.
50. Rudzkienė, V. (2005). Socialinė statistika. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
51. Ruplienė D., Garšvienė L. (2008). Tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonominiam augimui. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. Šiaulių universitetas. ISSN 1648-909.
52. Ruplienė, D., Garšvienė, L. (2008). Tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonominiam augimui. [žiūrėta 2019-11-11]. Prieiga per internetą: http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:2063560/datastreams/ATTACHMENT_2063566/content.
53. Ruplienė, D., Montvilaitė, K., Grigaliūnaitė, T. (2008) Tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai. [žiūrėta: 2019-11-2]. Prieiga per internetą: <http://www.su.lt/filemanager/download/6306/Rupliene%20Montvilaite.pdf>.
54. Saksonova, S. (2014). Foreign Direct Investment Attraction in The Baltic States. Teorija ir praktika.
55. Samuolis, G. (2001). Tiesioginių užsienio investicijų įtaka Lietuvos ūkiui. [žiūrėta 2019-11-16]. Prieiga per internetą: <http://vadyba.asu.lt/25/87.pdf>.
56. Snieška, V., Bruneckiene, J. (2009). Measurement of Lithuanian Regions by Regional Competitiveness Index. [žiūrėta: 2019-11-24]. Prieiga per internetą: <http://inzeko.ktu.lt/index.php/EE/article/view/11584>.
57. SU,W., Zhang, D., Zhang, C., et al. (2018). Determinant of Foreign Direct Investment in the Visegard Group Countries After The EU Enlargement.Technological and Economic Development of Economy.
58. Šlėderytė, A., Montvilaitė, K. (2015). TUI ir jų pritraukimą lemiančių veiksnių tyrimas ES šalyse konvergencijos aspektu.
59. Šneiderienė, A., Jusčius, V. (2015). Regiono ekonominio augimo vertinimo metodologinės problemos.
60. Štreimikienė, D. (2000). Užsienio investicijos ir regionų plėtra Lietuvoje. Inžinerinė ekonomika. ISSN 1392-2785.

61. Tidikis R. (2003). Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras.
62. TUI plėtros agentūra “Investuok Lietuvoje” (2016). [žiūrėta: 2019-11-16]. Prieiga per internetą: <https://investlithuania.com/lt/naujienos/investuok-lietuvoje-rezultatai-rekordiniai-metai-ir-gamybos-investiciju-proverzis/>
63. Tvaronavičienė M., Grybaitė V. (2007). Impact of FDI on Lithuanian Economy: Insight into Development of Main Economic Activities. Journal of Business Economics and Management. ISSN 1611-1699.
64. Valentinavičius, S. (2005). Investicijų į verslą skatinimo veiksniai. Verslas, vadyba ir studijos: konferencijos pranešimų medžiaga. Vilnius: TECHNIKA.
65. Valentinavičius, S. (2012). Įmonės investicinio patrauklumo vertinimo teoriniai aspektai. Buhalterinės apskaitos teorija ir praktika. Vilniaus Universitetas. ISSN 1822-8682.
66. Valstybės kontrolė (2017). Valstybės institucijų ir įstaigų veiksmai pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas. Valstybinio audito ataskaita Nr. VA-2017-P-20-6-16.
67. Zykienė, I. (2018). Evaluation of location's attractiveness for business growth in the context of smart development. [žiūrėta: 2019-10-5]. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1331677X.2019.1590217>.
68. Žilinkij, G. (2012). Investicijų portfelio sprendimai. VGTU leidykla Technika. ISBN 978-9955-28
69. Žilinskaitė, A. (2010). Negative and positive effects of foreign direct investment. Economics and management. Kaunas University of Technology. [žiūrėta: 2019-11-22]. Prieiga per internetą: <http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/15/1822-6515-2010-332.pdf>.

Priedai

1 priedas. Ekspertinio vertinimo anketa

Gerbiamas Eksperte,

Maloniai kviečiu Jus dalyvauti Kauno technologijos universiteto Ekonomikos ir verslo fakulteto magistranto Žilvino Stanišausko atliekamame tyrime „Lietuvos regionų investicinio patrauklumo vertinimas“. Jūsų ekspertinis vertinimas labai reikšmingas įvertinant Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojančius veiksnius.

Šis tyrimas – sudėtinė socialinių mokslų (ekonomikos krypties) magistro projekto „Lietuvos regionų investicinio patrauklumo vertinimas“ dalis. Tyrimo tikslas – įvertinti Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojančius veiksnius bei jų svarbą.

Klausimynas anoniminis. Apklaustos duomenys bus analizuojami apibendrintai, todėl konfidencialumas garantuojamas.

Iš anksto dėkoju už skirtą laiką ir nuoširdų bendradarbiavimą!

Pagarbiai,

Ekonomikos katedros magistrantas Žilvinas Stanišauskas

I. BENDRA INFORMACIJA APIE EKSPERTĄ

1.1. Jūsų lytis:

Mot. Vyr.

1.2. Jūsų amžius:

iki 25 metų 26 – 35 metai 36 – 45 metai

46 – 60 metai nuo 61 metų

1.3. Jūsų išsilavinimas:

aukštasis (profesinio bakalauro/bakalauro kvalifikacinis laipsnis) aukštasis (magistro kvalifikacinis laipsnis ar jam prilygintas) aukštasis (daktaro mokslo laipsnis) kita (įrašykite) _____

1.4. Jūsų darbo patirtis pagal išsilavinimą:

iki 3 metų nuo 3 iki 5 metų nuo 5 iki 10 metų 10 ir daugiau metų

II. LIETUVOS REGIONŲ INVESTICINĮ PATRAUKLUMĄ ĮTAKOJANTYS VEIKSNIAI

2.1 Įvertinkite pagal svarbą aplinkas, įtakojančias Lietuvos regionų investicinį patrauklumą.

(1 – visiškai nesvarbus, 2 – nelabai svarbus, 3 – vidutiniškai svarbus, 4 – svarbus, 5 – labai svarbus. Skirtingi elementai gali būti vertinami vienodais balais).

Eil. Nr.	Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojančios aplinkos	Balas				
		1	2	3	4	5
1.	Ekonominė aplinka	1	2	3	4	5
2.	Politinė aplinka	1	2	3	4	5
3.	Socialinė aplinka	1	2	3	4	5
4.	Gamtinė aplinka	1	2	3	4	5
5.	Technologinė – mokslinė aplinka	1	2	3	4	5

2.2. Suskirstykite pagal svarbą Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojančius ekonominius veiksnius:

(1 – visiškai nesvarbus, 2 – nelabai svarbus, 3 – vidutiniškai svarbus, 4 – svarbus, 5 – labai svarbus. Skirtingi elementai gali būti vertinami vienodais balais).

Eil. Nr.	Ekonominiai veiksniai	Balas				
		1	2	3	4	5
1.	Rinkos konkurencija	1	2	3	4	5
2.	Ekonominis augimas	1	2	3	4	5
3.	Infliacija	1	2	3	4	5
4.	Užimtumas	1	2	3	4	5

5.	Palūkanų normos	1	2	3	4	5
6.	Valiutų kursų svyravimas	1	2	3	4	5
7.	Investicijų klimatas	1	2	3	4	5
8.	Veiklos vykdymo	1	2	3	4	5
9.	Boikotas, maitų politika	1	2	3	4	5
10.	Laisvosios ekonominės zonos	1	2	3	4	5
11.	Mokesčiai, tarifai, kvotos	1	2	3	4	5
12.	Galimybės gauti Europos Sąjungos paramą	1	2	3	4	5

2.3. Suskirstykite pagal svarbą Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakančius politinius – teisinius veiksnius:

(1 – visiškai nesvarbus, 2 – nelabai svarbus, 3 – vidutiniškai svarbus, 4 – svarbus, 5 – labai svarbus. Skirtingi elementai gali būti vertinami vienodais balais).

Eil. Nr.	Politiniai – teisiniai veiksniai:	Balas				
1.	Valstybėje vykdoma vidaus politika	1	2	3	4	5
2.	Valstybės vykdoma užsienio politika	1	2	3	4	5
3.	Teisinis reglamentavimas	1	2	3	4	5
4.	Santykiai su šalies valdžios institucijomis	1	2	3	4	5
5.	Mokesčių sistema	1	2	3	4	5
6.	Paskolų politika	1	2	3	4	5
7.	Darbo santykių reguliavimas	1	2	3	4	5
8.	Konkurencijos reguliavimas	1	2	3	4	5
9.	Valstybinis reguliavimas	1	2	3	4	5
10.	Ekonomikos klasterių skatinimas	1	2	3	4	5
11.	Investicijos į plėtrą	1	2	3	4	5
12.	Muitų bei netarifinių kliūčių mažinimas	1	2	3	4	5
13.	Priklausymas ES, NATO bei tarptautinės sutartys	1	2	3	4	5
14.	Politinių partijų įtaka verslui	1	2	3	4	5
15.	Įėjimo į rinką reguliavimas	1	2	3	4	5
16.	AB, IĮ, UAB ir kt. įstatymai	1	2	3	4	5

2.4. Suskirstykite pagal svarbą Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakančius socialinius veiksnius:

(1 – visiškai nesvarbus, 2 – nelabai svarbus, 3 – vidutiniškai svarbus, 4 – svarbus, 5 – labai svarbus. Skirtingi elementai gali būti vertinami vienodais balais).

Eil. Nr.	Socialiniai veiksniai	Balas				
1.	Vartojimo pokyčiai	1	2	3	4	5
2.	Gamtosaugos problemos	1	2	3	4	5
3.	Švietimas	1	2	3	4	5
4.	Sveikatos apsauga	1	2	3	4	5
5.	Demografinė situacija	1	2	3	4	5
6.	Visuomenės tradicijų palaikymas	1	2	3	4	5
7.	Migraciniai procesai	1	2	3	4	5
8.	Požiūris į užsienio piliečius	1	2	3	4	5

2.5. Suskirstykite pagal svarbą Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakančius gamtinius veiksnius:

(1 – visiškai nesvarbus, 2 – nelabai svarbus, 3 – vidutiniškai svarbus, 4 – svarbus, 5 – labai svarbus. Skirtingi elementai gali būti vertinami vienodais balais).

Eil. Nr.	Gamtiniai veiksniai	Balas				
1.	Geografinė vieta	1	2	3	4	5
2.	Klimato sąlygos	1	2	3	4	5
3.	Energetikos infrastruktūra	1	2	3	4	5
4.	Riboti išteklių ir jų reguliavimas	1	2	3	4	5
5.	Aplinkosaugos reguliavimas	1	2	3	4	5
6.	EURO standartai	1	2	3	4	5

7.	Aukšti gamtosaugos normatyvai	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
----	-------------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------

2.6. Suskirstykite pagal svarbą Lietuvos regionų investicinį patrauklumą įtakojančius technologinius– mokslinius veiksnius:

(1 – visiškai nesvarbus, 2 – nelabai svarbus, 3 – vidutiniškai svarbus, 4 – svarbus, 5 – labai svarbus. Skirtingi elementai gali būti vertinami vienodais balais).

Eil. Nr.	Technologiniai – moksliniai veiksniai	Balas				
		1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
1.	Valstybės technologijų politika	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
2.	Naujos technologijų galimybės	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
3.	Verslo vieneto technologinis lygis	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
4.	Progresyvių technologijų prioritetai	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
5.	Inovacijų taikymas	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
6.	Informacinių technologijų plėtra	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

Dėkoju už skirtą laiką ir nuoširdų bendradarbiavimą!

Anketą sudarė magistrantas Žilvinas Stanišauskas

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Donelaičio g. 20, LT-44309, Kaunas

Mokslinio darbo vadovė prof. dr. Jurgita Bruneckienė

Užpildytą anketą prašome siųsti el paštu: zilvinas.stanisauskas@ktu.edu

2 priedas. Lietuvos regionų investicinio patrauklumo indeksai ir rangai 2014 – 2017 m.

Perio d	Region	Nedarbo lygis		Vid. darbo užmokestis		Gyventojai turintys aukštąjį išsilavinimą		Darbingo amžiaus žmonės		Materialinės investicijos		Veikiančios įmonės		Bankrotai		Gyventojų skaičius		BVP vienam gyventojui		Bendras kelių ilgis		Auto. 1000 gyv.	
		Inde x	Rati ng	Inde x	Rati ng	Inde x	Rati ng	Inde x	Rati ng	Inde x	Rati ng	Inde x	Rati ng	Inde x	Rati ng	Inde x	Rati ng	Inde x	Rati ng	Inde x	Rati ng	Inde x	Rati ng
2014	Vilniaus	1,109 4	2	2,540 2	1	2,372 4	1	2,276 6	1	2,006 2	1	2,521 2	1	- 2,478 9	10	2,235 3	1	2,335	1	1,550 2	1	-1,82	10
2014	Telšių	0,016 8	5	- 0,501 2	5	- 0,607 7	8	- 0,632 9	8	- 0,469 1	7	- 0,530 2	6	0,652 4	3	- 0,647 2	8	- 0,338 7	6	- 0,635	7	0,132 8	6
2014	Marijampolės	- 0,151 3	7	- 0,517 4	6	- 0,616 5	9	- 0,602 7	6	- 0,792 5	9	- 0,587 1	8	0,678 5	2	- 0,610 5	6	- 0,695 1	9	- 1,089 8	9	1,031 1	3
2014	Tauragės	0,240 9	4	- 0,634 8	10	- 0,743 4	10	- 0,811 1	10	- 0,872 4	10	- 0,645 9	10	0,683 8	1	- 0,824 5	10	- 0,962 5	10	- 0,685 6	8	1,070 1	1
2014	Šiaulių	- 0,123 3	6	- 0,606 5	8	- 0,194 2	4	- 0,052 2	4	- 0,458 2	6	- 0,257 7	4	0,150 6	7	- 0,042	4	- 0,279 2	4	- 0,720 3	3	- 1,195 1	9
2014	Alytaus	- 1,692 2	10	- 0,517 4	6	- 0,596 4	7	- 0,625 4	7	- 0,285	4	- 0,557	7	0,574	4	- 0,628 7	7	- 0,635 7	8	- 1,219 5	10	1,070 1	1
2014	Panevėžio	- 0,347 4	8	- 0,189 6	4	- 0,332 4	5	- 0,258 6	5	- 0,636 9	8	- 0,341	5	0,401 5	6	- 0,244 1	5	- 0,279 2	4	- 0,217 2	4	0,171 8	5
2014	Klaipėdos	1,333 6	1	0,451 9	3	0,131 3	3	0,145 9	3	1,578 5	2	0,161 4	3	- 0,387 9	8	0,152 2	3	0,849 6	2	- 0,513 1	6	- 0,609 3	8
2014	Kauno	0,997 4	3	0,599 6	2	1,123	2	1,217 4	2	0,260 4	3	0,844	2	- 0,769 5	9	1,270 7	2	0,612	3	1,479 4	2	- 0,414	7
2014	Utenos	- 1,384	9	- 0,624 7	9	- 0,536 1	6	- 0,656 9	9	- 0,331	5	- 0,607 6	9	0,495 6	5	- 0,661 2	9	- 0,606	7	0,175 9	5	0,562 4	4
2015	Vilniaus	0,936 4	3	2,299 1	1	2,416 1	1	2,284 6	1	1,855 3	1	2,556 9	1	- 2,484 2	10	2,245 4	1	2,332 2	1	1,609 5	1	- 1,872 1	10
2015	Telšių	0,064 6	5	- 0,121 7	4	- 0,633	9	- 0,631	8	- 0,489 2	6	- 0,520 7	6	0,576 5	5	- 0,644 3	8	- 0,312 9	6	- 0,639 9	7	0,171	6
2015	Marijampolės	0,032 3	6	- 0,832 3	9	- 0,596 8	8	- 0,602 3	6	- 0,694 2	8	- 0,575 4	8	0,637 4	2	- 0,609 1	6	- 0,739 5	9	- 1,092 9	9	0,879 8	3
2015	Tauragės	0,452 1	4	- 0,910 1	10	- 0,734 2	10	- 0,807 4	10	- 1,023 1	10	- 0,625 4	10	0,663 4	1	- 0,819 2	10	- 0,938 6	10	- 0,821 2	8	1,088 2	1

2015	Šiaulių	- 0,807 2	8	- 0,449 3	6	- 0,213 4	4	- 0,061 3	4	- 0,356 9	5	- 0,263 9	4	0,154 8	7	- 0,050 5	4	- 0,256	5	0,741	3	- 1,246 7	9
2015	Alytaus	- 1,582 2	10	- 0,551 7	7	- 0,549 8	7	- 0,624 1	7	0,113 9	4	- 0,540 9	7	0,585 2	4	- 0,626 1	7	- 0,654 2	7	- 1,181 3	10	1,004 9	2
2015	Panevėžio	- 0,484 3	7	- 0,349	5	- 0,347 2	5	- 0,263	5	- 0,799 1	9	- 0,345 7	5	0,415 6	6	- 0,249 3	5	- 0,227 5	4	0,390 2	4	0,296	5
2015	Klaipėdos	1,453	1	0,560 3	3	0,104 9	3	0,144 6	3	1,642	2	0,124 7	3	- 0,436 5	8	0,153 4	3	0,796 4	2	- 0,506 2	6	- 0,537 9	8
2015	Kauno	1,065 6	2	0,943 3	2	1,062 2	2	1,209 4	2	0,252 2	3	0,785 7	2	- 0,732 1	9	1,259 2	2	0,654 2	3	1,321 3	2	- 0,412 8	7
2015	Utenos	- 1,130 1	9	- 0,588 6	8	- 0,508 8	6	- 0,649 5	9	- 0,501 1	7	- 0,595 2	9	0,62	3	- 0,659 6	9	- 0,654 2	7	0,179 5	5	0,629 6	4
2016	Vilniaus	1,304 2	2	2,307 4	1	2,452 2	1	2,288 3	1	2,140 1	1	2,567	1	- 2,250 7	10	2,253 9	1	2,306 4	1	1,834	1	- 1,982 6	10
2016	Telšių	- 0,720 8	8	- 0,221	4	- 0,613 5	9	- 0,626 1	8	- 0,536	6	- 0,520 2	6	0,565 9	5	- 0,640 7	8	- 0,356 9	6	- 0,778 2	7	0,262 6	5
2016	Marijampolės	- 0,343 2	5	- 0,884 4	10	- 0,608 7	8	- 0,598	6	- 0,465 8	5	- 0,571 1	8	0,602 5	4	- 0,607 4	6	- 0,756 4	9	1,020 7	9	0,795 3	3
2016	Tauragės	0,514 8	4	- 0,776 4	9	- 0,701 1	10	- 0,801 5	10	- 0,647 8	8	- 0,616 3	10	0,811 1	1	- 0,813 5	10	- 0,942 8	10	- 0,808	8	1,099 8	1
2016	Šiaulių	- 0,514 8	6	- 0,295 8	5	- 0,180 1	4	- 0,069	4	- 0,200 8	4	- 0,270 3	4	0,138 2	7	- 0,058	4	- 0,170 5	4	0,704 1	3	- 1,107 4	9
2016	Alytaus	- 0,720 8	8	- 0,619 7	7	- 0,514	6	- 0,622	7	- 0,804 5	10	- 0,536 3	7	0,612 9	3	- 0,624 3	7	- 0,649 8	7	- 1,156	10	0,985 6	2
2016	Panevėžio	- 0,514 8	6	- 0,334 2	6	- 0,344 7	5	- 0,266 4	5	- 0,537 2	7	- 0,347 1	5	0,393 8	6	- 0,255 5	5	- 0,250 3	5	0,446 3	4	0,262 6	5
2016	Klaipėdos	1,475 9	1	0,472 1	3	0,056 7	3	0,144 8	3	1,333 7	2	0,113 1	3	- 0,618 1	8	0,155 4	3	0,761 7	2	- 0,453 7	6	- 0,574 6	8
2016	Kauno	0,995 3	3	1,004 9	2	1,009 9	2	1,206 9	2	0,451 3	3	0,770 2	2	- 1,030 2	9	1,249 5	2	0,735 1	3	1,028 1	2	- 0,384 3	7
2016	Utenos	- 1,475 9	10	- 0,652 8	8	- 0,556 6	7	- 0,656 9	9	- 0,733	9	- 0,588 9	9	0,774 6	2	- 0,659 4	9	- 0,676 5	8	0,204 2	5	0,643 1	4
2017	Vilniaus	1,369 6	1	2,091	1	2,471 3	1	2,301 8	1	2,055 5	1	2,561 7	1	- 2,489 4	10	2,269	1	2,284 3	1	1,842 7	1	- 2,034 9	10

2017	Telšių	- 0,132 3	6	0,190 5	4	- 0,572 5	7	0,622 8	8	- 0,276 1	5	- 0,516 6	6	0,550 5	4	- 0,637 8	8	- 0,336 2	6	- 0,683 8	7	0,256 5	6
2017	Marijampolės	- 0,060 8	5	- 1,040 9	9	- 0,612 9	9	- 0,594 7	6	- 0,699 7	7	- 0,572 7	8	0,604	2	- 0,606 1	6	- 0,731 8	8	- 1,016 8	9	0,769 5	3
2017	Tauragės	0,046 5	4	- 1,064 6	10	- 0,676 4	10	- 0,792 6	10	- 0,786 9	9	- 0,624 8	10	0,732 3	1	- 0,805 6	10	- 0,954 2	10	- 0,812 7	8	1,111 5	1
2017	Šiaulių	- 0,275 3	8	- 0,553 1	7	- 0,205 5	4	- 0,075 7	4	- 0,203 8	4	- 0,265 2	4	0,219	7	- 0,064 9	4	- 0,138 4	4	0,779 7	3	- 1,043 1	9
2017	Alytaus	- 0,382 6	9	- 0,581 5	8	- 0,518 3	6	- 0,620 7	7	- 0,781 2	8	- 0,536 5	7	0,539 8	5	- 0,620 5	7	- 0,657 6	7	- 1,156 7	10	0,940 5	2
2017	Panevėžio	- 0,203 8	7	- 0,245 2	5	- 0,380 9	5	- 0,274 2	5	- 0,438	6	- 0,343 3	5	0,376 7	6	- 0,264	5	- 0,262	5	0,487 6	4	0,324 9	5
2017	Klaipėdos	0,797 4	3	0,771 9	3	0,099 3	3	0,142 8	3	1,279 4	2	0,107 5	3	- 0,227 5	8	0,155 8	3	0,751 5	3	- 0,453 6	6	- 0,598 5	8
2017	Kauno	1,083 5	2	0,916 4	2	0,968 5	2	1,190 5	2	0,666 4	3	0,783	2	- 0,866 5	9	1,230 5	2	0,776 3	2	1,026	2	- 0,359 1	7
2017	Utenos	- 2,242 1	10	- 0,484 4	6	- 0,572 5	7	- 0,654 3	9	- 0,815 6	10	- 0,593 2	9	0,561 2	3	- 0,656 4	9	- 0,731 8	8	- 0,012 5	5	0,632 7	4